

అన్ని భాషామూలాలు
ప్రచురితం

మొదటి ముద్రణం 1925
రెండవ ముద్రణం 1947

Saraswathi Power Press, Rajahmundry.
Printed and Published by
A. Lakshmana Swamy Naidu
For Adiepally & Co, Educational Publishers
Order No. 4323/1947

దొక్కనగసి చలిచీమనైన నడగఁ ద్రొక్కనేరఁడు
అజనవరుండెట్టివీరులకును జంకఁబుగాని యసత్యమునకు జంకును
అమహావరుని హస్తపాదాద్యవయవంబులు సత్కార్యములం
బ్రవర్తించుచుగాని దుష్కార్యంబులఁ జొరనేరవు.

కరమశ నిత్యదానము. ముఖంబున సూన్యతవాణి, యాదలన్
గురువరణాభివాదన మకుంతితవీర్యముదో ద్యగంబునన్
తరహృదయంబునక విశదవర్తన మంచితవిద్యవీరులక
మరుచిరభూషణంబులివి సూరులకుక సిరి లేనియప్పుడుక

అమహాదై త్వర్యవంతుని రాజ్యము సర్వవస్తుపరిపూర్ణముగా
మండిత్రామడాంబరములు నీతిబాధలును లేక సుఖావహమై
యుండెను. యథారాజా తథాప్రజా." యన్నట్లందలి
ప్రజలు రాజవలెనే ధర్మానకులై యుండిరి.

అమృహారాజేంద్రునిభార్య మనోరమ. ఆయిందువదన
సౌందర్యముచేతనే గాక సుగుణగుణములచే గూడఁ గడుఁ
బ్రోసి గాంచిపేదల పాలిటి పెన్నిధియై యాశ్రితులకుఁ
గర్భాంతికయై పరిచారికలకుఁ దల్లియై రాజగృహమునకు
జన్మియై యుండెను. ఆయుతమాంగవ పాతివ్రత్యమున
తనకి యరుంధతి యని శ్లాఘింపఁబడుచు, గులధర్మముల
కుసుమి కవదాటక సుశీలంబుచే విలసిల్లుచు
గొలుచునది యెదిలె. మితయు దయారసంబు, జలంబున
నీడయు తోలె. భక్తి ముఖమునతియై సర్వమునకుఁ గాం
బుల కాటకాన్ని పరిట్లుచుండె. భార్య యెవరికి వివేచన

నెడల దాసివలె, నాలోచనము చెప్పునెడల మంత్రివలె,
 రూపమున లక్ష్మీవలె నోర్పున భూమివలె, నరసాన్నముఁ
 బెట్టు నెడల జననివలె శయనంబునరంభవలె, నుండ
 వలె నను ప్రమాణ మామి యందే చూడవలయు. ఇట్లా
 దంపతులు ప్రజలను దలితండ్రులవలె, బ్రోదినేయుచు శచీ .
 పురందరులమాడ్కి వైభవనుపన్నులై బహుకాలము
 సంసారనుభవమునుభవించి వంశచీవకు లగుపుత్రులు బడసిరి.
 కాని చాలకాలము వఱకుఁ బుత్రికానంతతి లేకుండుటం
 జేసి యతఁడు “వరమేశ్వరా, నాకుఁ బుత్రిక నెపు డన్మగ
 హింతువు. నాయుంట లక్ష్మీవలె బాలిక యెప్పుడు నడయాడు
 చుండును. నే నెన్నడు నాంది దేవతలను, శోభన
 దేవతలను, బూజించువాడ. ఎన్నడు కన్యాదానము చేసి
 పదితరముల పితరులను నరకము నుండి తొలగించి బ్రహ్మ
 లోక ప్రాప్తులఁ జేయును” నని యిట్లుకోరుచుండ భక్తరక్షకుఁ
 డగుశంకరుండాకింకరుల మకోరథ మీడేర్ప ననుగ్రహిం
 చెకోయన భర్తృమకోరమయగుమకోరమాదేవి గర్భవతి
 యై నవమాసములు నిండిపిదపశుభలగ్నమున జక్తని
 పుత్రికం గనియెను. అపుడు వారలసంతోషమంత యింత
 యని చెప్ప నలవిగా కుండెను. మనుష్యలోకమునకునుఖం
 లానంగు విషయము లిట్టివి యేగదా! ధనప్రాప్తి, యాశోగ్యము
 ప్రీయురా లగుభార్య, పశ్యుఁ డగుపుత్రుడు ధనదానము
 మగువిద్య, సుఖవ్రతము లని పెద్దలు చెప్పినవి.

క్షేమముగాఁ బురుడుదినములు గడిచినవి. పదునొకండవ వానరమునఁ జిత్రవర్మ దైవజ్ఞులు సండితులు మున్నగువారిని రావించి బంధుజనమధ్యంబున మహావైభవముతోఁ బుత్రికకు జాతకర్మముఁ గావించి యబ్బిలికకు సీమంతిని యని నామకరణము చేసె. పిమ్మట సంశోషవశమున సరవరుండా నభాస్థలిం గలజ్యోతిష్కులంగాంచి “యయ్యలారా! తమరు మహాపండితులు, త్రికాలజ్ఞులు, గావున నాయాబాలికకు జాతకలక్షణంబుల సెలవి” డని ప్రార్థించె. అపుడు నభా సదులలో సగ్రగణ్యుఁడు వృద్ధుఁడు నగుభూసురోత్తముఁడు నృపతి వలుకుల కలరి నిలువం బడి యిట్లు వక్కాణించె. “రాజోత్తమా! నేను జననకాలలక్షణమును బట్టి యీబిడ్డ దశామోగములను దెలిపెనను. ఈబాలికామణి సార్వతివలె నర్వమంగళనమేతయు, సరస్వతివలె నర్వవిద్యాపరిపూర్ణయు, మహాలక్ష్మివలె నిఖిలశుభలక్షణసంపన్నయు, సంపూర్ణచంద్రిక వలె దీపదిశలం బర్విన నిర్మల కీర్తిశోభితయు నై పది వేలవర్షములు ప్రాణేశ్వరునితో నర్వసుఖంబు లనుభవించుచు సిరిసంకెతులతోఁ దులమాగుచు మహాన్నతపదవి నొంద గలదు.” ఇట్లు పలికిన పుడమివేల్పువలుకులకు రాజేంద్రుఁడు వంతుసెల్లి యాతనికి సుసర్లవస్త్రాదుల బహూకరించెను. ఇంతలో మఱియొక దైవజ్ఞుఁడు లేచి సద్దైర్యముగా “రాజోత్తమా! వినుము. రాజనభకు బోవుటయేయనుభితము. ఒకవేర వెల్పించో యందునృపతి యడిగినదానికి ముగియాలి

పడక యథార్థమునే వచియించుట పండితలక్షణముకావున నున్న దాని దాపక వాక్రుచ్చెద. చల్ల కై వచ్చి ముంతదాప నేల? ఈసిపుత్రికకుఁ బదునాలవవత్సరమున వైధవ్యము సంభవించ గలదు.” అని నుడివిన గర్జ శూలంబు లగునామాటలు విని చిత్రవర్మ పిడు గడచినవానివగిది, భూతము సోకినవానిపోలిక నిశ్చేష్టితుం డై గొంతసేపటి కించుక తెలిసి నముద్రతరంగములవలె బైకొని వచ్చుశోకవరంపల నాపఁ జాలక కుందుచు, జ్ఞానపంతుఁడుగావునఁ గొంతపడికి జెల్లెలికట్టయుం బోలెబుద్ధిబలంబున దుఃఖజలంబును మరల్చి మనంబున నిట్లు విచారింపఁ దొడంగెను “అక్కటా యెంతమాట వింటిని! పరమేశ్వరుడు నాబుత్రిక ననుగ్రహించెనని యెంతో యుల్లాసమందుచున్న నాకీమాట వృషదయశల్య మయినది. దీనిఁదొలఁగించుట కుపాయమేమి కలదు? ఈశ్వరేచ్ఛను మరల్చువా రెవ రుందురు? ఇచ్చినవిధాతి ముఱలఁ గొంపోవుచుండ నడ్డుపెట్టువారెం డైన గలరే! నాకీ వెట్టి విచార మేల. కానున్నదికాక మానదు. రానున్నది రాకమానదు. విచార మొంది చేయున దేమి? దేహికి నుఖ దుఃఖము లీశ్వరేచ్ఛాధీనములు. ధైర్యమే విచార మడిచుటకు దివ్యోషధము. కావున దానినే యవలంబింపలయును మఱియు నిందొకటి విచారింపవలసియున్నది. ఏమి యన నీపండితు లిరువురును జ్యోతిశ్శాస్త్ర రహస్యముల నెఱింగినవా రే. వీరు నాయెడట నెన్నఁడును ముఖప్రీతివచనములఁ బలుకువారలు

కారు. ఇట్టిపేరు ద్వీవిధముగా బలుకుటకుఁగత మెఱుఱుది. మీరు వేర్వేరుగా నిట్లెలచెప్పితిరని మీ నడుగువమా తగుకాస్త్రు నమా ధానములతో వారివారివక్షము లుపకూలముగా నమర్థించు కొందురు. కావున వారి నడుగుట యుక్తముగాదు. ఇంతకు మున్నొక త్రోవను బ్రవర్తించుచున్న నాచిత్తము మీరిమాటలచేఁ గొండనుకగిలిన ప్రవాహమునోలె నిరుదేశఁగులఁ బాటుచున్నది. ఇం దొక్కరుఁడు కేవలనంతోషమును మఱియొక్కఁడు దుఃఖము నుపపాదించె. తేజస్విమీరములు వోలె నుభయవక్షములు నేకముగా నొక్కచోట నుండుట యనంభవము. సత్య మొక్కటిగా నుండును, గాని ద్వీవిధ ముగా నుండదు గదా. ఇందు దేనిని వాస్తవముగా నిర్ణయించి మనస్సును దృఢపఱచికొందును? నేను యనితాగు దునా? నూనెయిది తలకుబోసికొందునా ఎట్లునిశ్చయించెద!” నని చలువిధంబుల వితర్కించియేసియు దోషక సర్వభారమును దైవముపై నుంచి దైర్యముతో నుండెను.

సంపదలు గల్గుతఱి మహాశులహృదయ
మభినవోత్పలకోమలం బగుచు వెలయు;
అపదలు పొందునపుడు మహామహీధ
రాశ్మ సంఘాతకర్కశం లై తనర్పు.

ఇది యిట్లుండ నాసీమతిని శుక్లవక్షచంద్రకళవలె గ్రమ
క్రమముగా నభివృద్ధి నొందుచు నడువ నేర్చి బాల్యక్రీడలచే
మాలాపితలకుం, జూచువారలకును, సంతనంబును గ్రుమ్మించు
చుండెను. ఒక్కయెడఁ దనయీశుబాలికలతో నాడు
కొనుచు బొమ్మలపెట్టిండ్లు గావించు చుండును. ఒక్కొక్క
తటిదాఁకుడు మూతగానుకొనుచు నేకేగెలివితి నని
నఖులతోఁ దనయతికముమును దెప్పుచుండును. ఒక్కొక్క
కాలమునఁ జెలికత్తెలకు విందులు గావించుచు దనదాన
గుణమును బ్రకటించును.

మఱియొకనమయమునఁ జెలికత్తెలతో నుద్యానవనమున
నంచ రించుచు వాలిపడియున్న నుడుదీఁగెలం జూచి తన
మొయివీగెం బోలజాలక స్గించే వ్రాలిపోయె నని పరిహా
సించె నో యురుకట్లు చిటుకగవు. వగు చుండును. ఒకవఁ
రాముచువలె నడవఁ బ్రమత్నించును. చిలుకలవలెఁ
బలుకు చుండును. అంతఁ బిత్రాజ్ఞచే నామె గురువులకడరి
జదువ నారంభించెను. సూర్యదర్శన మాత్రముననే కమలము
వికసించిన పగిది నొకసారి వి సంతనే యా యావిష
యముల నెఱిగి బుద్ధి ప్రకాశింపఁ దొడఁగె. తనయీశు
బాలికలతోఁ జదువు చుండును. చిటుకప్రాయముననే వీడె.

నాయుంప నేర్చికొని కంతస్వరంబుచే నాతంత్రీరవమ్మును
గూడఁ దీరన్కరించుచుండెను.

ఇట్లామె శైశవంబు గడుపుచు నెల్లరకు నల్లారుముద్దు
గావించు చుండెను. తల్లి యొడిలోఁ గూర్చుండి తనకు గొప్ప
గొప్ప విషయములు తెలిసి నట్లు నడవచు నల్లము నల్ల
సింపఁ జేయు చుండెను. అసీమఁతిని. బాల్యచేష్టలకు నానం
దించుచుఁ బొరు లెల్ల నామెకథలను జెప్పు కొను చుందురు.
అంత గృహకృత్యములయందుఁగూడ నిపుణముగా
మెలంగుచు గురుజనముల యెడ వినయవిధేయతలతోఁ బ్రవ
ర్తింప నేర్చి యావనవతి యగుచున్నకుమారికం జూచి జనసి
జనకలామె వివాహవయస్కు యయ్యెనని సంతసించు
చుండిరి.

యావనాంకురముచేతను, సుందరవిలాసములచేతనుఁ
బాలుగారుదంతపంక్తిచేతను, మనోహరాకారముచేతను,
శోభాయ మానాంగి యగువృత్తికను జూచు నప్పు డెంతమోద
ముఁప్పతిల్లినను దిండికి వెనుకటి దుఃఖము మఱివునకు
రాలేదు. అప్పు డప్పుడు సెల వేయుచున్న నారికురువువలె
నావేదనము గావించుచు వేడిఁ ట్టూర్పులు వెలువరించు
చుండెను. ధైర్యలవిత్రముచే వ్యధావల్లినను దును మాడిచిత్ర
వర్మ సీమఁతినిపరిణయమునఁ గృతసంకల్పుఁడై యుండెను.

లోకప్రసిద్ధ మగునిషధ దేశమునఁ గుండినపురమును
 రాజధానిగాఁ జేసికొని దమయంతీహృదయేశ్వరుం డగునల-
 చక్రవర్తి మున్ను రాజ్యమేలిన విషయ మెల్లరికును విశదమే.
 ఆ సార్వభౌమున కింద్రసేనుఁ డను నందనుడు గలఁడు.
 ఆతఁడు పితృసత్తం బగురాజ్యంబును మహాన్నతనై
 భవమునఁ బాలింపుచుఁ బుష్పంబు వృక్షంబునకు వన్నె
 దెచ్చు కరణిఁ దండ్రి గౌరవమునకు శోభగలిగించుచు నుండెను.
 జనకుని యాన్నత్యమునకుఁ దీసిపోవక జగదేశవీరుండై
 యుండెను. పులికడుపునఁజలిచీమ పుట్టుచే! నలసార్వభౌముఁడు
 పలువిధము లగుఃష్టము లొంది యశ్వహృదయాదివిద్య-
 లందు డటుండై దేశపరిభ్రమణము సేయుటచేఁ బవిత్రంబగు
 నతని కీర్తి భూకాంతకు శుభవస్తు మై విలసిల్లెను. ఇంద్ర
 సేనుం డట్టిక్కట్లు పడకుండుటచేతఁ గాబోలు నీతని కీర్తి
 జగంబున నంతగా వ్యాపింప కుండినను దాన ధర్మచరాక్ర-
 మాదులచేఁ బితృసమానుం డనుటకు నందియము లేదు.
 ఆ యింద్రసేనమహారాజునకు జంద్రాంగదుఁ డనుకేనూజఁడు
 గలఁడు. ఈపుత్రుండు పదు నెనిమి దేండ్ల ప్రాయంబు-
 గలిగి తనయీశురాజపుత్రులలో నక్షత్రములలోఁ జంద్రుండు
 వోలెఁ దేజ రిల్లుచు నర్వలోకాహ్లాదకరుం డై తనరారు*

చుండెను. ఆరాజకుమారుడు విద్యాబుద్ధుల యందాటి
తేటి గజాశ్వారోహణకుశలుండై రాజకీయతంత్రంబుల
నెల్ల గ్రహించి విచారవయస్కుండై యుండెను. ఆచం
ద్రాంగదునం దొకగుణవిశేషము గలదు. అతడు ఐరమ
శైవుడు. అతం డొక్కొక్క యెడ భక్తిపారవశ్యమున
దేహమును మరచు చుండును. ఇట్టి శుభలక్షణములు
గలచంద్రాంగదున కెవడు నాటియనఁ దగును?

ఒక్కయెడఁ గొందఱు విద్యాపారంగతు లార్యాచర్యమునఁ
జిత్రాంగదమహారాజుడ ధనసత్కారముల నంది యింద్ర
సేనునిసభాస్థలమున విద్యాప్రకర్షను జూపి బహుమానంబుల
నందుటకై యేసెంచిరి. విద్యానులకు దారిద్ర్యము
శుష్కమునకుఁ బరిమళము వంటిది. ఏలయున, గజములకు
మందబుద్ధియు, సర్పముల కతినిద్రయు, బ్రాహ్మణుల కేకీ
భావమును లేకుండుటయు లోకోపకారకమైనట్లు పండితులకు
పేదటిక ముండుటయు లోకోపకారక మే. ప్రథమమున
దారిద్ర్య మున్నచో దరచుగ దేశసంచారము జేయుట
తటస్థించును. దేశసంచారమువలన విద్యావంతుల దర్శనము,
నందుచే విద్యాభిలాషియు, దన్ములమున విద్యా
ప్రాప్తియు, నట్టివిధ్యచే రాజకౌరవము ధనప్రాప్తి, పరమార్థ
జ్ఞానముగూడఁ గలుగును. విద్యావంతుడై రాజసభాస్థలములఁ
జిలించె నేని వానియశము జగద్వ్యాప్తమగును.
విద్యావంతుఁ డయ్యును శిష్యులకు బోధింపక దేశాటనము

చేయక, తగువారితోఁ జ్రసంగింపక కూడనధముఁడూకము
వోలె తనయింటనే యున్నచో నాకోవిదుని పే రెవ రెఱుంగఁ
గలరు? మఱియు దాత లగువారు నుత్తమపాత్రము లని
విద్యావంతులకే ధనదానాదులు నొనఁగు చుందురు. అందుచే
దాతలకు నుత్తమలోక ప్రాప్తియగును. కావున నితరులకు
“బుణ్యలోకములను సిద్ధింపఁ జేయుటకుఁ గూడవిద్యావంతుఁడే
సాధన మగుచున్నాఁడు. విద్యాంసులు దరిద్రులు
గాక ధనవంతులయినచో దేశాటనము సేయరనియు, నందుచే
వీరియశము వ్యాప్తముగాదనియు, జనులకుఁ బుణ్య
లోకంబులు గలుగ విని యే కాఁబోలు విధాత పండితులను
పేదవారినిజేసి యున్నాడు. “విద్యత్సదాఽవ్రతా” యని
మనము చెప్పుకొనుచున్నాముగదా! మనుజునకు విద్యయుండె
నేని నేలోపమును గలుగదు.

పాలనసేయుఁ దల్లివలె, బాగుగ సద్గతి దెల్పఁ నండ్రినిం
బోలును, దుఃఖ మార్చి సతిపోలిక గా రమియింపఁ జేయు, ది
గ్దాలమునందుఁ గీర్తి బొసగ న్నెదజల్లును, లక్ష్మీనీయఁగా
జూను, విద్యకల్పలతచాయ పొసంగద దెట్టికార్యమన్

విద్యానముద్రులగువిశ్రాంతములైనద్రనేనునికడకు వచ్చి
యాతఃచే సత్కారంబు లంది ప్రస్తావనావశమున నీమంత్రి
నీసౌంధర్యవిద్యాదుల నుగ్గడించుచు నామధురవాణి గుణ
గణంబుల సహస్రనిధంబుల వర్ణించి చెప్పి సత్కృతులై యేగిరి.
అంత వారిమాటల కింద్రనేనుఁ డబ్బురపడి యామెకోడ

లైఁచో బాగుగనుండు గదా యని భావించెను. చంద్రాంగదుఁ డును వారిమాటలు వినియే యున్నాఁడు అంత నుండియు నదియే మో కాని చంద్రాంగదుఁడు పీమంత్రిని యందు మోహపరఃశుఁ డై యామత్తకాశినిని బెండ్లి యాడ దలఁచి యుండెను. నీమంత్రినీ సుఖశ్రవణము చంద్రాంగదుని మనము నాకర్షించినది.

౪

మహారాజభవనములయందు నానాదేశరాజుల యొక్కయు, రాజపుత్రులయొక్కయు, రాజపుత్రులయొక్కయు, జిత్రపటములుండట నహజము. ఒకానొక సాయంకాలమున నీమంత్రిని చంద్రశాలయందు సభజనములతోఁ గూడి మానసోల్లాసముచేమృదుమధురముగా వీణాగానంబు నేయుచుఁ గొంత కాలక్షేప మొనర్చి యనంతరము తన కెదుట నుండు కడ్యంబునందమర్పణ బడియున్న వింత వింత లగుచిత్రపటముల నవలోకించుచుఁ దనచెలికత్తె యగుమంజువాణితో “సభ నీవు కడునేర్పరివి. నీసరసభవనములతో నాహృదయమును దంజిల్ల జేయుచుండువు. కావున నే నీనూటలాలించుట యన్న నాకునుగులనిష్టము. ఏది, నీవాశ్వాత్మతముచే నన్నానందింపఁ యుము. నాకుఁ బ్రార్థనాభావ కున్నది” అని యడిగిన నది,

అమ్మా నీవు సీమంతినీతిలక మవుగదా? నీయెరుట నా మంజువాణి తన మేమిచేయగలదు? సరే కాని నీవు తెప్పలార్పక యేమియో చూచు చున్నావే, దేనిని?" అనెను.

సీమం: ఏమియు లేదు. ఇందుఁ జెల్లింపఁ బడిన బొమ్మలను జూచు చున్నాను.

మంజు: ఏల యట్లుచూచెదవు?

సీమం: ఏల యందువా వీనిలో నీవటమున జెల్లింపఁబడిన యాకారసౌందర్యము నన్నాకర్షించు చున్నది.

మంజు: సతీ; యీపటము నందలి రాజకుమారుఁ డెవఁడో నీకుఁ దెలియునా?

సీమం: తెలియదు, గాని దీనిఁ జూచినది మొదలు నావృష్టిమరల కున్నది. ఏదీ నీకు దెలిసినచో నీరాకుమారుఁ డెవఁడో చెప్పము!

మంజు: నీకు దెలియలేదా?

సీమం: తెలియలేదు.

మంజు: నిజమేనా?

సీమం: నిజమే.

మంజు: తెలియకున్నఁ జెప్పిన వినుము. ఆనుగుణము కరుణకుఁ బ్రసన్నుడగుఁ జూరగన్మోహనాకారుడు, ఆయనయేనీభర్త!

సీమం: (సిగ్గుపడి) ఏమీ నీవరిహంసవచనములు!

అందుచేత నే కదా నీవు మంజువాణి వైతివి!

మంజు: ఇంక సిగ్గెన్నాళ్లు లే అనియు గొలది రోజులలోనే తొలగఁ గలదు.

సీమం: సరే సీయెఁగతాభిమాటల కేమి గాని చెప్పము. ఈరాళిమరుని పేరేమి?

మంజు: పేరా, చంద్రాంగదుడు. నలచక్రవర్తి గారి మనయడు. ఇంద్రునేనుఁపుత్రుడు. ఇప్పటి యే రాజపుత్రులు గూడ సీతని సహస్రాంశము నైన బోలరు.

సీమం: సరే సంతోషకర మే గాని యింక నీపటముల యందలి రాజపుత్రులెవరు?

మంజు: వీరా, ఈతడు కుంతలరాజపుత్రుడు వీరవర్మ. ఇతడు కొంకణముహీపతినందనుడు. ఇంక నెందఱోయున్నారు. వీరివంగతి మన కేల?

సీమం: చెలీ! అదియేమో కాని యీపటమును విడువజాల కున్నాను. ఏదీ యిటు తెమ్ము. కన్నులారా జూచి దీని ముద్దు గొందును.

మంజువాణితీసియాయఁగా సీమంతిని దానినిముద్దు పెట్టు కొనెను. ఇది యిట్లుండగా రాగమంజరి యనునొకచెలికత్తె వచ్చి అమ్మా! సీమంతిని బొత్తిగా జల్లవడినది. ఉద్యాన వనమున కేగువేళ యయినది" యని పలికెను. దాని విని సీమంతిని "మంచిది వచ్చెదను," అని చెప్పి "మంజువాణి మన భద్రుని రాత్రి మొదటియామమున గుట్టవృంజి నుద్యానముకడకు, దీసి కొని రహస్యచెప్పి నీవుఁజిల్ల రమ్ము మేము పెచ్చెదము" అనిపంపెను.

సీమంతిని రాగమంజరితో గూడఁ గాలిపడకను నమి
 పోద్యానమున కేగుచుండెను. అప్పుడు రాగమంజరి యే మో
 చెప్పు చున్నది. సీమంతిని చెలి నాటలేదు. రథము గాలి
 కెదురుగా ముందుకు బోవు చున్నను ధ్వజమునకుఁ గట్టిన
 గుడ్డ వెనుక వైపునకే పోవు చున్నట్లు సీమంతినివాదము
 ముందు కేగుచున్నను మనసుమాత్రము చంద్రాంగదుని
 వలము పైకిఁ బెట్టుగించుచుండెను. సీమంతినిమనస్సు వేరే నడి-
 ఆమెకు లోక మంతయు జంద్రాంగదమయ మయినది.
 ఇరువురను గ్రీడ్డోద్యానమున కేగిరి. రాగమంజరి వసకుసుచు
 మంజరులఁ జూపు చున్నది. సీమంతినికి వాని పై
 దృష్టితిరుగలేదు. సీమంతిని మనస్సువేటుగా నుండుటఁ
 జూచి రాగమంజరి తనలో ఆయ్యో నాచెలికి గవ్వవార్త
 చెలిసెఁ గాఁ బోలు, కావున నిట్లు విరళ్యానముగా నున్నది.
 అయినను నిట్లడిగిచూచెద” నని ప్రకాశముగాఁ “అమ్మా
 సీమంతిని, విచారమేల! అప్పటి కేదేవుఁ డైన నడ్డ
 పడఁ గూడదా! నీకిష్టము తొలఁగును లే.” అన నామాట
 విని సీమంతిని యెట్లో మనస్సు మరల్చుకొని “యేమీ
 రాగమంజరి! యిట్లుచు చున్నా వేమి. ఇప్పుడు నా కేమికిష్టము
 వచ్చినది నీకు మతిపోయెశా యేమి!” అన నామాటకు

రాగమంజరి యలికిపడి “ఓహో యేమో మునిగినది వినాయకుని జేమం బోవం గోతి యయ్యె గదా. నే నీమె యాలోచన నొలుగక బేల నై యిది బైటం బెట్టితిని. ఈమె కిది తెలియను. ఇంక నెట్లుదాచెద! ఏమో మోసము రా నున్నది. కానిమ్ము. ఇట్లు దెలిపెనం గాక” యనుకొని “అ...మ్మా...ఏ...మి...లేదు.... ఏమియు లేదు. పొరవడి చెప్పితిని...” అని పలికెను.

సీనుఁ—నభి! యేమి యీతబ్బిబ్బలు. నీ కేమియు భయము లేదు. అది యేమి యో దాచకచెప్పుము. చెప్ప కంటివా నన్ను జంపు కొన్నట్లే! అని యొట్టు బెట్టెను.

“ఏమైన నగుంగాక చెప్పియేతీరవలయు” నని యెంచి రాగమంజరి “అమ్మా నీవు పసిబిడ్డవై యున్నప్పుడు మీ తండ్రిగారు నీజాతకవిషయమై నడుగ నొక జ్యోతిష్కుఁడు నీవు సౌభాగ్యవతి వై మహాభోగము ననుభవించు. వని చెప్పె నట. అప్పుడే మఱియొక దైవజ్ఞుఁడు నీకుఁ బడునాల్పవ యేట వైధవ్యముగల్గు నని చెప్పెనట. ఇది నీవు తెలిసివిచారముచే బరధ్యానముతో నుంటి వని యిట్లు చెప్పితిని నన్ను క్షమింపుము. నీయాపద తొలంగును గాక!” యని మిన్న కుండెను.

సీమంతిని యిదివిధమున విన్న తోడనే మూర్ఛిల్లి రాగమంజరి చేయు చున్నకై జ్యోతిషచారముఁ చే నించుక తెలిసి నొంది “చలీ, నాకర్మమునకు నీ మేమిచేసెదవు. నాకే

మియు దోచుట లేదు. మాగురువుగా శకునయాజ్ఞాపూర్వకము
భార్య మైత్రేయి యున్నది. ఆమె యొద్దకు నన్ను
జేప్పుచు. ఆమెయే నాకు శరణము. ఆదేవి యేమయిన
దెప్పి నామహస్తాపము దీర్చునేమో" యని తెలుప నంత
రాగమంజరి ఆయ్యా! యెంతసాపాత్మ నైతిని. ఎంతపాప
మొడిగట్టుకొంటిని. ఇది కృతకప్రము దెచ్చిపెట్టితిని! ఏలచెప్పితి"
నని పరితపించుచు నీమంత్రిని మైత్రేయి యొద్దకు
జేర్చెను.

ఇక్కడికి గుసాభాన మయినది. స్వర్గమున నుండునది
వాతాళమున బడెను.

౬

సృష్టియందు స్త్రీలలో మహావతివ్రతలు గలరు. వారినంకల్ప
మమోఘము. శలచినచో గట్టికార్యము నైన వారు
సాధింపగలరు. అట్టి సాధ్యరత్నముల చరిత్రముల మన
మక్కడక్కడ వినుచున్నాము. అట్టివారిలో నీమైత్రేయి
గణింపఁ దగి యున్నది. మున్ను సూర్యభగవానునితో
విరోధము గొని వేదము నన్యథా సృజించిన శ్రీయాజ్ఞాపూర్వక
మహామునీంద్రున కీమ భార్య. ఈమెనవతి యగు గార్గియు
నీమెయు భర్తకడ బ్రహ్మవిద్యావ్రసంగము గావించిన

విషయము లుపనిషత్తులయందుఁ దెలుపఁబడి యున్నవి. నీమంత్రిని సవిచారహృదయ యై మైత్రేయియొద్దకుఁ జేరి షర్కోపద్రవముల నడంచుప్రభావము గలయానుదతీమతల్లి పాదములకు మ్రొక్కి తనరాజోవు దుర్దశ నామకెఱిగించి “అమ్మా నీవు నన్ననుగ్రహింప వలయు నాకు శరణంబు నీకంటె వేఱు లేదని దీనముగా వేకు కొనెను. మైత్రేయిగణ దివ్యచిత్తమున నంతయు నెఱింగి “బిడ్డా! భయపడకుము. నావము శాంతించును గాక. నీయాపద దొలగఁగలదు. దీని కొకనులభమార్గ మున్నది. అది పరమరహస్యము. నీ వై వాత్సల్యముచేఁ చెచ్చి చున్నాను. ధాని నాచరించినచో నీయాపద తొలగును. నావధానమత్నివై వినుము.

తావ మృత్యుభయం ఘోరం తావదేవ జరాభయం
యావన్నపేతి శరణం దేహీ శివపదాంబుజమ్
తపసా విద్యయా బుద్ధ్యా మంత్రైషధరసాయనైః
అతియాతి స్వయం మృత్యుం న కచ్ఛిదపి పండితః,

“మానవుడు పరమేశ్వరుని చరణారవిందముల శరణుఁ జొరకుండునంతవరకె ఘోర మగు మృత్యుభయమును, జరాభయమును బొందుననియు, జ్ఞాని యగువాడు తపము చేతను, విద్యాజ్ఞానముచేతను, బుద్ధిశ్చయముచేతను, మంత్రా రాధనముచేతను, రసాయనము లగునాషధములచేతను, మృత్యు దేవతను గెలుచు ననియుఁ బురాణములు సిద్ధాంతీకరించుచున్నవి. కావున ననన్యభక్తితో నీశ్వరుని నేవించువారికి మృత్యు

భయముగలుగనేరదు. నేనొనర్చు దేవతారాధనము యున్నను
 పది భర్త నెట్లు దీర్ఘాయుష్కుండు? గామివఁ గలవని నంశ
 యింపవలదు. పురుషునికి భార్య యను నది శరీరముతో నగము
 పాలు. ఇత్ని యొకప్పుడతపోవ్రతములు విడిచి కాయున్నప్పుడు
 నొనఁగను అందువలన నే యుత్తమాంగనలు పతి
 కల్పింపబడి గోరి పరిశుద్ధ హృదయంబులతో నోములు మొద
 లగు దాని నలుపుచు దుటయని యెఱుఁగును. ఇతరదేవతల
 నుద్దేశించి తా నగ్నిహోత్రమున నమర్చించిన యాహుతి
 యాహుదేవతలకుఁ జెందు నట్లు భర్తనుద్దేశించి తానొనర్చు
 నత్కర్మములఫలము భర్తకే చెందుచుండును. నశ్వము,
 వ్రతము, యజ్ఞము, దానము, శమదమాదులు, నివియన్నియు
 దవచ్చులే యని వేదములయందుఁ జెప్పఁ బడియున్నది. స్త్రీలకు
 యజ్ఞాదు లొనర్చుట తగదు. వ్రతంబులు నొనఁ దగును.
 అవివాహితలకుఁ కన్యలకుఁ గొన్ని వ్రతంబులును, వివాహితలకుఁ
 గొన్ని వ్రతంబులును, ఉభయలకు నలువఁ దగినవి కొన్ని
 వ్రతంబులును గలవు. అందు నీవు మృత్యుంజయఁ డగు
 పరమేశ్వరునకును సర్వమంగళ యగుగౌరీ దేవతకును దృష్టి
 యగునట్లు వ్రతమునలుపవలయును. అది సోమవారమునఁ
 జేయ నగును. ఉను.యనగాఁ భార్యతి. ఆమెతోఁగలసియున్న
 వాఁడు గాన సోముడయ్యెను. అట్టి యర్ధనారీశ్వరునకుఁ
 బ్రీతికర మగుటం జేసి దానికి సోమవార మని పేరు గలిగెను.
 సోమవారమునఁ భార్యతీవరమేశ్వరుల నుద్దేశించి భక్తియుక్త

ముగ ప్రతిముసలిపినచో నిష్ప్రాప్తియు ననిష్టపరిహారము
 జగును. కావున బిడ్డా పెరమ పవిత్రమగు సోమవాసరమున
 నీవు పువవాసమొనర్చి వేకువనే నదీజలంబుల స్నాన మొడి
 పరిశుద్ధములగు పవిత్రాంజరముల ధరియింప జలయు. పిమ్మట
 నిర్దవృత్తై నమలంకృతిమగు పూజా గృహంబుజేరి వురోహితునిచే
 మంత్రములవలన నాహింజేయఁబడిన సర్వతీవరమేశ్వరులకుఁ
 బ్రాణాఽశీష్టను గావించి నిర్మలమైన బుద్ధితోఁబోడశోఽఞ్చార
 ములతో నాపురాణఽంశతుల విధ్యుక్తముగఁ బూజింపుము.
 అనంతరమున బ్రాహ్మణులకు సరసాన్న దానంబులతో
 సంశర్పణము గావించుము. యథాశక్తిగా జంపతీపూజలను
 జేయుము. ఇట్లు గౌరీశంకరారాధనము చేసితివేని నీయాపద
 తొలఁగును. ఉమామహేశ్వరుల కభిషేకము చేయుటచేఁ
 బాపక్షయంబును, బీతపూజనముచే నామ్రాజ్యాభివృద్ధియు
 దీర్ఘసుమంజలీత్వమును గలుగును. గంధపుష్పాక్షతల నిర్పించు
 టచే సౌఖ్యము లభించును. భూపదానము దేహమునకు
 బరిమళము నిచ్చును. దీపదానమువలన శరీరకాంతి హెచ్చును.
 నైవేద్య మొనగుటచే మహాభోగము గలుగును. కాంబూల
 మొనగితి వేని లక్ష్మి యింట కాపురముండును. భక్తితో
 నమస్కరించిన యెడల ధర్మార్థ కామ మోక్షము
 లనుచతుర్విధ ఫలములును సిద్ధించును. మంత్రజప

మొనర్చితి వేని నట్టైశ్వర్య సిద్ధిగలుగును. హోమము చేయుట.
వలనఁ గోర్కెలు నెఱవేటును. బ్రాహ్మణులకు దుష్టిగలి
గింతు వేని సర్వదేవతలును దృష్టి నొందుదురు. ఇట్లు
వ్రత మాచరించినచో బెనుగాలి సోకినదూదిపింజలవలె
నీయావడ లెగిరి పోవును. పుత్రీ! యెట్టియిక్కట్టులు వచ్చినను
విడువక యీవ్రతము నాచరింపుము. నీవు దీర్ఘసుమంగలివి
కాగలవు. అని దీవించి వంచిన సీమంతినియు నిజగృ
హంబున కేటించి మైత్రేయిమాటను సత్య మనినమ్ము
కొని యామె చెప్పిన తెఱంగునఁ బట్టు పదలక నిర్మల
చిత్తంబుతో వ్రతము నిర్విఘ్నముగ నల్పుచుండె.

అరంభింపరు నీచమానవులు విఘ్నయానసంక్రస్తు రై
యారంభించి పరిత్యజింతు రురువిఘ్నాయక్తు రై మధ్యమల్
ధీరల్ విఘ్నవిహన్మమాను అనుచున్ భృత్యున్నతోత్సాహు రై
ప్రారబ్ధార్థము లుజ్జగింపరుసుమి ప్రజ్ఞా నిధుల్ గావునా.

౭

తొల్లిటిజన్మమున నధికపుణ్యములు చేసినయుత్తముల కీజన్మ
మునఁగర్మానురూపము లగుసంకల్పములు గలుగు చుండును.
అట్టిసంకల్పములను భగవంతుఁడు సహాయుడై నెఱవేర్చు
చుండును. సీమంతిని ఇదరసిభక్తితో వ్రతమునాచరిం

చుచుఁ గనువేళల విద్యాచరిత్రములు మున్నగువాని నెఱుఁగి
 చున్నచు జుద్రాగదులపైఁ గల ప్రేమయ మగల్గు బాలకయే
 యుండెను. చిత్రవర్మకుఁ బుత్రికుఁ జుద్రాగదులబెడ్డి
 యాడి వలయు పనులొక్క యున్నట్లు తెలియును.
 చుద్రాగదుడు మహారాజపుత్రుఁ డనియు, నర్హవిద్యాగుళుఁ
 డనియు, పితరునితో నుచున్నఁ డనియు లోకోన్నతం
 బగుమహాపరాక్రమముచే నలుఁడు మున్నగువారివలెనే శత్రు
 వుని నురుమాడి మహావచంబులఁ దండ్రకి గడుంగూర్చు
 చుండె ననియు నీశ్వరునకుఁ బరమభక్తుఁ డనియు మహారాజ
 లక్షణంబులచేతను నద్గణగణంబులచేతను గొనియాడఁదగిన
 నుకుచూరుం డనియు, దానంతకుమున్నే యెఱిగి యున్న
 వాఁడు గాన రాజులకుఁ బరమభూషణం బగువిక్రమముచే
 బ్రసిద్ధి గాంచినయాతని నెట్లయిన నెల్లునిగాఁ జేసికొన
 నున్విఘ్నము చున్నను బుత్రికావిషయ మన భీతి కలవాఁ
 డగుటచే నాతనియాముద్దాయ మెట్లుడునో యని సంశయిం
 చుచు “గురుబుద్ధి ర్విశేషతః” అని యుడుటంజేసి తన యా
 లోచనకు గురునిబుద్ధి విశేషనహకారి యగునని యెంచి
 మహాసభావనంపన్నుండగు యాజ్ఞానల్కులికడ కేగి నవిన
 యంబుగా నమస్కరించి నిలువంబడి యంజలి ఘటించి యిట్లు
 విన్నవించెను. “గురువరేణ్య మీరునర్హజ్ఞులు మీకు
 నాయందుఁ బుత్రవాత్సల్య మున్న దని యెఱుఁగుదును.
 ఇప్పుడు మనసీమఁదినికి దీర్ఘాయుష్మంతుఁ డగువరుని నిర్ణ

యింపవలసి యున్నది. మీకుఁ దెలియని నిషయములు లేవు గావు. జండాంగదుఁడు దగియుండు సేమా. దివ్య చిత్రింబునఁ బ్రకీలింది యానతియ నేడెడ" నని మున్ను తోటిష్టుఁడు వాచించినయఁ మగభవిషయమును చెల్పి ప్రార్థించినా యోజ్ఞావ్యుఁడు దివ్యవృత్తిచే నంతయు నెఱిగి "వాజోత్తమా! యానంబంధము తగియే యున్నది. నీమంత్రిని జండాంగదున కొనఁగటయుండు సప్రయత్నముండ వగుదు. సంశయింపకుము" అని సెల వొనంగినఁ జిత్రవర్మ హన్పించి యుత్తట మందిరంబు చేరి స్వజనములతోఁ గూడ నాలోచించి ఇంద్ర నేనునకు దగుచారినలన సమాచార మంపెను. ఇంద్రనేనుఁడు చిత్రవర్మ కులశీలగౌరవంబుల నెఱిగిన వాఁ డగుటవలన, నదనఁకే నీమంత్రినివిషయమున సంకల్పము గలవాఁ డగుటంబట్టియు గురుబంధుజనుల యిష్టానుసారముగాఁ జండాంగదునకై యాకస్మికను గొనుటకు సమ్మతించెను. కాకతాళన్యాయముగా నందఱియుద్దేశములు నేకీభవించి ఫలించినవి.

శుభముహూర్తము నిశ్చయింపఁబడినది. వివాహ ప్రయత్నములు జరుగు చున్నవి. అర్యావర్త మా ర్యావృత మైనది. చిత్రవర్మమందిరము పచ్చరితోరణముల మున్నగు శుభలక్షణములతోఁ జిత్రముగా నలంకరింపఁబడి కళ్యాణగళయ మైనది. గురు బంధుమిత్రపరిజనంబుతోఁ జిలసిల్లు చున్నది. అపుడు నిషధమహిపతి మహావిభవనం

పన్నుఁ దై మంగళవేదధ్వనిపురస్సరంబుగా నరుదెంచెను.
 అతిశయమున్నె మంగళాలంకృతు లగువధూవరులను దత్తు
 మహామౌన మంగళస్నాతలఁ గావించి విభిన్నశృంగారంబులచే
 దేజీల్లువివాహవేషపై గూర్చుండఁబెట్టిరి. పుగోహితులు
 స్వస్తి పుణ్యాహవాచనంబులఁ గావించి విభుక్తమంత్రములచే
 వివాహక్రియల నడపుచుండిరి. భూసురులమహదాశీర్వాచ
 నారవంబులఁ భేషమృదంగాది శుభవాద్యములరావంబులు,
 వేణువీణాదులమధురనినాదంబులుఁ గాయకగణికాదులసం
 గీతరవంబులు, మిన్నుముట్టు చున్నవి. అత్యుత్తమం బగు
 సాలంకృతకన్యాదాన మొనర్చి మనోరమాచిత్రవర్మలు
 తమజన్మము సార్థక మయ్యెనని యుప్పొంగిరి. బ్రాహ్మణా
 డులు మృష్టాన్నిపాలతో సత్పుత్రులైరి. నగరము స్వర్ణపు
 రంబై యున్నది. అంత వధూవరులు సలజ్జావలోకనాదులచే
 మనంబుల హర్షించుచు హోమాదికృత్యంబుల నెఱవేర్చిరి.
 సలక్షణముగాఁ బరిణయ మైనది. చిత్రవర్మ యల్లునకు
 దివ్యభూషణాంబర ధనకనకగోనహస్తాదుల నర్పించెను.
 కూతునకు నుచితముగ బుద్ధులు నెప్పి కొలఁదికిమిగిలినయ
 రణంబుల నొసంగెను. అంతట నింద్రనేనుడు నబంధుకంబుగా
 వియ్యంకునివలన గౌరవింపఁబడి ప్రీతుండై కుటుంబ
 బంధుమిత్రులతోడను, గొడుగుగోడండ్రతోడను గుండిసి
 పురంబుఁ జేరి గృహప్రవేశమహోత్సవముఁ గావించెను.
 ఎల్లరకు వాఁవంద మొదలైనను.

సంబంధవశముచే నగ్నికి నినుమునకును సమ్మిటదెబ్బలు సంభ-
వించునట్లు సీమంతినీచంద్రాంగదులకుఁ గట్టములు కట్టఁగఁ
భోవుచున్నవి. అల్లుండ్రకు మామగారియింట నుంటు
నుఖితర మనియు, గావుననే శ్రీమహావిష్ణువు క్షీరచాగరు
నింటను, మహేశ్వరుఁడు హిమవంతునింటను వసియించి రని
యుక్తివరులు చెప్పెదరు. ఈవచనమున కనుగుణముగాఁ
జంద్రాంగదుఁడు వివాహసంతరమునఁ గొన్ని మానములు
శ్వశురగృహమున నుండెను. అందు సజ్జనులతో సత్కథా
సారాంశములను, సవయస్కులతో వినోదాలాపములను,
మంత్రిప్రధానులతో రాజ్యాంగరహస్యములను, మహావీరు
లతో యుద్ధకళావిశేషంబులను, బ్రహ్మజ్ఞులతో నీశ్వరభక్తి
ప్రాశస్త్యంబును గూర్చి ప్రసంగించుచు సర్వజనశ్లాఘా
పాత్రుం డయ్యెను. ఉత్తములు సర్వత్ర పూజనీయులు గదా ?

ఆర్యావర్తమునఁ బ్రవహించు కాళిందీనది చిత్రవర్మపు
రమున కానుగొని స్వల్పదూరమున నున్నది. దానినే
యమునానది యనియు, నూర్యునివలనఁ బుట్టుటచే నూర్య-
తనయ యనియు నార్యులు వ్యవహరింతురు. ఆపుణ్యనది పురీ
కాంత ధరించిన చీరయో యన నీలవర్ణము గలనీటితోఁ
బురిచుట్టి ప్రవహించుచుఁ బతితపావని యని ప్రసిద్ధి గాంచెను.

అతనిని కావలియొద్దన నుండరశరము లగుపైకతము
 లును, విశాలవృక్షములును, గునుమశోభితములై పరిమళము
 వెంజల్లు లతావితానములును, మధురఫలభరితము లగు
 నాశ్వాననిసములును, గలిగి మామవారినిల కానందము
 పెల్లిగొట్టుచు విహరింప నెంచునిలాసచంకుల కింపు నింపు
 చుడును. ఒకదినమున సాయంత్రసమయమున మిత్రులతో
 విసోదకుల సచ్చవాచంద్రాంగదునకుఁ బ్రావృణ్ణమునఁ
 గాబోలు సవయస్కులతో యమునయంగు నాకావిహారము
 వలుకవలయుననియు, నావలిదరి కరిగి యందలివిశేషములఁ
 గనుఁగొని రాఫలయుననియు నిచ్చవొడమెను. అప్పటికి
 నూర్యతాపము చాలవఱ కుపశమించినది. రండురండని
 పిలువవచ్చెనో యనఁ జెల్లని పిల్లగాడ్పులు మెల్ల మెల్లనపీచుచు
 బైఁబైకి వచ్చు చుండెను. అట్టియెడ నదీవిహారమున కై నిగ
 నిగరుచులతో మెఱయు నొకపడవను సిద్ధము చేయునట్లు
 నియమించి చంద్రాంగదుఁడు సతనియనుంగుమిత్రులును
 మల్లెపువ్వులవలెఁ దెల్లనికాంతులతో దేజరిల్లు పలిపెంపువలువలఁ
 చాల్చి, సింగారములఁ దురంగ లింఛ నంగీలందొడిగి
 పట్టపట్టంబులతోఁ జాట్ట బడిన శిరోవేష్టలం దాల్చి
 రత్న భూషణాలంకృతులై నవమస్మధులో యను నట్లు వెడలి
 వచ్చి నొకపైకెక్కిరి. ఆపడవ చిన్నది. సరంగులు వింతవింత
 లగుపడములం బాడుచు దానిని దెడ్లతో నెట్టుచు
 విసోదముగ నడుపు చుండిరి. ఉదయము లోనికొండ యూరు

దూర మయ్యె ననుచు, దిక్కులు చూచుచు, నీటిగాలి
కానందించుచు సంగీతమాలం బాడుచు నావలిదరిని గలమమర
ఫలంబుల నీకు దొఱకనీక నే నే భజింతు నని యల్లసంబం
లాడుచు, సుగంధకుసుమముల నీడినాప్రియురాలికోసంబు
దీర్తునని విలాసోక్తులాడుచు, నట్లుపలువిధంబుల సంతోషం
బుల పెల్లడించు చుండిరి. అపుడు చంద్రాంగదుడును
మిత్రులును లోకవార్తల ముచ్చటించుచుఁ దరంగిణీప్రవాహమును
వర్ణించుచుఁ బరిమళమిళితంబై తుంపురుల వెనజల్లునదీపవ
నంబునకు మనోరథపరంపర లుప్పతిల్ల వినోదించు చుండిరి.
పడవ నదీమధ్యమున చేరినది. మొదట సుఖ ప్రదముగా
వాయువు వీచినది. క్రమముగా గాలి చెల రేగినది పడవ
కుమ్మరిసారెవలె నుడిపిరుగుట కారంభించినది. రాజపుత్రుల
హృదయములందు భయ మంకురించినది. గాలితగ్గలేడు. చీకటి
పడినది. దరిజేసుద మన్న సాధ్యముగాలేదు. రాజనందనులకు
భయ మతిశయించు నట్లు నావ యయ్యెలపలె నూగు చున్నది.
రాజపుత్రులు తీర్ల డిల్లిరి. వారి సంతోష మడుగంటినది.
ప్రాణములవిషయమై సంశయమే కలిగినది. వా రెటు లొరిగిన
పడవ యటుల నొటుగుచున్నది. వారిగుండెలు కొట్టుకొను
చున్నవి. ఎంతఘోర మెంతఘోరము. మహాప్రళయ
మానన్న మయినది. మున్నుత్పతావర్తుఁ డనురక్తసుడు
బాలుఁ డగుశ్రీకృష్ణుని గొంపొయి నట్లు యుర్రువాతము

పడవతోఁ గూడ వారలను బైకెత్తుకొనిపోయినది. ఇంకను బోయినది. పడవ మఱు సచ్చటనే పడినది. ఒడిగినది. బోంగిలపడినది మునిగినది. అక్కటక్కటా! అండలు నందు గూలి మడలిరి. ఏమి కాలగతి! ఎట్టివారికైనను బ్రౌరభి మనుభవింపక తప్పదు కదా! నరంగులలో నిద్దలు ముగ్గురు మాత్రము మొండియాయువుతోఁ దెడ్లతోఁ గొట్టుకొనుచు నెల్లెట్లో గట్టుంచేరిరి. రాజు పుత్రులందరును మృతి నొందిరి. చంద్రాంగదుడు గూడమరణించెను. మృత్యుదేవత కందరును నచూనులే గదా!

జగతిబుధువందు మూర్ఖుడౌ జనునియందు
బలముగలవానియందు దుర్బునియందు
భువనభవాద్యునియందు నిర్ధనునియందు
సమమగా మృత్యుదేవత సంపదించు

హతశేషులు ప్రాణములతో నెల్లెట్లొబ్బిరి చని యీ ఘోరవార్తను జిత్రవర్మాదుల కెరిగించిరి. వా రామహా దారుణవృత్తాంతము విని హాహాకారంబులఁ జేయుచు రోదనము చేసిరి. పౌరు లీవార్తను విని “కటకటా! మనరాజున కెంతకష్టము సంభవించెను. ఎంతో మహోత్సవముతో నిన్న గాక మొన్న పెండ్లి జేసిన రాజున కింతశోకము గలిగెగదా యని విలపింపఁ దొడగిరి. నీమంత్రిని కీక్షితుగువంటి వారై డెరిసినది. ఆమెదుఃఖమునకు మేరలేదు. పాపము కష్టమన నేమియో యెఱుంగని యాపనీబాల కిట్టి దురవస్థ పాటిల్లి

నది. ఆమెకంటికిరు కాల్వలై పారు చున్నది. ఎద
రోహార్పినను నిలువలేదు. ఏడ్చిన నేమిప్రయోజనము? ఆమె
రోదన మరణ్యరోదన మయినది. కొండనుండి దొరలు
ప్రవాహమునలె నడటికిని దుఃఖ మానరాకయుండెను. ఇట్లే
కాలము గడుచు చుండెను. పాపము సీమంతిని కలంకారముగూడ
నమాప్తముగు కాలము వచ్చినది. కళకళలాడు తీరె వాడి
కృశించినది. ఆకులును బువ్వులును రావిపోయినవి. తమవా
రెల్లరు నిషేధించుటచే సీమంతిని సహగమనమును మానెనుగాని
సోమవారవ్రతము నొప్పుచునే యుండెను.

ఇది యిట్లుండ సీభీషణవార్త యింద్రసేనునకుఁ దెలిసినది.
ఏకపుత్రుఁ డగువానిమఃఖ మేమని చెప్పవలయును !
గూడెననినది! ఆతఁడు మూర్ఖియైను. ఆనందతులకు లో. మే
యస్తమించినది. నోరుచుట్టుపై రోకలిపో బన్నట్లు శత్రు
రాజులు పైఁ బడి యింద్రసేనుని బంధించి మంత్రులు మొద
లగువారిని నిర్బించి నిషధను తమవశము జేసికొని యేలఁ
దొడగిరి. ఇంద్రసేనుడు రాజ్యము పోయినను, నందరు బద్ధు
లయినను గణింపలేకు గాని పుత్రదుఃఖమును భరింపజాలకుండెను.
ఏమికాలగతి. మానవులకు నందల రాక పోక లతిచిత్రములుగదా!

సీరి వా వచ్చిన వచ్చును, సరభసముగ నారితేళనలిండు భయిక

సీరి వాఁ జోయినఁ జోవును, గరి మ్రింగిన కలగవంతుగదరా గుహనీ!

నాగలోకమునకు భూలోకమునకును రాకపోకలకు యమునా నదిలోనుండియు, గంగానదిలోనుండియు, మార్గములు కలవు. కాని దానిని నాగలోక వాసులే యెఱుంగుదురు. ఒక్క యెడఁ గొందరు నాగకన్యలు పుడమిపైకి వచ్చుచుండిరి. వారికి దారిలో నొకవూరుపూడు కనిపించెను. అతఁడు సిశ్చేష్టితుండై యుండెను. వాని సౌందర్యముకుమారికల కదృఢము గొల్పెను. వార లతనిగంధర్వుడో యక్షుడో దేవ పుత్రుడో యని వెదకుచు చూచి యాతని పృతాంశ మడుగఁ గోరి యతివినయముతో బల్కరించిరి. కాని యతఁ డేమియుఁ బలుక లేదు. అంత నాకన్యలు వానిని సగౌరవముగాఁ గొనిపోయి తమయేలిక ముందుసిచి వానినంగతి ప్రభువునకెఱిగించిరి. అది మానవ లోకము కాదు, పాతాళలోకము. అందనేక శిరంబులు గలనర్ప రాజు లుందురు. వారు కామరూపులు. ఆలోకమున సూర్య చంద్రప్రభలు లేవు. సర్పములవడిగలం గలమాణిక్యముల కాంక్షలు కోటి సూర్యప్రకాశము నొదవించును. అందలిప్రదేశము రత్నమయము. అందు వజ్ర వైడూర్యాదులచే నిర్మింపఁబడిన దివ్యస్థానములు వెలుగొందు చుండును. దానిసోయగము స్వర్గమును దిరస్కరించు చుండును. అది హేమద్వార కవాటములై మాణిక్యగోవురసమలంకృతము లైన దివ్యభవన

బులచే నేత్రవర్షంబు గావించు చుండును. కొందఱ జ్ఞులై యందలిభుజంగమములు మానవులను జంపుననియు, నది దుష్ట లోకమనియు, నం దరిగినవారు మరలఁ బ్రతికి రానేరనియుఁ జెప్పుచుండురు. అందలినాగకుమారులనపరాధులజోలికెప్పుడును రారు. వారు దివ్యపురుషులు, పుణ్యాత్ములు. ఆలోకము మహాపుణ్యవంతులకే గోచర మగుచు గాని సామాన్యులకుఁ బాడ నలవిగాదు. అందలి ప్రభువు తక్షకుఁడు. కొందఱతనినే శేషుఁ డందురు. ఆయుత్తముం డతిరూప లావణ్యనమేత్తుండై దివ్యాభరణ భూషితుండై యొప్పుచుండును. అతఁడు మహా పుణ్యమూర్తి. ఆరుహణియుని నాగకుమారులు నాగకన్యకులను నేవించు చుండురు. ఆభుజగేంద్రుని బరమేశ్వరుఁడు భూమి జలార్ణవంబు గాకుండ నుద్ధరించుటకై యందు నిలిపెను. అతఁడు మహాదయాళువు.

అతక్షకుని యెదుట నాపురుషుఁడు భయపడక సదైర్యముగా నిలిచి యుండెను. వానిరూపలావణ్యమహారాజులక్షణంబులఁ గాంచి యచ్చెరు వంది తక్షకుఁ డిట్లనియెను. “మహాత్మా! నీవెవరవు? ఈలోకమున కేల వచ్చితివి. తెలుపు” మన సతండు నమస్కరించి యిట్లనెను. “మహాత్మా, భూమండలమున నిషధ దేశప్రభు వగు నలచక్రవర్తి యను రాజు గలఁడు. ఆలోక పూజ్యనియశము దశశతావ్యాప్తము. ఆపుణ్యఖని యశ్వ మేధాదిమహాక్షతువు లొనర్చి ప్రతిష్ఠించిన యూషంతంభంబులు నవద్వీపములనుండును నిండియున్నవి. ఆ యుత్తమపురుషుని

పేరు విన్నంతనే కలిభయంబు కలికానికైనఁ గానరాదు. ఆచువలెధుడు. ఆబ్రహ్మవేత్త, ఆదేవతాపూజ్య మాన చరణారవిందుడు నాకుఁ బితామహుడు. ఆశుభలక్షణున కథ్థాంగలక్ష్మి యై పతివ్రతాతిలక మగు దమయంతియందు జగిందినజనక నమానుఁ డగు నింద్రసేనమహారాజున కేను పుత్రుండను. నన్ను చంద్రాంగదుడందురు.

“ఏను యమునాజలంబుల విహరించుచు దైవయోగమున నీటొ బడి పుణ్యాత్మలగు నీవన్నగ స్త్రీల మూలమున దేవరవర్చనంబు నేఁకుఁ గాంచితి. జన్మాంతరమహాపుణ్యమునఁ బుణ్యమూర్తులగుమీశుభాకారమును గాంచి ధన్యుడ నైతిని! నాపితరులుంగూడఁ గృతార్థులైరి. లోకేశ్వరా! నీవుస్థావరజంగమ రూపము లగు వస్తుజాలముల కునికి పట్టగుభూమండలము సంతయు ఫణాగ్రమున మోయుచున్న మహాబలుడవు. స్వామీ! పురాణములయందుఁ బరమేశ్వరునకుఁ గర్ణకుండ మునివర్ణింపఁ బడునిన్నుఁ జూచు మహాభాగ్యము నేడుగదా నాకుఁగలిగినది. ఏ దేవుడు సర్వదేవులలోను మహాదేవుడని యెన్నఁబడు చుండెనో ఏ దేవుని తేజమునెదుటనూర్చున్నుల తేజము విర మానుప్రాయముగాఁ గనుపట్టునో ఏదేవుడు మోహపరవశులకు ధూరస్థుడయ్యును భక్తులకునమీపస్థుడగు చుండునో అట్టి పర మేశ్వరుని, జిద్రూపుని, శాశ్వతుని, సర్వశక్తుని, దయామయుని,

చిరంతరము భ్యానించువాడ. ఏయీశ్వరునిభక్తి మనంబున నంకురించి కలయంబర్చి యానందామృతమును గ్రమ్మరింప యోగీంద్రులు బ్రహ్మలోకంబున నైన సిచ్చగోనక బ్రహ్మనంద పరవశులగుదురో యట్టి జేవునేన్మరించువాడ!”

అని యిట్లు నుడుపుచు భ్యానవశంబున భక్తిచారవశ్యంబున నొడ లెఱుంగక తన్మయత్వంబు నొంద నాతనిపరమ జ్ఞానమునకుఁ దక్షకుఁ డత్యద్భుత నుంది యిట్లనెను. “ప్రియమిత్రమా! యేమి నీవునోనిశ్చయం బెఱింగితి. నీవు మహాజ్ఞానసంపన్నుడవు. మహిమిరువురము నీశ్వరభక్తులము. ఇంతియగాక యేమమాట లాడిన, నేమపదంబులు కూడ నడిచినఁ నెట్టివారమును మిత్రు లగుదురు. కావున మన మింక మిత్రులమనుటకు నందియ మేమి? ఇట్టిసఖుండవు నీవు లభించుటంజేసి నాయానందమునకు మేరలే కున్నది. ఈ లోకసూపరమసుఖాస్పదము, రత్నమయము. ఇందున్నవన్నియుఁ గోర్కె యొనఁగకల్పవృక్షములు. ఇందలిజలంబు సాక్షాదామృతంబు. ఇందలిస్త్రీపురుషులు లోకాతీత సుందరులు. ఇచ్చట సుంహవారికి జరామరణరోగభయంబు లుండవు. కావున నీవిచ్చవచ్చిన క్లిం మండుము. ఇచ్చట నీ కే లోపంబును గలుగదు.” అని నీతితో నుడివినఁ జంద్రాగంధుండు సంతసించి యంజలి మోడ్చి యిట్లనియె. మహాత్మా! దేవర యాజ్ఞానుసారంబుగా వర్తించుటయే మర్యాద. అయినను

నామనవిని దేవరదివ్యచిత్తంబున నవధరింప వేడెడ. ఏనుఁ
కొలదిమానంబులక్రిందట గృహస్థనియమం బవలంబించితిని.
నాభార్య ప్రతీకేలయై శివపూజాపరాయణయై యున్నది.
నేను గనిపించుచో జీవించునొల్లదు. మఱియు నాతలి
దంపతుల కేనొకడవేతనముండను. కాళిందీజలంబులఁ గూలితిని.
నేఁ గనిపింపకుండుటఁజేసి నన్ను మృతునిగా నెంచి
పుత్రవ్యాకామాంబున వారు మృతు లయ్యెదరు. కానిచో
బలాత్కారంబుగానైన ననురులందొఱఁగుదురు. కావున
నన్ననుగ్రహించి నెలనిచ్చి పంపవేడెదను”

తక్షకు, డాతనిమాటల కనుమోదించి చంద్రాంగదున
కనేకదివ్యాంబరభూషణాదులను రత్నసువర్ణాదులను నొసంగి.
కామగమనము గలహయంబు నిచ్చి యొకనాగకుమారుని,
రాక్షసునిగూడఁ దోడ్పొనంగి సకారవంబుగా ననిచెను.
అంతఁ జంద్రాంగదుఁ డయ్యశ్వంబు సధిరోహించి యనుచరుల
తోడఁ గూడి సకలర్పించినమాత్రముననే మనోవేగంబున
నాతురంగరాజుంబు వారలఙ్గిత్రవర్మపురసమీపంబునకుఁజేర్చెను.
ఆరసాతలలోకంబున నుండుటంగాబోలు చంద్రాంగదుఁడు నవీన
నుందరాకారుండై వచ్చి నిశ్వశురపురసమీపంబున నుండువనంబు
చేరున నాఘోటకంబు డిగ్గియందు నుఖంబుగా విహరించు
చుండెను. ఉత్తముఁచెలిమియొడవిన నెంతయాన్న తృప్తునైనఁ
గూర్చునుగదా!

నీరము తప్తలోహమున నిల్చి యనామక మై నకించు, నా
నీరమే ముత్యమట్లు నలిసిదళసంస్థిత మై తనప్పు, నా
నీరమే శుక్తిలోఁ బడి మణిత్యముఁ దాల్చు సమంచితప్రభం,
ఘోరవృక్షంబు లిట్లధము మధ్యము నుత్తముఁ గొల్చువారికిఁ.

౧౦

సమానపరిమితి గలకాలము సుఖవంతునకు నిమేషమాత్ర
ముగాఁ దోచి దుఃఖవంతునకు సంవత్సరప్రాయముగాఁ
గనుపట్టును. దేవతల కత్యల్పముగాఁ దోచుకాలము పితృ
దేవతలకంత కంటె నెక్కువగా మానవలోకవాసులకు మఱిత
యెక్కువగానుండును. అందువలననే మనసంవత్సరకాలము
పితృదేవతల కొకదినయగుచున్నది, మనము ప్రతినంవత్సరము
శ్రాధముననన్న మొసంగితి మేనిఁ పితృదేవతలకుఁబ్రతి
దినము నది మొసంగినట్లే యగుచున్నది. బుర్రాణములయందుఁ
జెప్పబడి యున్నది. కావున నటులనే సుఖమయంబగు
నాగలోకమునఁ జంద్రాంగదునకుఁ గడచినస్వల్పకాలము
మానవలోకమున సంవత్సరమైనది. అట్టి వత్సరకాలము
సీమంతినికి నూఱు వత్సరములుగానుండు ననుట
యాశ్చర్యము కాదు. చంద్రాంగదుఁడు మరలి వచ్చి
యచ్చట నున్నదినంబు సోమవాసర మగుటంజేసి

సీమంతిని నాడు స్నానార్థముగాఁ జెలికత్తెలతో గూడ
 సచ్చటి కరుదెంచెను. అప్పుడు చంద్రాంగదుఁడు కంత
 నూత్రంబు లేక, భూషణంబుల వర్జించి, కనులయందుఁ గాటుక
 కనుపట్టక, కేశసంస్కారశూన్యయై కుంకుమశోభితంబు గాక
 దీన మగుమోముతో మేఘావృత మయిన చంద్రకళ
 వగిది దుఃఖావృతయు యలంకారవిహీనయునగు నామెను
 జూచి తనభార్య యచ యెఱింగి సమీపించి సఖితో నిట్లుని
 యెను. “ఓమత్త కాశిని యీమె యెవ్వతె? ఈనుదతి తలి
 దండ్రులపేరేమి? ఎచ్చటినుండి యెం దరుగు చున్నయది?
 ఈసతి యెవనిభార్య? కడు బాఁబ్యముననే యిట్టి వైధవ్యదుర్దశ
 ననుభవించు సీమెను జూడ నాకు మిగుల జాలి వొడము
 చున్నది. అక్కటా, దైవ మీమెయెడ నెంతక్రూరుఁ డయ్యె
 ఈయతివస్థిని నెఱింగింపు మన దాని సీమంతిని వృత్తాంత
 మును నివేదించి యీమె వ్రత న్నానంబున
 కేగుచుండుట దెలిపెను. దాని విని యీమెదుర్దశకై
 వగచు చున్నట్లు గన్పట్టు నాపురుషునిముఖలక్షణంబులఁ
 గన్నారఁ జూచి తా నెన్నడో చూచిపురుషునిగా నెంచుచు
 మనంబున నేమియో తలపోయుచు సీమంతిని యిట్లనెను.
 “మహాత్మా! మీరెవరు? మీతోగూడ సంచరించు
 వార లెవరు? మిమ్ము దర్శింప దేవగంధర్వులలో యక్షుకిన్న
 రులో యని తోచుచున్నది. మీ కీదీనురాలివృత్తాంతమేల?
 ఇంతకు మున్నెన్నడైనమీరు నను జూచి యుంటిరా.

నేను మి మ్మెప్పుడో చూచి యున్నట్లు పొడకట్టు చున్నది. మీ రిప్పు డిచ్చటి కేల వచ్చితిరి? ” అని గుర్తింప జాలక పరిచయము గలదాని పగిదిఁ బలికినఁ జంద్రాంగదుండు “ఓవరపల్లినీ ! మేము దేవ సంబంధులము. ఇచ్చవచ్చినట్లు ప్రవర్తించు చుందుము. మే మొకచోటికిఁ గార్యవశముచే నేగుచు నిందొకపని గలిగి యిచ్చట నిలిచితిమి. నీతోఁ గొన్ని సంగతులు తెలుపవలసియున్న ” వని యానుదతిని సమీపించి యామె చెవిచెంతఁజేరి రహస్యముగా నిట్లనెను. “ఓగుణవతీ ! నీహృదయేశ్వరుఁ డొకానొక లోకమునం దున్నవాడు. అతఁ డిట్లు వృత్తాంతమును నే నెఱుంగుదును. నే నిప్పుడాయనయొద్ద నుండియే వచ్చుచుంటిని. నీవు నల్పేడివ్రతమహిమనుబట్టి త్వరలో నీయొద్దకు రా నున్నాఁడు. ఇంక రెండు మూడు దినములలో నీదు దుఃఖము తుదముట్టఁ గలదు. తాను వచ్చేడి వార్తఁ జెలుపు మని నీ హృదయేశ్వరుఁడే నాకుఁ జెలిపి పంపెను. ఇది యనత్యము గాదు. సందేహము వలదు. ఇది పరమ రహస్యము. దీని నెవరికిం జెప్పవలదు ” అని యొట్టు పెట్టించు కొనియెను.

అంత సీమంతిని యిట్లు వితర్కింప దొడఁగెను. ఆహా ! ఇమ్మహాపురుషునివాక్య మడ్భుతమై యపూర్వముదం బొనఁగు చున్నది. ఈయన యెవరై యుండనోపు ! ఎందుండి వచ్చెను ! విలాసయుక్త మగు చూడ్కుల నాపైఁ బఱపుచు మున్నెఱింగిన వానివలె సరస వచనముల నన్నుగ్గడించు చున్నాఁడు.

తాను నడువునది యనత్యము గాదనెను. నాభర్త మఱల వచ్చునని తెలుపుట యాశ్చర్యమును గలిగించు చున్నది. నా హృదయేశ్వరుఁ డెట్లు రాఁగలడు ? ఇంతదనుక నెందైన నుండి వచ్చు నను కొందునా? యేటిలోఁ బడినట్లు పడవ వాంఛ్రు చూచితి మని నుడివరి. ఎటులైన తప్పించుకొని వచ్చునేమో యన నిష్పత్తి! సంవత్సరకాలము మించినది కదా! ఇంతకాల మెట్లు బ్రదికి యుండును? తనతోగూడ జచ్చినవారలు రాక యున్నఁ దానెట్లు రాఁగలడు. అట్లు గాక యపుడే తాను మాతృము జీవించి యెదో దాఁయుండె నందునా యింత కాల మిట్లు జాడ నెఱిగింపక రహస్యముగ నుండనేల? ఏమి నాకీవెట్టి! ఆపూజ్యుడు మరల వచ్చుననుట యనంభవము. మృశిఁడగుటయే నిక్కము. బ్రదికి వచ్చునందునా చచ్చిన వారలెట్లు బ్రదికి వత్తురు? అనత్యమను కొందునా యీ మహా త్ముడు కల్లలాడు వానివలె గన్పట్టడు. నాహృదయేశ్వరుఁడు రెండుమూఁడు రోజులలో వచ్చెదనని తెలుపు మని యీతనిఁ బంపెనట. ఈతఁడేల యబద్ధమాడును? నిజముగా వచ్చు నేమో! నాకాపాటి యశృష్టమా! ఎట్టి పుణ్యవతుల కట్టి యశృష్టము సంభవింప వలయును! ఇందలి సత్యానత్యముల నే నెట్లును నిర్ణయింపఁ జాలకున్నదాన! శిశిరస్తువునఁ బ్రాతఃకాలమున మంచుచే నావరింపఁబడిన కమలమును తుమ్మెద వదలుటకును గ్రహించుటకును జాలనియట్లే యీ వృత్తాంతమును నమ్ముటకును నమ్మకుండుటకును జాలకున్నదానను. ఏమన

దగును?" అని సంధిగ్ధవృద్ధయయై తున కిట్లు నిర్ణయించెను. అట్లు గాను. ఆపురుషుడే నాప్రాణేశుడు. ఎట్లో బ్రతికి మరలి వచ్చెను. లోకాంతరమునుండి వచ్చుటచే రూపము మాటి యుండవచ్చును. అందుచే నేను గుర్తింపఁ జాలకున్న దాన. ఈమన నావిభుఁడు గానిచో నాకెంగేలు పట్టుకొనవచ్చి నాచెవిచెత్తఁ జేసి ముచ్చటలాడుచున్నటుల నిట్లేల చెప్పును? ఇపు డీయసంజూడ నానెమ్మది మరలక యీతఁనియందే ప్రేమ యుక్తమగుచున్నది. పతిగానిచో నన్యమిటుగని నావృద్ధయ మీతనియందేల చొచ్చును? ఈ సుందర పదనారవిందము, నీవిశాల వక్షము, నీయెగుభుజములు నీనవమన్మథాకారము, నావృద్ధి యేశ్వరునిదే. సందియములేదు. సదిలోగులినను నెటులో మరల బ్రతికి వచ్చి యుండవగును. ఆయువు గట్టిది యైనచో మఱల బ్రతికి రాఁ దగును గదా? మఱియు నీతఁడు ప్రతమహిమకు సంతసించి రాఁగలఁడని నుడివెను. కావున నాప్రత దేవతలు నాపెరిమిటిని బ్రతికించి రప్పించి యుండ వచ్చును. మాయమ్మ మైత్రేయి ప్రతముచే నెట్టియాపదలైనను చొలగి శుభము కలుగునని నుడివినది. ఆచుహఁదేవి పచన మన్మత మగునా? దేవతలను గ్రహించి మఱల నాకు నాభర్తను గూర్చిరి. ఇట్లుగుట గౌరీదేవతా ప్రసాదమే. నేను దీర్ఘ సుమంగలి నగుదునని మున్ను మా తండ్రితో మొదటి జ్యోతి

పురుషుడు వాక్రచ్చెనట. ఇట్లుగుసనియే కాబోలు. మహాత్ములవాక్యములం గలయర్థ విఘటగుట యశక్యమైనను ఫలకాలమున సమన్వయ మగునుగదా! సత్యము, సత్యము” అని యిట్లు నిశ్చయించి కనులార్పక ప్రేమతోఁ జూచుచుండ నా పురుషుడు “భయ మందకుము. మఱల వచ్చెదను” అని హయము పధిరోహించి తనవారితోఁ గూడ సరిగెను. ఆహా యేలు యీశ్వరమహిమ!

సిద్ధి గానిపనుల సిద్ధింపఁ జేయును
సిద్ధ మైనపనులఁ జెఱచు చుండు
జనుఁడు తలఁప నట్టిపనులకు దైవంబు
భుటిని మైనవానిగా నొనర్చు.

౧౧

చావము! అక్కడ నిండ్రనేనుఁడు శత్రువులు రాజ్యము హరించిన దుఃఖమువలనను, విశేషించి యేకపుత్రుఁ డకాలమృతుఁ డైన దుఃఖము వలనను వివశుడై శత్రువులచేఁ గట్టబడి లోకము మునిగి చచ్చిన చాని వగిది నుండెను. ఇట్లుండఁ జంద్రాంగదుఁడు రాక్షసరాగకుమారులతోడ నచ్చటికరిగి యానంగతి నెఱిగి నాగకుమారునకుఁ గొన్నివిషయములు తెలిపి శత్రువులకడ కంపి తానాపురవనమున విహరించుచుండెను.

సింహాసన మధిష్ఠించి రాజ్యము నేయు చున్న విరోధులకడకు నాగకుమారుడు చేరి “యిదె మాతేడుచంద్రాంగదుఁడు రసాతలమున కరిగి సర్వప్రభావనంపన్నుఁడై మఱలి వచ్చి యున్నవాడు ఆమహానరుఁడు లేనియెడ దుఃఖవివశుఁడగునిఁడ్రనేనుని బంధించి మీరురాజ్యము నశముఁ జేసికొని యెంతయు ననుచితంబుఁ గావించితిరి. ఇంతట నైనమీకు జీవితాశ యుండెనేని నిచ్చటనుండకతొలఁగుఁడు. కానిచో మీప్రాణవాయువు లమృహాశూరునిబాణభుజంగంబుల కా హారము కాఁబోవు చున్నవి. ఈసంగతి మీతోనుడువ మా ప్రభువు నన్ను మీకడ కనిచెను. ఆధీరుఁ డిపు డీపుర వెలు పలివనమున నున్న వాడు. ఏవిషయమును త్వరగాఁ దెలుపుడు” అని మంగలించ నచటిపా రందఱు సబ్బరపడి యసత్యమనుకొనిరి. కొందఱు పురివెలువలి తోటలో విహరించు చున్న చంద్రాంగదుని గాంచి యాజాడఁ దెలుప నంతకు మున్నె వారు చంద్రాంగదునిపరాక్రమాతిశయం బెఱిగి యున్నవారు కావున జయింపజాల మనియెంచి యాతనిచాలికి వచ్చి క్షమింపు మని పాదాక్రాంతులై వేడిరి. కొందఱీ శూరుఁడు మనల విడువక చంపు నని భయంపడి సింగమును గాంచిన మృగములకరణిఁ బలాయితు లైరి. పారులీ వృత్తాంతము నిండ్రనేనునకుఁ దెలుప మృతుఁ డగువాడు జీవించినమాడ్కి తెప్పరిల్లి “ఏడీ ఏడీ, నాకుమారుఁ డేడీ. ఎట్లు వచ్చెను” అని తడవుకొనుచు జూచు చుండ చంద్రాంగదుఁడు

తలిదండ్రులం జేసి యభివందన మాచరించి కట్లు వదలించి
తగుమాటలచే వారల కూరట గొల్పెను. వుచర్జీవితంఁ డయ్యె
నని కనుల నానందబాష్పములు దొటల తలిదండ్రులు
దనయుఁగొఁగిలిందిరి. పౌరు లెల్లరు నాతని నీక్షించి
పోయినకనులు మరల వచ్చినట్లు సంతసించు చుండిరి. విశిష్ట
ఙ్గోక్షణుఁడును గానరాకుండ సంతకుమున్నే చనియె. అంత
నీవృత్తాంతము నార్యావర్తమున బ్రకటింపఁ జిత్రవర్మా
దులు మేఱబీనిసంతసముతో నేతెంచి చంద్రాంగదునిదర్శించి
యమృతపానము చేసినవారికరణి నిరుపమానందభరితులై
వానిం గొఁగిలిందిరి. అందఱకు నానంద మొదలెను.
అట్టియెడ చంద్రాంగదుఁడు పౌరబంధుగురువృద్ధసంయుతం
బగుసభామధ్యమున నెల్లఱకును దెలియునట్లు తనను నాగకు
మారికలు తక్షకునిసమ్ముఖంబునకుఁ గొంపోవుటయుఁ దల్లోక
సౌందర్యవిశేషంబును, దక్షకుఁడు తన్ను గౌరవించి ధన
కనకవస్త్రాభరణాదు లొసఁగి సబహుమానంబుగాఁ బంపు
టయును, మొదలుగా గలవృత్తాంతం బెల్ల బూసగ్రుచ్చినట్లు
దెలిపి యెల్లరకు నానందము గల్గించెను. అంత జిత్రవర్మ
వియ్యంకుని నల్లుని బంధుజనములతోఁగూడఁ దనవట్టణమునకు
విచ్చేసి తమవారికంపఱకు నానంద మొనగూర్చు వలయు
నని ప్రార్థించెను. ఇంద్రనేనుఁ డందులకు మనమ్మున
నలరి నపుత్రకంబుగా నముచితవరిజనంబులతో నార్యావర్త
మున నేతెంచి యాపురవాసుల • కాబాలగోపాలంబుగా

మహాత్మాహ మొదవించెను. సీమంతిని తనభర్త రాక నెఱింగి నిర్భరానందమున మైత్రేయి యుపదేశించినవ్రతప్రభావముచే దనకు దీర్ఘసుమంగలీత్వము గలిగె నని తనకా మహా భాగ్యము కావించిన పార్వతీ పరమేశ్వరులను ధ్యానించుచు నెపుడు మఱలఁ బ్రాణేశ్వరునిఁ జూతునా యని యుప్పిళ్ళూరు చుండెను. ఇంతలో ధర్మశాస్త్రజ్ఞుల వచనానుసారముగా సభజనంబులు సీమంతినిని గేశనంస్కారాదులచే నలంకరించిరి. సీమంతిని యంతకుమున్నె యెట్టెట్టో సంతోషము పట్టఁజాలక చాటుమాన నుండి విభునిఁ జూచుచున్నను గను లారనెపుడు గన్గొందునో యని చంద్రచకోరన్యాయమున నుప్పొంగు చుండెను. చంద్రాంగదుఁ డట్టియెడఁ దక్షకుఁడు తనకొసగిన దివ్యాంబరాభరణముల సీమంతిని కలంకరించు నట్లు సెలవొసంగఁ బరిచారికలామెకు నతిమానుషంబు లగు భూషణంబుల నలంకరించిరి. అందుచే దేవలోకనుండరిని మించినచక్కదనముచే మున్నెన్నఁడును లేనిలావణ్యముచే శోభిల్లుచు నామె యానందపరవశయై యుండెను. వాడిన తీగె మఱలఁ బల్లవించి పుష్పించినది! చంద్రకళ మేఘా చ్ఛాదనము పడలుటం జేసి సంపూర్ణకాంతుల వెదజల్లుచు నేత్రానందము గావించినది. తదనంతరము సతీపతు లిరువురును హాసలీలాఽలొసాడులచే నశ్వోన్యానురాగంబునఁ జరించుచు నల్లాసముతో వర్తిచు చుండిరి. మహాత్ములగు జ్యోతిష్కులవచనంబున నెట్టియర్థము గలదో. అది యిప్పుడు

గదా సమన్విత మైనది! అంతః జంద్రాంగదుడు పత్నీ సమేతముగా నిషధ కరిగి పట్టాభిషిక్తుడై శచీనమేతుఁ డగు దేవేంద్రునిమాడ్కి నిరంతరవైభవములవిలసిల్లుచుఁ దలిపండ్రుల కానందము గూర్చుచు రాజ్యపరిపాలనం బొనర్చుచుఁ గర్వితుఁడు గాక ప్రజానురంజకఁ డై యీశ్వరారాధనమం దప్రమత్తుడై యుండెను. నీచుఁతనియు నర్చమంగళకై వడిఁ దేజరిల్లుచు భర్తను బరమేశ్వరునిబోలెఁ బూజించుచుఁ బరమసాధ్వీ యై వ్రతంబు విశువక సలుపుచు లోకోత్తరం బగుకీర్తిచే సలరారుచు జగజ్జననివలె నొప్పుచుండెను. నేహికి శుభాశుభములు కాలవశముచే నప్రాప్తము లగు చుండును.

౧౨

విదర్భదేశమున వేదమిత్రుఁడుఁ సారస్వతుఁడు, ననునిరువురు బ్రాహ్మణులు గలరు. వారరువురును వేదవేదాంగ పారంగతులును బరమమిత్రులు నేకగ్రామనివాసులు నైయుండిరి. వారిలో వేదమిత్రునకు సుమేధుఁడు, సారస్వతునకు సామ వంతుఁడును బుత్రులై వర్ధిల్లుచుండిరి. ఆబిడ్డలిద్దఱును సమాన వయస్కులుగా నుండి బాల్యాదిగా మిత్రత్వముతో నీరక్షీరంబులవలెఁ గలసిమెలసి యేకమనంబుతో వర్తించుచు

నకాలంబున గురువులకడ విద్య నేర్పు చుండిరి. గర్భాష్టమ
వత్సరంబుననే శండులాకుమారుల కుపనయనంబుగావించి
పిమ్మట వేదవిద్యాభ్యాసంబు చేయించు చుండిరి. ఆ సంవత్సరము
గడుబుద్ధిశాలురు. గురుశుశ్రూష చేసియైనను, గురునకు
భనమిచ్చియైనను దా నొకవిద్యఁ జెప్పియైనను, నిమ్మాడు
మార్గములచే విద్య నేర్చుకొనఁ దగు నని పెద్దలునుడువుదురు.
కావున నాబాలురు ప్రథమపక్షముననే యనుసరించి గురువులకుఁ
దలలోని నాలుకవలె మెలంగుచుఁ గొలదికాలముననే
ఋగ్వేదము, యజుర్వేదము, సానువేదము, సధర్వణవేదము
సభ్యయనము చేసిరి. మరియుఁ దర్కము, వ్యాకరణము
మున్నకు శాస్త్రములను గళలకు గూడ నభ్యసించి యాచూఢి
వారలచే ధీమంతులని గుణసంతులని కొనియాడఁబడుచుండిరి.
కాని వా రిల్లునిడిచి యెన్నఁడు నెచ్చటికేగినవారుగాని,
యొకప్పుడును రాజదర్శనము చేసినవారుగాని కారు. కడుబాల్య
ముననే యిన్ని విద్యలను నేర్చినవారి కెక్కడనైనఁ దిరుగు
చున్నచో నిన్నివిద్యలు రాఁగలవా! వారి కెప్పుడును
జదువుటయే పని. పండితులుమాత్ర మైరి; కాని లోక
వ్యావహారికజ్ఞానముమాత్రము కడుఁ దక్కువ. దేశాలునము,
పండితులతో మైత్రి, రాజగృహముల కేగుట, యనేకశాస్త్రార్థ
పరిశీలనాజ్ఞానము, అనునివి చాతుర్యమును గలిగించునని
లోకప్రసిద్ధము. వాఁకిట్టివిలేకుండుటచే లోకజ్ఞానము చాలదని
చెప్పనొప్పును. ఎదునెనిమిదినంవత్సరముల యీడు వచ్చినది.

అప్పుడు తండ్రులు వారలంగాంచి “నాయనలారా మనమా పేదవారము. మీకా వివాహ వయస్సు వచ్చినది! ఇంతట విద్య చాలించి యెందైన నరిగి మీవివాహమునకుఁ జాలునంత ధనమును సంపాదించి తెఱు. విద్య ఇంతవఱకు చాలును. మీవిద్యా వినయాదులఁ జూచి యే రాజులయినను, ధన మొనంగుచురు.

“విద్యయొసఁగును వినయంబు

వినయమునను, ఒడయుఁబాత్రత

పాత్రతవలన ధనము, ధనము వలనను ధర్మంబు

దానివలన, నైహికముష్టికసుఖంబులందు నరుఁడు.”

“అని చెప్పఁబడినవి. కాన ధన మార్జించి గృహస్తులై యైహికముష్టికసుఖంబుల సంపాదించుడు”

ఇట్లు బోధించినతండ్రులపలుకుల కలరి వారిరువురు విదర్శన రాజుకడ కరిగి రాజునుదర్శించి యాశీర్వదించిన తేఱు వారల నగౌరవంబుగా భద్రపీఠంబున నాసీనులంజేసెను. అంతట వారు తమనేర్చిన విద్యల స్మృతికిం దెల్పి “రాజోత్తమా! మేము వివాహ వయస్కులమైతిమి. మాజనకులు మమ్ము ధనమార్జించి తెచ్చుచిరి గాన మాకు బెండ్లికి వలయునంతధన మిప్పించుము” అనియడుగ రాజు వారిబుద్ధికళలత నెరింగి యింకను వారిలొకికజ్ఞానమును బరిశీలించఁ దలంచి యిట్లునియెను.

“బ్రాహ్మణులారా! మీరు కడుధీమంతు లైనను నేను మీకు వలయునంత ధన మిచ్చునాడగాను. ఏదో కొంచె మొనగెదను. మీకా వివాహకార్య మగుటచే విశేషధన మావస్యకము. అధికద్రవ్యమన్ననో యెందరినో యాశ్రయించిన లభించును గాని యొకనిమూలమున నమకూరుట కష్టతరము. మీ కింతప్రయానయేల? మీకు శ్రమ లేకయే వలయుధన మంతయు లభింపఁ గలయుపాయము చెప్పెదను. ఇక్కడికి నరీషమున జండ్రాంగ కనుహారాజుత్తి యగునీమఱికి. దేవి సోమవారవ్రతము నలుపు చున్నది. ఆసోమహాధర్మాత్మురాలు ఆయువతి దంపతీపూజను జేయుచుండును. ఆయువతి యొద్దకేగినచో మీకు వలయునంతధనము చేకూరఁగలదు. కావున మీలో నొక్కరుఁడు స్త్రీరూపమును, మరియొకరుండు పురుషరూపమును దాల్చి దంపతులవలె నచ్చటి కేగవలయును. అట్లైనమీకార్యము సిద్ధించును. పొందు” అనిన వారలిట్లనిరి:—

“రాజేంద్రా! నీవు చెప్పినట్లు చేయుటకు మాకు భయ మగు చున్నది. దేవతలయెడలను, గురువులయెడలను, దలదండులయెడలను, రాజునెడలను, గుటిలవర్తనముఁ జేసినచో వారివంశము నశించు నని శాస్త్రమున నున్నది. ఇది యెట్లున్నను మేము కుటిలవర్తనముతో రాజాతఃపురము నెట్లు ప్రవేశింపఁగలము? ప్రవేశింతుముపో మాగుట్టు. బైటబడనేని

మామర్యాద యెట్లు నిలుచును? ఇంక మాప్రాణములు నిలువనేర్చునే? కపటవర్తనులకుఁ గులశీలాచారవిద్యాగౌరవములు నశించును. పాపము, నింద, భయము, విరోధము, సంక్రాంతమగును. సద్వంశమునఁ బుట్టి విద్యామతుల మగు మాకెట్టిపని యొప్పునే? ప్రజలను నన్యార్థమునకుఁ ద్రిప్పవలసిన మీ రిట్లు బోధింపవచ్చునే?" అన రాజు ట్లనెను.

“విప్రులారా! దేవతలు, గురువులు, తలిదండ్రులు, భూమియు, విధించినమాజ్ఞ కెన్నఁడును జవదాటరాదు. దాటుదురేని మానవుల కష్టములపాలగుదురు. మేముమీకుఁ బ్రభువులము. మామాట వినినచో మీకెట్టిముప్పు వాటిల్లునో యోజింపును. అంతదూర మేల? మేము చెప్పిన చొప్పున నడచుకొన్నచో మీకుఁ దప్పక శ్రేయఃప్రాప్తి కాఁగలదు. నామాటవినుచు”. అని నడిచిన వారు రాజభయముచే నందులకియ్యకొనిరి. స్పృశించుచు గజంబును, వాననచూచు భుజగంబును, నవ్వుచు భూనాథుడును, మాటలాడుచు దురనుడును, హింసించు రన్నట్లు రాజంతవారి నంతకుఁదెచ్చెను. వారును రాజమాటలకు లోనై యట్టిపాపమునకుఁ బొల్పడిరి. తొర్రా లోభ మెంతచెడుగుణము. అది యెట్టి పాపమునైనఁ జేయుచునుగదా!

దురితవాసమై మణియు దుష్కృతముం గను, ద్వేషకోపవి
స్ఫురజకుఁ గూడ హేతు వగుచుం జనులోభము, దానఁ గోపముక
దొరియును, గోపసంగతిని ద్రోహమొనర్చును, ద్రోహకారి దు
స్తరనరకంబునం బడును కాస్త్ర మెరింగినజ్ఞానవంతుఁడున్.

అంత రాజాజ్ఞచే సారస్వతుని పుత్రుఁ డగు సామవంతునికి నేవకులు స్త్రీవేషమును వేసిరి. నున్నగానువ్వి యమర్చబడిన కేశపాశమున నలంకరింపఁబడిన మల్లెవిరులు రాత్రిమధ్యమునఁ దిలకించు నక్షత్రముల వలెఁ దేజరిల్లెను. సయనములఁ జిత్రింప బడిన కాటుకరేఖ నీటుగాఁ జెలువొందు చుండెను. కర్ణాదులయందు భూషితంబు లగు భూషణంబుల తళత్తళలు దిశలంబాటు చుండెను. వలిపెంపుఁ జిలుగుబుటేదారుచీరె గట్టుటచే మెయిదీఁగె పుష్పించిన తీఁగెయట్లుండెను. వక్షస్థలం బున్నతంబై యింపు నింపు చుండెను. సామవంతుడు సానుఁదియై రెండవ గౌరీదేవివలె నొప్పియుండెను. నుమే ధుడు భస్మరాగము నలందిన నెమ్మొగమ్మొళోఁ దేజరిల్లుచు రుద్రాక్షమాలికల శిరఃకంఠ కరతలంబులం జాట్టి వీవునఁ గృష్ణ మృగచర్మమును ధరించి యవరశివునివలెఁ గన్పట్టు చుండెను. ఇట్లు వారిరువురు దంపతీవేషము చాల్చి ముసిముసి నగవులు నగుచు సరసోక్తు లాడుచు నివధ దేశంబున సీమంతిని కడకు జనిరి.

నాడు సోమవాసరము. సీమంతినీ వ్రతాలయము పవిత్రస్థలమై
 చూతపల్లవతోరణంబులచే విభూషితం బై కుసుమ మాలికల
 వాననలచేతను, సాంబ్రాణి వాననలచేతను నాసికామో
 డముఁ గావించుచుఁ జూచువారలకు నేత్రపర్వమై యొప్పెను.
 దేశదేశముల నుండి వచ్చిన జాయాపతులు రత్నకంఠములు
 బటచి యున్నతచ్చాలాంగణమున నాసీనులైరి. సీమంతిని
 పవిత్రస్నానం బొనర్చి శుద్ధిపఱచి ధానియై నువర్ణ ఖచిత
 పీతమున నాసీనులై నిగ్గులు చిత్తమున వ్రతమాకుఁ గడం
 గెను. పురోహితుడు దేవతాహ్వనముచేసి ప్రాణ ప్రతిష్ఠఁ
 గావించి విధ్యుక్తమగ్రత్రంబులఁ జిగువుచుండెను. సీమంతిని
 గౌరీయక్తుడగు మహాదేవునకు నావాహనము, నాననహఁ
 తాద్యము, సర్వము, నాచమసీయము, నభిషేకము, యజ్ఞోప
 వీతము, వస్త్రము, గంధపుష్ప ధూపపీఠనై వేద్యాది షోడశోప
 కారములం గావించి యారాధించి వ్రతాంతమున దంప
 తులకుఁ బూజలు గావించఁ దొడఁగెను. అందు నానాదేశీయు
 లగు జాయాపతుల నర్పించి నువర్ణ మణి వస్త్రాదుల నపార
 ముగా నొనంగు చుండెను. ఇంతలో నాకృత్రిమ దంపతు
 లాహ్వనింపఁబడి పీతముల నాసీనులైరి. వారలఁ గనుగొని
 వంతనే యామహాదేవీ ముఖాబ్జంబునఁ జిటునగ వంకురించెను.

వారు కల్పిత దంపతులని మామె మనంబునఁ దెలిసికొని యెను. మహాపతివ్రతల కెఱుంగరానిదే ముందును? ఆమె యాదంపతుల నేమియు ననుగ లేదు. పాఠలయందుఁ బార్వతీ పరమేశ్వరుల నావహించిజేసి స్త్రీపురుష భావనతో నర్పించి సంపూర్ణబహుమానంబు లొనంగెను. పుష్కరకును బూజలు గావించెను. అనంతరమున భక్త్యభోజ్య పరికరీతం బగు సరసాన్నం బిడెను. పిమ్మట నందఱును సంపూర్ణ మనో రథులై వారివారి దేశముల కేగిరి. ఆకపటదంపతులును మహాో న్నతలాభంబున కానందించుచుఁ దమయూరి కరుగుచుండిరి.

మార్గమధ్యమునఁ బుష్పఫలశోభితం బగు వనము గన్ప ట్టెను. అందుఁ బురుషుఁడు ముందరుగు చుండెను. సామ వంతుఁడు వెనుకఁ జిక్కి “నాథా, నన్ను విడిచి ముందేల యరిగెదవు? నిలుపుము. సుఖముగా మన మీ వనంబున నిలుతము. రమణీయంబగు నీవివనమున విహరింతము. మలయ మారుత మెంత హాయి నిచ్చు చున్నదో చూడుము!” అని పలువిధంబుల సుమేధుని నకామపచనములఁ బిలుచుచు నమీపించెను. సామవంతునకు యథార్థ మగు స్త్రీ ధర్మము ప్రాప్తించినది. లక్షణములు మాత్రమే కాదు. అతఁడు నిజముగా నాడుదియే యయ్యెను. స్త్రీచేష్టలుబుద్ధులు నన్నియుఁ బట్టుపడ్డవి సుమేధుఁడది యెఱుంగక “మిత్రమా, సామవంతుఁడా! ఈవల్లదము లేల? ఇంక చీర విడిచి ధోవతిఁ గట్టుకొనుము. వేషము వేసి ధన మార్జించితివిగదా. అప్పుడు నిన్నుఁ

జూచి నిజముగా నాడుదానవే యని భ్రమించితిని. సోమీ సోమీ యని బిలచుచు ముచ్చటఁ దీర్చుకొంటిసి. ఇతఁ జాలును. నీవేషము కట్టిపెట్టి రమ్ము.” అని పలికెను.

సామ: బౌరా నీనెరజాణతము! నన్నువినర్జింప నెంచి కాబోలు ముందు పరుగెత్తుచున్నావు. నేను విడచుదానఁ గాను. నీవు మసిఁబూసి మారేడుకాయఁ జేయ నెంచు చున్నావు. నీకళ్ళటోపాయములు నాముందు చెల్లవు. పెండ్లి యాడిన పనితను విడువ నగునే? త్రావలేని పిల్లి బోరగిలఁ ద్రోసికొనెనన్నట్లు పండువంటి కాపురమునేల పాడుచేసెదవు రమ్ము సుఖముగా నుండము. అని పైకొనవచ్చిన బేలయై యది యెఱుంగక సుఖేధుఁడు ఓయీ, నీకు మతిపోయెనా యేమి? విద్యావంతులక్కిల్లు పలుకఁ నగునే? నిన్ను నీవు స్త్రీ ననుకొను చున్నావా? ఏమి నీపిచ్చి. నీవు సామవంతుఁడవు కాదా? నీవిద్యాబుద్ధు లేమయ్యె? పలుభాష లేల? వాని నెంకఁ గట్టిపెట్టి వదరక నావెంల రమ్ము. అదే పురము నమీపించినది. ఈద్రవ్యముతో మన పితరులను సంతసింపఁ జేయుదము.”

అని తెలుపుచున్నను దానుబురుషుఁడను సంగతినిఁ గూడ ఘోషించి గర్జించుచు సామవంతుఁడు “బౌరా నన్ను మోస గించెదవే? నేను సామవతిని గాని సామవంతుఁడను గాను. నీసామోపాయముల నాయెదుటఁ బలుకకుము. స్త్రీ యన్న పలుకదా యని తిరస్కరింప నెంచితిని కాబోలు. నన్ను

సామవంతుడా యని పిలచెద వేమి? నే నెన్నడును బురు
మండఁ గాను. ఇటు చూడుము. ఇంక నిన్నుఁగదలనిత్తునే! ”

అని యాతనిఁ బోసీక నడ్డగించి మోహపరవశంబునఁ
గనులఁ ద్రిప్పుచు నాతనిభుజముల పైఁ జేతులు వైచుచు
జుబుకంబు దువ్విస నుమేధుండు మేను బులకరింప మెల్లన
నుల్లముఁ జిల్లఁజుచుకొని, సాప మంతవఱకు నతఁడు స్త్రీ
యగు పెఱుఁగడు కావున నట్లు పలికి యపుడు నిజమెఱిగి
కౌరా యెంతమోస మయ్యె! ఇఁక నీయువతి నన్నుఁ బోసి
యిడు. ఏమిగేయువాడ! రాజు మమ్ము నెంతమోసఁగించెను.
సీమంతిప్రభావ మెంతయొప్పును! ధనాశ మమ్మా నెఱికుఁ
దెచ్చెను! “ఆతివినయం ధూర్తలక్షణ” మ్మన్నట్లు చేతి
వైకుంఠము చూపుచు నాతఁ డెట్టినయగారిపుమాటలఁ జెప్పెను!
ఆతని నన్నసాపమేమి? మేము ధనమున కితనికడకే
యేల పోవలయును! పోతిమిపో యెట్లేల యుపదేశింప వల
యును! ఉపదేశించెబో మే మావద్దతి నేల యవలంబింప
వలయును. అవలంబించితిమిపో యాసీమఁతిని యెఱిగి
మమ్మిట్లేల నేయ వలయును! ఆమెముట్లుచేసి నననేల మె
మిట్లేలచేయవలయు! “బుద్ధిః కర్మానుసారిణీ” యనునట్లు మాకిట్టి
యోగ ముండుటం గాఁబోలు నట్టిబుద్ధి పుట్టినది. ఇప్పుడేమి
నేయువాడ. ఈమె విడువక పైఁ బడవచ్చు చున్నది.
ఎట్లు తప్పించుకొనువాడ! ఎంతమూడినది. “నాచదువేల
అప్పుడు మాబుద్ధి పెడతలఁ బట్టినది. దైవము ప్రతి

కూల మైనది. ఇప్పుడు తప్పించుకొని యెక్కడికైనా బోవుదమన్నది నీ మేనా వెంటనుండి విడువకన్నది. ఈరహస్య మీమెతంద్రీకిఁ దెలుపక దాపుకునా! యెట్లు దావనగును? నోరు మూయు మూకుడు లేదుగదా? కావున దీని దావక వెల్లడిచేయుటయే యుక్తము. విదవ సేమైన నగుఁగాకఁ అని పరుగులువాటుచుసాగన్నతునితో విదర్భేశ్వరునిమూలమున సంతయయ్యెనని రహస్యంబంతయు నామూలాగ్రంబుగా నడిపెను. అతఁడు వేడమిత్రునకుఁ దెలిపెను. వారి రువురును జచ్చించి విదర్భేశ్వరునడుగుద మనిబిడ్డలతోఁగూడ రాజకడ కరిగి సంగతిని దెలిపిన విదర్భేశ్వరుఁ డేమియుఁ జేయునది లేక మోము వెలవెలఁ బాట మిన్నకుండెను. అప్పుడు సారస్వతుఁడు కోపాద్దీపితుఁడై రాజుతో నిట్లనియెను:—

“రాజా! తనరాజ్యమున దుష్ప్రివర్తను లున్నచో వారిని దగురీతుల శిక్షించి సహృద్దగాములఁ జేయుట రాజుల క్షణము. నీవట్లు చేయక దుష్కథగామివై యనవరాధియగు నాబిడ్డ నిట్లు చేసితివి. నిన్నివ్వా డేమనవలయు నేను ధన మొసంగ నెందైనఁ బోవు డని నుపవరాదా? జగంబున నీకంటె దాతలు లేరా? ఇట్టివీకు రాజత్వ మేల? నీచ బోధనచే లోకులు నిట్లధోగతులపాలు చేసెదవే? నీమూలమున సంతమూడెనో చూడుము. ఇపు డేమినేయఁగలవు. నీవంటిదుష్టరాజు నాశ్రయించుటకంటె బహువు నాశ్రయించుట మేలు. నీమంత్రిసీమహాప్రభావ మెఱుంగక నోరులేని

మాబిడ్డల నిట్లక్కడికిఁ బంపఁ దగ దనుట యెఱుంగని నీవు రాజ్యపాలన మెట్లు చేయఁగలవు? ఇంకొక మాటచెప్పెదను. నాకు వీఁడొకడేపుత్రుఁడు. నాకా యోడ్లు చెల్లినవి. నాకు మఱల నాపుత్రుఁ డుచ్చేదవా సరి. ఈయనిచో సేవంశము నశించునట్లైన శపింతును అట్లు కానిచో నీవాకిటిముందరనే యురిపెట్టుకొనియెఁగఁ బ్రాణములఁ దీసికొందును. ఏమి చెప్పుదువు? చెప్పవేమి?"

ఇట్లా బ్రాహ్మణుఁడు కోలాహలము చేయసాగెను.

౧౪

విదర్భేశ్వరుఁడా మాటల కేమియు బదులు నెప్పజాలక గ్రుడ్లు మిటకరించెను, శపించు నని భయమందెను, గడగడ వడఁకెను. వానికి నోట తడిలేదు. మేను చెబుర్యెను. తన్ను నిందించుకొనెను. పరితపించెను. ఏమియుఁ జెప్పలేక నిర్విణ్ణ మనస్కుడై నిలువఁబడెను. అప్పు డతనిగురు వగుభరద్వాజుఁ డది చూచి యావత్కాలమున రాజును గాపాడుట ధర్మ మని తలచి యిట్లనెను: “రాజేంద్రా, విచారపడకుము. నీవు యోగ్యుడవు గాని దుష్టుడవు గావు. అయినను బ్రారబ్ధవశమున నీకప్పు డట్టిబుద్ధి యుదయించి యింతకు దెచ్చెను. నీవు దేవీభక్తుడవు. ఇప్పు డంబికాభవవశమున

కేగి పరదేవినిఁ బ్రార్థింపుము. నేనునామంత్రబలముచే దేవతను గీకుఁ బ్రత్యక్ష మగునట్లు చేసెదను. నీవు దేవిని వరంబు వేడుకొనుము. నీయపఖ్యాతి తొలఁగఁ గలదు.” అని బోధింప విదగ్ధేశ్వరుఁడు తద్వాక్యానుసారముగా నంభికాలయఁబుసకేగి త్రిరాత్రదీక్షఁబూని భక్తియక్తుడై ప్రార్థింప నా దేవి ప్రసన్నవదనయై ప్రత్యక్ష మయ్యెను. స్థపతియు దేవిని స్తుతించి నామవంతుని మఱలఁ బురుషునిగాఁ జేయు నట్లు వరము వేడ నద్దేవి యిట్లనియె:—

“రాజా! కోకిలకు స్వరము, రూపహీనులకువిద్య, తపస్సులకు శాంతము, స్త్రీలకుఁ బాతివ్రత్యము, భూషణము. గోవులు, విప్రులు, వేదములు పతివ్రతలు, సత్యవంతులు, దాసశీలురు, పరద్రవ్యానపేక్షులు, నుండునంతవఱకు భూమండలము నిలిచి యుండును. సాధ్వీమణులప్రభావము వివరింప విరించికై న నలవి కాదు. మున్నొకపురంధ్రీమణి సూర్యుఁ డుదయింపకుండు నట్లానఁబెట్టెను, మఱియొకసతీతిలకము త్రిమూర్తులపత్నులకుఁ గూడ నలవి గాని యినుపగుండ్ర నాహారముగాఁ జేసి పెట్టెను. ఇట్టి సాధ్వీమణులశాసనము నెవ్వరికింగూడఁ ద్రిప్ప నలవి కాదు. వారినంకల్పంబు మోఁఁబు. సుచరిత్రలకు వ్యతిరేకము నేయ నెంతచో నెట్టిదేవతలకైనను ముప్పు వాటిల్లును. మున్ను తనభర్త కపకార మొనర్చుటచే నాపతివ్రతకుఁ గోపము వాటిల్లుటంతేసి నృసింహయావుఁ డగు మహావిష్ణు వజ్రానియై మాయకు

లోనైన మనుష్యుడై జన్మించెను. ఇంతియకాక బహుజన్మం
 బులఁ జేసిన పుణ్యమునం గాని దేహి కీర్వరభక్తి గలుగనేరదు.
 దృఢభక్తివలనఁ గాని దేవతలు ప్రసన్నులు గారు. మహా
 భక్తుల కీర్వరానుగ్రహం బన్నఁ గఁతలామలకంబు. అట్టి
 యనుగ్రహంబున వారికి సాధ్యంబు గానిది లేదు. భక్తు
 లొచ్చి సకార్యముల కెట్టిదైవములైనను భిన్నముఁ జేయఁ
 జాలరు. దేవతలు భక్తులచేతిలోని కీలుబొమ్మలు. కావునఁ
 బతివ్రతా శిరోరత్నమై నకలనద్గుణనిభానమై నా భక్తురాం
 డ్రలోలెల్ల సగ్రగణ్యయై పరమేశ్వరుని ప్రేమరూపయైన సీమం
 తిని చేసిన నచలమునకు నేను బ్రతిక్రియఁ జేయ నేరను.
 ఈవంతయే మఱలఁ బురుషరూపముతో నుండవలయు నను
 నిచ్చ యుండనేని సీమంతినిచే వ్రాద్ధింపుడు. అట్లు కాచో
 నీ యిరువురిని దంపతులుగానే యుండ నిండు. పుత్ర
 కాంక్షతోనన్న యీభూసురోత్తమునకు మఱియొక పుత్రుడు
 జన్మించునట్లు వర మొనంగెద.” అని కరుణించిన వార
 లాసారస్వతుని సీయభీష్టం బెద్ది యని యడుగ నా ద్విజాడు
 దాహిత్రాది లాభంబు కలుగుగదా యని యామె పుత్రిక
 గానే యుండునట్లును, వంశోన్నతి హేతుభూతుఁ డగు తన
 యుడు కలుగుగదా యని మఱియొక నందనుడే కావలయు
 ననియుఁ గోరెను. అంబికయు నట్లే వర మొనగితి నని సెల
 విచ్చెను. అందఱును సారస్వతునియు క్తికి సంతసించిరి. అం
 తట మహాదేవి యంతర్ధాన యయ్యెను. సామవతీనుమేధులకుఁ

బరిణయముఁ గావించిరి. విశిష్టశ్వరుని యవభ్యాతి తొలఁ
గెను. అందఱు నానంద భరితులైరి.

అచ్చట సీమంతినీమణి యగు సీమంతిని నిరంతరాయముగా
గారీశివార్చనము నలుపుచు భర్తృ సుఖంబున కానంద
కళికయై ప్రజలపాలిటి కల్పలతయై తీర్తి మూలిని యను
చక్కని ముద్దు బాలికంగని పరమ సుఖాంబుధి నోలలాడు
చుండెను. మహనీయుల చరిత్రములు వర్ణించ నలవి కాక
యుండునుగదా !

భువనక్రేణి వహించుకేళుండు ఫణాభోగంబు పై సంతతం
జవలీల స్ఫరియించుఁ బృష్ఠమనఁ గూర్మాధీశ్వరుం డాతనిక
ధవళక్రోడవకాత్ముఁ జేయు నతనిక వారాశియైకాంతిచే
నవురా, ధీరచరిత్రసంపదల సంఖ్యాతప్రభావోన్నతతుల !

శ్రీ వేదవ్యాస మహర్షి శిష్యుడు, శిఖిలపురాణ రహస్యజ్ఞుడు. సగు నూతుడు కీర్తిమాలినీ పూర్వజన్మసృతాంతమును, దద నంతరకథాసృతాంతమును, మఱల శౌనకాదుల కిట్లు చెప్పఁ దొడఁగెను. మహర్షులారా ! సర్వపాపహరంబు, స్వర్గాప వర్గకారణంబుఁ బరిమపవిత్రంబు సగు నీకథను వావధాన మనంబున నాకర్ణింపఁడు.

మౌన్యవంతిదేశమున మందఱుఁ డను బ్రాహ్మణుఁడు గలఁడు. ఆతఁడు నాచుమాత్రముచే బ్రాహ్మణుఁడే కాని వాని యందు వాస్తవ మగు ద్విజలక్షణంబులు లేవు. స్నాన సం ధ్యాదు లడుగఁజేసవి. వానికడ సదాచార మన్ననో కలి కాసికైనఁ గాన రాదు. యజ్ఞోపవీత ధారణమన్న వీవు దుర దను బోఁగొట్టుకొనుటకని వాని యభిప్రాయము. ఆతఁడు రాత్రి రెండు జాముల వఱకును స్త్రీ ద్యూత పానాదులతోఁ గలము గడపుచుఁ బగలు జాము ప్రొద్దెక్కునప్పటికి సిదురలేచి దంతధావనము నేయ నారంభించును. పెద్దలు తన వ్రవర్తన మును నిందింతు రను నందియ మాతని డెందమున లేడు. అకాల సంధ్యావందనమును, సకాల సంధ్యావందనమును విడిచి రాక్షసులనోటను, దేవతలనోటను గడ్డఁ గొట్టె నను లొకోక్తి యాతనియందే సార్థక మగుచున్నది. అసత్యమున కతఁడు.

వెనుచీయఁడు. దుష్కార్యములకు ముందంజ వేయువాఁడతఁడే. పాపమువలన నరకముఁ, బుణ్యమువలన స్వర్గమును గలుగు నని యాతఁ డెఱుఁగు నేమో కాని ప్రవర్తనమునందు మాత్రము రెండవ పక్షము నవలంబించుట కానిపించదు. అతనికి సర్వసమత్వజ్ఞానము విజాతీయ భోజనమునందు మాత్రము కలదు. స్లకులారవర్తనమన్న దేవతార్చన మన్న, దేవుఁడే యెఱుఁగును. దుశ్చరిత గ్రంథ పఠనమన్న నాతనికి వేదపఠనమే. జూదరులుఁ ద్రాగుబోతులును వానికి రాజులందువులు. గంధమాల్య దివ్యాంబర ధారణమే వానికి భస్మతీలక రుద్రాక్షాది ధారణముగా నుండును. ఆకారణ వైరము, నిర్దాక్షిణ్యము మున్నగునవి వానికిసహజగుణములు. పరద్రవ్యాపహరణ మన్న వాని కమృతాపోశనము.

కారణము లేనికలహంబు గరుణలేమి,
పరపథాపరధనశాంఘ బంధుసాధు,
జనములం దసహిష్ణుత్వ మనఁగ జగతి
బ్రహ్మసిద్ధంబు లివి దుష్టనికరమునకు.

మతాదృశ లక్షణయుక్తుఁ డగునాతనికి వర్ణాశ్రమాచార లక్షణంబు లన్నియుఁ దక్కువ యైనను మున్న జామిభునియందుఁ గల లక్షణములలో నొక్కటియుఁ దక్కువ గాకుండెను.

ఆ మందరునకు సింగళ యనువేశ్య కలదు. అతలోదరి వ్యకులోదిత మగు వేశ్యావృత్తితో నున్నమందరునికంటె నుత్తమురాలై కమలము నందలి మకరందమును దుమ్మొదవలె

మందరునిధన మంతయు మెల్లగా నుపాయముచే నాకర్షించు చుండెను. అది యామందరునిపాలికి రత్నఖని. మందరుఁ డెంతవానికి లొంగకుండెను గాని యాయవతికిఁ జెప్పఁ క్రింది తేలు. దాని నామస్మరణమే వానికి హరినామస్మరణము. ఆనుందరిగృహకృత్యములు నిర్వర్తించుటయే వానికిఁ బంచ మహాయజ్ఞములు. ఆ చిరుకలకొలికి శుశ్రూషయే వానికి బ్రహ్మయజ్ఞము. ఆ హంసగామిని పాదాభి వందనమే సంధ్యావందనము. ఆ యింతప్రణయతర్కమే వానికి శాస్త్ర తర్కము. ఆపింగళ తనమాయా నైపుణ్యముచేవానిని యంత్రపుబొమ్మను జేసెను. మందరుఁ డిట్లు మోహపాశ బద్ధుఁ డై యాకలువకంటేయింటకే శాపురము సేయుచుఁ గాలముఁ గడిపు చుండెను. వారిరువురు నానందాంబుధి నోలలాడు చుండిరి.

ఒక్కయెడ ఋషభయోగీంద్రుఁ డనుమహాత్ముడు దైవ వశమున నాపింగళామందరు లున్నమందిరమున కరుదెం చెను. ఆ తేజోరాశి దీర్ఘజటలుఁ గావివస్త్రములును గలిగి యాజానుతాపముఁ దై విలసిల్లు చుండెను. ఆయోగీంద్రుడు బ్రహ్మవిద్యరిష్టుఁడు. ఆనర్వసమునకు నర్వమహిమలును గరతలామలకములు “సన్నైగుణ్యే పథి విచరతాం శోవిధిః శోనిషేధః” అనునట్లు లిట్టినిష్కాములకు నజాతి యని విజాతి యని భేదముండదు. అట్టివా రాత్మారాములు. వారెంద యినను స్వేచ్ఛగాఁ బ్రవర్తించు చుందురు.

కాపీనంబును జీర్ణకంఠయు వశేషశూన్య భైక్షంబుఁ జం
తాపాయంబును వనశ్చ కానములనిద్రానాశ్యప్తిదుర్వారస
ద్యవ్యపారంబుఁ బ్రకాంతచిత్తమును యోగరూఢియుఁ వృత్తిసం
క్షేపంబుం గలదని యోగికిఁ బ్రలోకీప్రాధవం బేటికిన్.

అమృహాత్ముం డరుశేరసంతకు మున్నెన్నడు సతిభి
పూజ సలిపి యెఱుంగనిపిఁగళామండరులకుఁ బూర్వజన్మ
మశృతంబునఁ గాబోలు యోగియెడ భక్తి యుదయించినది.
అమ్ముని పరమేశ్వరుఁడని వారికి బుద్ధి వొడమినది. భక్తి
యుప్పత్తిల్లినది. బౌరా మహాశక్తి, మనగ్రహ మెట్టిపాపుల
కై నమును జ్ఞానమును గలిగించుచుచా! అంత నావేశ్యాద్విజ్ఞా
లయ్యోగి కెదురేగి సాష్టాంగమన్నారములు గావించి
నవినయముగాఁ దోడ్పెట్టి నిత్యకలఁజేయు సజ్జనీతముపైఁ
గూర్చుండఁబెట్టి నేవించిరి. మార్గాయానము తీరునట్లు తాళ
వృంతములం గొని నడచిరి. చల్లఁ స్వాదుజలఁబులచే నామహా
మహానిచరణములం గడిగిరి. విష్ణుపాదమునఁ బొడమిన
గంగను శివుఁడవోలె దజ్జలఁబుల శిరఁబున నిడుకొనిరి. స్వాగతం
బడిగి గంధపుష్పాక్షతాదులం బూజించి నమస్కారంబు
లర్పించిరి. అంత మధురాన్నరసంబుల విందారగింపఁజేసి
శుభిషీతంబున నాసీనుం జేసి కోమలంబు లగునాదవల్లిదళంబుల
మగంధ ద్రవ్యసమేతంబుగాఁ దాఁబూలం బొనంగిరి.
శాడసేవనాదినర్వోపచారంబులఁ గావించిరి. ఇట్లు వారిచే
సయ్యోగీంద్రుడు పూజింపఁబడి యొక రాత్రుం బండుండి

మఱునాటివేకువకే లేచి నిజేచ్ఛ జనియెను. ఇట్లుయ్యునువు
రును దమజన్మమధ్యంబున నాఘనకార్యంబు నొక్కదానిని
మాత్రముఁ గావించి తక్కినకాలమును దుష్కృత్యములతోఁ
గడపుచుఁ గొంతకాలమునకుఁ గాలధర్మ మొందిరి.

౧౬

దశార్ణదేశము నేలు వజ్రబాహుమహారాజునకుఁ బలువురు
భార్యలు కలరు. వారిలో నగ్రభార్య నుమతి యనుపేరఁ
బరఁగు చుండును. ఆసాద్వి మిగులనుత్తమురాలు. ఎడఱు
భార్య లుండినను వజ్రబాహునకు సంతతి లేదు. కొంత
కాలమునకు దై వానుగ్రహమున నుమతి గర్భవతి యయ్యెను.
తక్కినభార్యలకు సంతతి లేక నుమతి గర్భిణి యగుటంబట్టి
వారోర్యబాలక యామెకు మాయోపాయముచే విషముఁ
బెట్టిరి. ఎంతకైన నంతకు లుండురుగదా ! ఆగరశప్రయోగ,
మాయోపాయపు గట్టి దగుటంబట్టి, ప్రాణములఁ దీయఁ
బాలక మహావ్యధగావింపఁ దొడఁగెను. మహారణ్యమున నున్నను,
రణంబునఁ గూలినను, శత్రుజనవహ్నిమధ్యంబులఁ జిక్కినను,
నంద్రమున మునిగినను, ఒర్వతశిఖరములనుండి దొఱలినను,
నిద్రించినను, బ్రమత్తుఁ డైనను, మహాదుర్దశ ననుభవించు

చున్నను దేహించి బురాకృతసుకృతములు జీవింపఁ
జేయునుగదా!

సుమతి సజీవ యయ్యును బ్రయోజన మేమి? మరణవేదన
కంటె నెక్కుడగుయాతవల నొందుచుఁ గొంతకాలమున
కామి మగళిశువుం గనెను. పాపము. విషదోష మా తల్లికి
మూత్రమే కాదు; పసివానికిఁగూడ నంక్రమించినది. బాలు
నావేదనచాలు చేసినది అది నానాటికి శుష్కవిషమున
నగ్ని వలె నలిశయించు చుండెను; గాని లేత మైనను
దగ్గ లేదు. వజ్రబాహుఁడు భార్యపుత్రపేక్షచే నెన్ని
యోచికిత్సలు చేయించెను. గాని గుణహీనునకు జేసిన
యొకరములవలె నవి యన్నియు నిష్ఫలము లగు చుండెను.
మాతృబాధకంటెఁ బుత్రబాధ, పుత్రబాధకంటె మాతృ
బాధ, యెక్కుడుగాఁ దోచు చుండెను.

ఆపుత్రుఁ డెవ్వఁడో కాదు, వెనుకఁజెప్పఁబడినమందరుఁడే.
పిమ్మటి జన్మమున నీబాలుఁడై పుట్టెను. తొల్లి సలిపిన
మహాపాతకములు వాచినట్లు రోగకీడితు నొనర్చెను. చేసిన
దాని ననుభవింపక తప్పించుకొన శక్యమే!

తొలక పుట్టువు పాపంబువలన జనము
తంగహీనులుఁ గుష్ఠజాడ్యాభిహతులుఁ
గనులు పోయినవారలుఁ గాళ్ళు లేని
వారలు దరిద్రు లౌదురు వసుధయందు.

ఎట్టివారికైనను బ్రాహ్మ మనుభవింపక తప్పదు. ప్రాణికి శుభాశుభములకుఁ గర్మమే కారణమగుచుండును. కర్మమునకు వశుఁడు గానివాఁడొక్కరుఁడును లేడు.

కర్మమునఁ బుట్టు జంతువు

కర్మమున సమృద్ధిఁ జెందుఁ గర్మమునఁ జెడుం

గర్మమే జనులకు దేవత

కర్మమే సుఖదుఃఖములకుఁ గారణ మధిపా!

హరిశ్చంద్రుని నలాదిపుణ్యపురుషులును గవ్యముల పాలగుట దుష్కృతముల వలననే.

ఇట్లయ్యుత్తాసుతులు ఘోరాతిఘోరము లగు క్లేశముల గుండుచు గరళసంస్కరణమున దివానిశంబులు విలపించుచుంజిరి. కుట్టవానికి బదిసంవత్సరములయీడు వచ్చినది. బాలుఁడు తిన్నగా నడువనేరఁడు. నడువరాని యామయంబుచే జిన్నవానినుండరాంగం బంతయు ప్రణమయం బయ్యెను. వజ్రబాహుఁ డెన్నెన్ని విధముల నెందరెందరి వలన నేమేమిచికిత్సలు చేయించిన నవి యన్నియుఁ బూడిదలోని యాహుతు లగు చుండెను. పాప మా రాజేమి చేయఁగలఁడు! బాలుఁ డెట్లోర్వఁగలఁడు? నవ్వుచుఁ జేసి యేడ్చుచు ననుభవించు ననుసామెతచొప్పునఁ బాపకృత్యము బాలు నెంతకుఁ దెచ్చెను? వారి దివానిశ ప్రలాప్రములచే రాజునకు నిదురయే లేదు. వారిరువురును జచ్చిన బాగుగా నుండుఁగదాయని వినుఁగు కలిగినది. అంత నొక్కవాడు వజ్రబాహుఁ

చున్నను దేహించి బురాకృతసుకృతములు జీవింపఁ జేయునుగదా!

సుమతి సజీవ యయ్యును బ్రయోజన మేమి? మరణవేదన కంటె నెక్కుడగుయాతవల నొందుచుఁ గొంతకాలమున కామి మగళిశువుం గనెను. పాపము. విషదోష మా తల్లికి మూత్రమే కాదు; పసివానికిఁగూడ సంక్రమించినది. బాలు నావేదనపాలు చేసినది అది నానాటికి శుష్కవిసినమున నొన్ని వలె నతిశయించు చుండెను; గాని లేత మైనను దగ్గ లేదు. వజ్రబాహులు భార్యాపుత్రపేక్షచే నెన్ని యోచికిత్సలు చేయుచును. గాని గుణహీనునకు జేసిన యుక్తకారములవలె నవి యన్నియు నిష్ఫలము లగు చుండెను. మాతృబాధకంటెఁ బుత్రబాధ, పుత్రబాధకంటె మాతృ బాధ, యెక్కుడుగాఁ దోచు చుండెను.

ఆపుత్రుఁ డెవ్వఁడో కాదు, వెనుకఁజెప్పఁబడినమందరుండే. పిమ్మటి జన్మమున నీబాలుఁడై పుట్టెను. తొల్లి నలిపిన మహాపాతకములు వాచినట్లు రోగవీడితు నొనర్చెను. చేసిన దాని ననుభవించక తప్పించుకొన శక్యమే!

తొలక పుట్టువు పాపంబునఁ జనము
అంగహీనులఁ గువ్వజాడ్యాభిహతులఁ
గనులు పొయినవారలుఁ గాళ్ళు లేని
వారలు దరిద్రు లెదురు పడుభయండు.

ఎట్టివారికైనను బ్రాహ్మ మనుభవింపక తప్పదు. చాణికి శుభాశుభములకుఁ గర్మమే కారణమగు చూడును. కర్మమునకు వశుఁడు గానివాఁడొక్కరుఁడును లేడు.

కర్మమునఁ బుట్టు జంతువు

కర్మమున సమృద్ధిఁ జెందుఁ గర్మమునఁ జెడుం

గర్మమే జనులకు దేవత

కర్మమే సుఖదుఃఖములకుఁ గారణ మధిపా !

హరిశ్చంద్రుని నలాదిపుణ్యపురుషులును గవ్యముల పాలగుట దుష్కృతముల వలననే.

ఇట్లన్మాతాసుతులు ఘోరాతిఘోరము లగు క్షేత్రముల గుండుచు గరళసంసర్గవశమున దివానిశంబులు విలపించుచుండుచు కుట్టివానికిఁ బదిసంవత్సరములయీడు వచ్చినది. బాలుఁడు తిన్నగా నడువనేరఁడు. నడువరాని యాయుషుం బుచ్చే జిన్నవానినుండరాంగం బంతయు ప్రణమయం బయ్యెను. వజ్రబాహుఁ డెన్నెన్ని విధముల నెంద రెందరి వలన నేమేమిచికిత్సలు చేయించిన నవి యన్నియుఁ బూడిదలోని యాహుతు లగు చుండెను. పాప మా రాజేమి చేయఁ గలఁడు! బాలుఁ డెట్లోర్వఁగలఁడు! నవ్వుచుఁ జేసి యేడ్చుచు ననుభవించు ననుసామెతచొప్పునఁ బాపకృత్యము బాలు నెంతకుఁ దెచ్చెను? వారి దివానిశ ప్రలాప్రములచే రాజునకు నిదురయే లేదు. వారిరువురును జచ్చిన బాగుగా నుండుఁగదాయని విమఁగు కలిగినది. అంత నొక్కఁవాడు వజ్రబాహుఁ

డాశ్రమలఁ జూడఁజాలక వారిని మృతప్రాయులనుగా నెంచి
 దోడ్కొనిపోయి యరణ్యమధ్యమున విడిచి రమ్మని యొక
 సేవకునకుఁ గట్టడ చేసెను. వాడు రాజాజ్ఞచొప్పున నడవ
 వలసినవాడు గాన నేదోయొకమిష గల్పించి యామాతా
 పుత్రుల నొక రాత్రివేళఁ గొంపోయి భయంకరారణ్య
 మున విడిచి వచ్చెను. అట్టిరోగుల కంతచనిఁ జేయింప రాజా
 నకు మన సెట్లొప్పెనో ఆ మహారణ్యము వ్యాఘ్ర భల్లూ
 కాదిఘోరమృగముల కాటవట్టై కంటకవన్నగాది సంకు
 లంబై బెగడుకొల్పు చుండును. అందు సుమతి దిక్కులేక,
 దారిఁ గానక ఘోరమృగారవంబులకు చెదరుచు, వృక్షమర్మర
 ధ్వనులకులుకుచు, చీమ చిటుక్కుమన్నంత నదరి పడుచు,
 రోగబాధచే గుండుచు నాకలిదన్నల వలన క్షోభపడుచు,
 బాలు నెత్తుకొని నడువఁజాలక విసుంగుచు, హఠాత్తవమా!
 యిట్టినన్నఁ జంపికొని పోవరాదా యని దూరుచుఁ బలుశ్రమ
 లొందు చుండెను. ఎంతదురపిల్లిన నామె రోదన మరణ్య
 రోదనమే కదా! కుట్టఁ డాహారము లేమింజేసి పెల్లురోదన
 మొనర్ప వాని శుష్కకంఠముఁ దడపుటకై సుమతి యెం
 దెందో తిరిగి నలిలముచేఁ బ్రాణముల నిలిపి నిమిషము మహా
 యుగముగాఁ గడపుచు నొక గ్రామంబున కేగుమార్గము
 నూచి వసులం దోలుకొని పోవు గోపాలుర సాహాయ్యముచే

నాక కోమటివల్లెకుం జేరెను. దిక్కులేని వారికి దేవుడే తోడగుచుండుగదా !

అట్లై యంతపెద్దది కాకున్నను జననంకలితమై రమ్యముగా నుండును. అందందటికంటెను వైశ్యజనము లధికముగా నివసించును! నారిలో పద్మాకరుఁ డనువైశ్యుఁ డధికధనవంతుఁడు. ఆయాశ్యవశ్యుఁ డతిధర్మాత్ముఁడు, విశేషముగా నీశ్వరారాధన మొనర్చువాఁడు. అతఁడు గొప్పపుణ్యా కార్యములు నలుపుచు నచ్చటికి వచ్చుచుఁ బోవుచుండు వారియొగక్షేమము లారసి వారలకుఁ నగుచునటు లొనర్చి వస్తుసాధనములచే సహాయము చేయుచుండుటయే కాక నీడ సాదలయార్తనాదము విన్నంతనే జాలిపడి యెట్టిసహాయమై నను జేయుచుండును. దేవలోకమునుండి వచ్చిన వారిజన్మము లిట్టివిగానే యుండును.

అపదఁ దూలిపోక, నీతి నంది మదింపక, ధైర్యవృత్తిమై,
బాపులఁ గెల్చి, యార్జవము బంధుజనానికి నార్యజాతికిం
జాపుచుఁ దీసులం గరుణఁ జూచి తగల గలమాత్రఁ బ్రోచుచుం,
గోపము లేనిమన్ని గలుగుక దివిజాంశమున్ జనించినన్

అపద్మాకరుని గృహదాసి యొక్కతె నాఁడు కార్యవశమున వీధివెంటఁ బోవుచు నుతునితో శ్రమపడుచు నవసియున్న నుమతిం గాంచి జాలివొడమి 'అమ్మా మీ దే గ్రామము ? ఎందరిగెదవు ? ఇట్టిపుత్రకునితో బాధ నొందు నీకు రక్షకు లెవరును లేరా?' యని మందలించి తచ్చరిత్ర మం

తయు నామెవలనఁ దెలిసికొని యానంగతి తత్క్షణంబ పద్మా
కరున కెఱిగించెను. ఆవై శ్యశిఖామణి దయాపరుఁడు కావున
నుమతిని రావించి యామెదుర్దశను విచారించి జాలిపడి తన
నివాస భవనమున కెదుట నుండకొట్టమున నామె నుంచి
యాదరించి భయ మందకు మఱి ధైర్యము సెప్పి వలయు
భోజనాదులకెల్ల సౌకర్యఁబు గావించుచుఁ గంటిసి తెప్పవోలె
గాచు చుండెను. మఱియుఁ దద్వ్యాధి నివారణమునకై
యెంతయోపాటుపడియెను గాని యది యంతయు యథా
వూర్వం బయ్యె. నుమతి బాధాపీడిత యయ్య నాపుణ్యా
త్ముని సముచితాదరణ వశంబునఁ గొంతదుఃఖము వాసి
యుండెను. ఇట్లు కొన్నిమాసములు గడచినవి. ఒకనాఁడు
సాయంకాలమైనది. వారి దురవస్థకు విలపించు చున్నవో
యన ఖగనికాయంబులు సృక్షంబులపైఁ జేరి యరవఁజొచ్చెను.
ఆమె సంతోష మిట్లే యడుగంటు నని తెలుపుటకో
యన సంధ్యారాగ మంతకంతకు క్షీణించెను. నుమతి కింక
లోకంబు మునిగినట్లుండునని తెలుపు చుండెనా యన
జగ మంధకారమున మునింగెను. రాత్రి కొంత గడచినది.
ఆపు డానుమతి బాలకుఁడు కిలకిలనేడ్చుచుఁ గనులఁ దేలగిల
పైచి నిశ్చేష్టితుఁ డయ్యెను. కాలునేతులు చల్లగిల్లెను.
ఇత నేమున్నది. ప్రాణములు పోయినట్లే కనిపించెను.
ఆనాథయగు నానుమతి పుత్రుఁడు గతించె నని యెడ్చుచు
నరంబును శిరంబును మోందుకొనుచుఁ గంటిసిరు వరదలై

పాత “హవుత్రా! నీతో నన్నెన్ని శ్రమలనోపొందు చున్న నన్ను విడిచిపోతివే! ఇక నేనేమి నేయును! భర్తచేవిడువబడిన నీవు పెద్దవాడవై నాకష్టము తొలగింతువట యెంచుచున్న నాకోర్కె యడుగంటెనా? అయ్యో కొడుకా! నన్నెట్లైన నారోగ్యవంతుని జేయుదునుగదా యని పలుకడగండ్లు పడుచు నీకై నేను చేయు కృత్యములకు నేటితో ఋణము తీరెనా! కటకటా యోర్వజాలక నానవతులు పెట్టినవిషము నన్ను జంపలేక నీప్రాణముల నెత్తుకొని పోయెనా? అక్కటా! నీమరణవార్త నీనవతితల్లులకు నంతోషవార్తయ్యెనా! నీతండ్రి హసల దూరముగా వెడలజేసినను నేనాటికైన నీతో నడిగి మరల భర్తను గాంచి గౌరవ మొందుదుఁ గదా యను నాయూహ నేటితో నీటఁ గలసెనా! నను గన్నతండ్రి జనకునివలె మనలను గాచు చున్న పద్మాకరుఁడు నీదుఃఖస్థును జూడజాలక దురపిల్లు చున్నాఁడు. కన్నెత్తి యెనఁ జూడ వలదా! నీవలెనే రోగముచే బీడింపబడు చున్ననన్నుఁ గాంపోక నిన్నింతకుఁ దెచ్చిన దైవము కంటికిఁ బేలగింపఁ పెద్ద దయ్యెఁగాఁబోలు. తండ్రి నాకేమిదిక్కు! ఎన్నటికైన నిలుసేరి నీజనకునిసహాసన మధిష్ఠించి ప్రజల నేలుచు క్రమశతంబులచే దేవతలను దృష్టినొందించుభాగ్యము నిగులేకపోయెనా! అయ్యో కుమారా! నీకు నేటితో నూజేండ్లుసిండి యాయువు సమాప్తమయ్యెనా! అయ్యయో నే నెంతమందఁ భాగ్యురాలను. ఎంత పాప మొనర్చితి. హృదైవమా!” యని

పొరలిపొరలి యేడ్పుచు బుడమిపైఁ బడి మూర్ఛిల్లి లబ్ధనంజయై
మరల నేడ్వఁదొడఁగె. పద్మాకరుడు, నిరుగుపొరుగువారలును
జాలినొందఁచూచు చుండిరి. కాని, పాపము నారేమి నేయఁగలరు?

౧౭

అహ! దైవసిర్మాణము విశ్రమము. దైవము దేని నెట్లొనర్చునో
యెవ్వరు నెరుంగఁ జాలరు. ఒక్కొక్కయెడఁ గీడుతో మేలు
సంభవించును. మన మెన్నఁచును దలంపనిదానిఁ గూడ
దైవము సంఘటింపఁ చేయును.

సిద్ధి గానిపనులు సిద్ధింపఁ జేయును

సిద్ధ మైనపనులఁ జెఱచు చుండు

జనుండు తలఁచుకుండుపనులను

దైవము ఘటితమైనవాని గా నొనర్చు.

శింజడలు చూతపల్లవములమాడ్కిఁ దేజరిల్లు చున్నవి.
అమహామహులని యున్నతాకార మతని యత్యద్భుతశక్తిని
పెల్లడించు చున్నది, హస్తమునఁ జెలువొందు యోగదండ
మాత్రబోనిధి మహాయోగియని చాటు చున్నది. అరుణరుచులఁ
జెలుకుచుఁ గంతాదిపాదపర్యంతము వ్రేలుచున్న కావిరంగు
గలవస్తుకవచ మా లేజక్కాలి యనురాగనిధి యని యుద్ఘోషించు

చున్నది. మొగంబునఁ దేజరిల్లుతివుండ్రాంకితభస్మరేఖ
యామహావ్రభావఖని మృత్యుంజయుఁ డని ప్రకటించు చున్నది.
ఇట్లపరబ్రహ్మ యగు నొకనవీన మహాపురుషుఁ డచ్చటి
కరుదెంచెను.

లోకంబున నకారణకారుణికు లగుమహామహిమవంతులు
కొందఁ టుందురు. అట్టివారు నిరపేక్షులు, ఆత్మారాములు.
అట్టివారిహృదయగులందు దయారసంబు తొణికుచుండును.
వారు విచారగ్రస్తలను జూచిన జాలి నొందుదురు.
ఎట్టిదుర్ఘటకార్యములనైన సమకూర్తురు. వారికెల్ల మహిమలును
గరతలామలకములు. లోకమునుద్ధరించుటకే కాఁబోలు వారు
సర్వదా దేశాటనము చేయుచుందురు. మహానుభావుఁ డగు
పరమేశ్వరుఁడు వారికి వశ్యుడై యుండును. పరోపకారమే
వారికి నహజగుణము.

ద్యుమణి పద్మాకరము వికచముగఁ జేయుఁ
గుముదహర్షంబుఁ గావించునమృతనూతి
యధితుఁడు గాక జలమిచ్చు నంబుధరుఁడు
సజ్జనులు గారె పరహితాచరణమతులు.

అమృహాత్ముఁడు ఋషభ యోగీశ్వరుఁడు. సుమతియదృష్ట
వశంబునఁ గాఁబోలు నెక్కడనుండు యోగస్మికముగా
నచ్చటి కరుదెంచెను. అమృహాసీయునిఁ జూచి కొందఁఱు
భయపడిరి, కొందఱు సుభ్రాంతులైరి, కొందఱా నెన్నలలోఁ
గాంచి వానిబైరాగి యనుకొనిరి. కొందఱి టిట్టివాఁ

డిక్కడి కింతప్రాద్దుపోయి యేల వచ్చెనో యని గునగున
లాడుచు నొండొరులతో నేమియో చెప్పుకొన నారంభించిరి.
కొంద రితఁడు మహాత్మునివలె నున్నాఁడు. ఏదో ప్రభావమును
గనఁబఱచుకుండఁడు. అని పలువురు పలు తెరంగులఁ జెప్పుకొను
చుండిరి.

ఆనర్వజ్ఞుడైనదిని నడుగకయె యచ్చటినంగతి సంతయఁ
దెలిసికొనియెను. ఆయోగీంద్రునికర్ణములకు నుమతి యార్త
నాదమువినవచ్చుచునే యున్నది. వానిమనంబున బాలి గలి
గినది. ఆయన వారి కష్టమును బోగొట్ట నెంచెను. అతఁడు
మెనుకముందు లారయక బిరబిర నరుదెంచి పిల్లవానిని శుభ
వీక్షణములతో నవలోకించి నుమతితో నిట్లనెను:—
“శుభశీలా, విరిపింపకుము. భయపడకుము దేవతలు నీయెడఁ
బ్రసన్నులై యున్నారు. నీబిడ్డఁడు జీవింపఁ గలఁడు. ప్రాణ
దేవతలు కాచియే యున్నారు. శోకము దిగఁద్రోచి నేను
చెప్పడిదాని శ్రద్ధయుంచి వినుము, సంసారమున పర్తించు
వారికిఁ గర్మానుసారముగా సుఖదుఃఖములు తేబవశ్యవలె
గ్రమముగా వచ్చు చుండును.

జేవుఁడు గర్భమున నున్నప్పుడే యాయుష్యము, కృత్యము
ధనము, విద్య, మరణము, వీనిని గర్భదేవత యగువిధి
నుడుట వ్రాయును. వీని నతిక్రమించుట కెవ్వరికిని
సాధ్యము కాదు. కర్మవశముచే నెవని కీర్వరభక్తి గలుగునో
వా డీశ్వరానుగ్రహమున సర్వశుభములను బొందును.

కాపున సర్వప్రదాత యగునీశ్వరు నారాధింపుము. నీకు శుభము గలుగును. సర్వకాలసర్వావస్థలయందుఁ గూడ సర్వేశ్వరుని మఱవకుము.” అని యిట్లు పలువిధంబుల బోధించి యాయితీ శోకానలమును దనబోధాన్ముతముచేఁ జల్లార్చుచు యోగీంద్రుఁడు బాలకునిచేయి బట్టి చూచి తన యనిర్వాచ్యుఁడనిమఱచేఁ బ్రాణశక్తి నొనఁగ నబ్బాలకుడు నిద్రించినవాఁడు మేల్కొంచిన తెఱంగునఁ గను లెత్తి చూచెను. దాని కందఱు నద్భుత ముందిరి. బాలకుఁడు మృత్యుం డై మఱలఁ బ్రతికె ననియు, జచ్చినవాఁడు మఱల జీవించినవాఁడు కాపునఁ బ్రాణములు కడఁబట్టి మఱల స్వస్థానముఁ జేరె ననియు నీమహాత్ముఁడు మహామూర్తికుఁ డనియు, సీతనిచికిత్స వొడ్డది యనియు, బలుపురు పలువిధంబులఁ గొనియీడుచు ఋషభయోగికి సాష్టాంగ దండప్రణామంబు లాచరించిరి. అప్పుడు నుమతికి మనంబున గలిగిన యానందమును వర్ణింప నేరికిఁ దర మగును ? యోగీంద్రుఁ డంత నూరకొనక మహాదయాళువు గానఁ బవిత్రం బగుతనయఱచేత సర్వవ్యాధులకును డివ్యౌషధం బగుఃకృతి నుంచుకొని యభిమంత్రించి దాని నామాతా పుత్రుల పైఁ జల్లి వారిశరీరంబుల స్వహస్తంబుల నిమిరెను. ఆహా ! యేమిప్రభావము ! ఏమివంత ! వారినెమ్మీనులు డివ్యశరీరము లయినవి. ప్రణాంబులు రూపు మానినవి. ఆది వ్యాధులెల్ల మాయ మైనవి. మాతాపుత్రులిరువురును దేవ

తలం బోలి ప్రకాశించిరి. అత్యుపకారముఁ గోరకయే
యా మనదలపై నెర రుంచి మున్ను నారదుడు సునర్ణస్త్రీవి
నింబలె ప్రాణదానం బొసంగి కాపాడెను. మీ కా
కథావృత్తాంతమును బెలిపెను. ఆకర్ణింపుడు.

౧౮

పర్వతుఁ డనుముని జగత్ప్రసిద్ధుఁ డగునారదునకుఁ జెలియలి
పుత్రుడు. వా రిరువురును స్వర్గమర్త్యపాతాళముల నిచ్చ
వచ్చినట్లు చరించుచుహావభావనంపన్నులు. వా రొక్క
యెడ స్వర్గమునుండి భూలోకము విహరించువేడుక నరు
దెంచి యొకరిమనంబునం గలరహస్య మొకరికిఁ దెలుపకుండ
దావరా దనియు, నట్లు దాచినచో శాప మనుభవింపవలసివ
నారగుదు రనియు, బ్రమాణము చేసికొని యుచిత
ప్రవర్తనముతో, గలసిమెలసి చరించు చుండిరి. అంత
నొక్కనాఁ డమ్మనులు స్పంజయుం డనురాజునింటి కరిగి
తమరాక నెఱింగింప నారాజశ్రేష్ఠుండు వారి కెదురు వచ్చి
యర్ఘ్యపాద్యంబులం బూజించి పీతోపవిష్టులంజేసి చేతులు
జోడించి

పాప మడఁచు గంగ, తాపంబడఁచు కళి,

పేదతనముఁ గల్పవృక్ష మడచు

పాపతాపదీనభావమృత నడండు

దధ్యముగ మహాత్మ్యదర్శనంబు.

అని శాస్త్రములు దెలుపుచుండు గాన మహాత్ములారా! తమదివ్యదశానంబుచే గృతాంధుడ నైతి. వంశంబును బావనం బయ్యె. నాభాగ్యవశమునం గాదె తమ రిందు దయ చేసితిరి! అని భక్తిపూర్వకంబుగా బ్రశం సింప వారలు రాజా! మేము కొన్ని రోజులు నీమందిరమున నుండఁ దలచి వచ్చితి మనిరి. దానికి బుడమితేడు మహాభాగ్యం బకా నువ్వుంగి వాగుతనయింట నుండుటకును, వారికి భోజనమజ్జనాదులకును, దగువనతు లొనర్చి నుకుమారి యను పేరంబరఁగుతనకుమారికను వారలకు వలయు నుపచారములఁ జేయుట కై నియమించెను. పర్వతనాథులు తద్గృహంబున నుఖంబుగా నివసించుచు, నుకుమారి యొనర్చునపర్యల కానందించుచు నుండిరి. అంతఁ గొంతకాలంబునకు నుకుమారి యావనవతియయ్యెను.

నుకుమారహావభావములచే జెలువొందునా యావన ప్రాదుర్భావమునఁ బుత్రభిబామ్మవలెఁ జెలుపు మించిన యమ్మించుబోణిం గాంచి నారదుడు మదనపరవశుడై “యే నెన్నఁ డీయువతికరుణావలోకనమునకుఁ బాత్రుడ నయ్యెద నీమ గువయెన్నడు నన్నభర్తగా గ్రహింప నిచ్చఁ గొనును; నేనీకలువకఁటితో విభాసోక్తుల ముచ్చటించుచు నెన్నడు మెలసి వర్తించెదను” అని యిట్లు మనంబునఁ గోరిక.

లుప్పటిల్ల నాచక్కెరబోణియందుఁ జిక్కినమనంబును మరల్ప
 చాలక విరాళిఁ దూలి తదేకపరవశత్వంబున నానాఁ టికిఁ
 గృథాంగుడై యారహస్యంబును మేనల్లున కెఱిగించక
 వర్తించు చుండెను. పర్వతండును జర్యలం బట్టియు; నెమ్మేని
 కృశత్వంబును బట్టియు నాత డక్కోమలియందు బద్ధాను
 రాగుండగుట యెఱిగి “బౌరానీచిత్తవృత్తియెఱుంగనయ్యెను.
 నీమనోభావము నింతవఱకును దెలియనీక దాచితివి- నీకీరాచ
 కూతుఁపయిఁ గలకోరికఁ దెలుపవలదే! ఇది యెట్టిధర్మము.
 నీవు చేసినప్రతిజ్ఞయేమయ్యె? ఇట్లుచినుచుముతపిన్
 నిన్ను నేనేల శపింపకుండును? నీవుకామించినయీచెలువను
 బెండ్లియాడినపిమ్మట వానిరముఖుండ వయ్యెదవుగాక. అని
 శాపం బిచ్చెను. దానికి నారదుఁ డలిగి “నన్ను శపించిన
 నిన్ను శపింపకుండునే; వినుము. నీవిక స్వర్గంబున కేగ
 నర్హుడవు కా కుండువుగాక” మనిపర్వతునకుఁ బ్రతిశాపం
 బిచ్చెను. అంతఃపర్వతుఁడునుఖాస్పదం బగునాకంబున కరు
 గరానివాఁడు కావున మానవలోకంబునఁ బవిత్రక్షేత్రంబుల
 కేగుచు, సజ్జనులతో సత్కాలక్షేపమునేముచు, భూలోక
 వాసులచేఁ బూజింపఁబడుచు, నెందో యుండెను.

అంత నిక్కడ నారదుఁడు తనకూతుఁ డామించి యుండు
 పెఱింగి స్పృశయఁ జూపెను. నారదున కిచ్చి పెండ్లిచే
 సెను. వివాహసంతర్క్షణముననే శాపవచనంబునంజేసి
 నారదుఁడు మర్కటముఖుం డయ్యెను. నుకుమారి యావి

వికారవదనం బాలోకించి విరక్తి నొందకవరమభక్తితోఁ గోతి
మొగము గలమగవికి నముచితపరిచర్యలు గావించుచు
ననుకూల యై కాపురము నేయు చుండెను. భర్తలెట్టివా
రైనను బతివ్రత లసూయఁ జెందక పతి నారాధింతురు
గదా!

నారదుడు సుకుమారితో ననురాగమున మెలంగుచు
నొక్కతటిఁ గార్యవశంబుచే వనంబున కేగఁ నందుండు
పర్వతుఁడు మామను గాంచి యాతనికలయాపు నెఱింగి
డగ్గరి నున్నరించి తనకివశాపం బుపనంహరింపు మని
ప్రార్థించెను. నారదుడును శాపంబును మున్నొనంగనవాడవు
నీవ కాన నీవు ముందు నాశాపంబును బాపుదువేనిఁ
బిచ్చుట నీశాపంబును మరల్తు ననియెను. అంతఁ బర్వతుఁడు
తా నిడివశాపంబును ద్రిప్పెను. నారదుండును దా నొనఁగిన
శాపంబు నుపనంహరించెను. ఇరువురును శాపవిముక్తు
లైరి. పూర్వస్థితి వాటిల్లె. అంత నిద్దఱును స్నేహంబున
మెలఁగి సుకుమారి యున్నయింటి కేలేంచిరి. సుకుమారి
పెనిమిటిం గాంచి పర పురుషునిగాఁ దలఁచి మాటు ముగము
పెట్టి లోని కిరుగఁ బర్వతుఁ డామెకు దాము మున్ను
శాపంబులచే నెల్లుండుటయు, బిదప శాపనివృత్తిని గావించు
కొనుటయు నెఱిగించి యామె నందియంబు వాపెను.
ఆభార్యాభర్తలు సుఖంబుగా నుండిరి. పర్వతుండును స్నేహ
వశంబున నచ్చటనే యుండెను.

కొన్ని సంవత్సరములు సన స్పంజయునికడకుఁ గొందఱు మును లరుదెంచి పర్వతనారదులను గాంచి ప్రస్తుతించి యేగినఁ నంతఁ జర్వతనారదులు “స్పంజయా! మా కింక భూలోక దివ్యక్షేత్ర విదిత్రంబుల నవలోకింప నిచ్చు వాడము చున్నది. మే మింక చేగదము. బహుకాలము నీయింట నుంటిమి. నీయోగ్యత మాకు మెచ్చు వచ్చెను. నీకేదైన నొకనర మొసంగఁ దలంచితిమి. కోరుము.” అన నారాజు అయ్యలారా! మీరు నాస్మాహంబు పాపము గావించితిరి. మీరు సంతసించుటకంటె నా కింకేమివరము కావలయును. ఇతయ చాలును. అన నారదుడు “భూపాలా! నీకు దేవత లను మించినపుత్రుడు కలుగునట్లు వర మిచ్చితి ననియెను. పర్వతుడు దాని విని దేవేంద్రునివలన భయము రాఁగల దని శంకించి “భూమీశ్వరా! నీకు జన్మించెడువాడు దీర్ఘాయుష్కతుడు కావేరడు. ఇంద్రునివలన భంగపాటొందఁ గలఁ దని వాక్రుచ్చెను. దానికి రాజు చింతిల్లి “మహాత్ములారా! మీ వరప్రసాదంబుచేఁ గలుగువాఁ డట్లు కాదగునే? సుపుత్రు ననుగ్రహింప వలదే” యన నారదుడు కరుణించి రాజు! భయపడకుము. కలుగఁజోవు నీపుత్రుని నీకు చేత నగునన్ని విధములఁ గాపాడు చుండుము. వాఁడొంద్రుని వలనఁ జచ్చెనేని నన్నుఁ దలంపుము. నేను వచ్చి బ్రతి కించువాడ. ఆజనింపజోవువాడు నువర్ణింపి యను పేరం బరగు వానియం దదృఢమహిమ చూపట్టును. మే మరిగి వచ్చెద మని పర్వతనారదు లేగిరి.

నారదునివ్రతప్రభావముచే నృంజయునకు నువర్ణస్థివి యను
 పుత్రుడు జనించెను. బాలుని యొడలినుండి వెడలునుమ్మి
 మలమూత్రములు లాల, జమట, కన్నీరు, నివియన్నియు
 స్వర్ణమయం బగుచుండెను. బాలుడు క్రమక్రమముగాఁ
 బ్రవృద్ధుఁ డగుచు జనసీజనకులకు మహానంతోష మొదవించు
 చుండెను. ఒక్కయెడ మూఢు లగుకొందఱు తస్కరు
 లాబాలునివలన హేమము జనించు తెఱింగి వానియువర
 మున హిరణ్యము గల దని యెంచి దానిని హరింప వలయు
 నని వానిని రహస్యముగాఁ గొనిపోయి యాదరము చీల్చి
 ప్రేగుల జల్లించి యందు నువర్ణంబుఁ గానక పాఱవైచి
 యేగిరి. అంత నృంజయుడు వెదకి పుత్రునిం గానక శోకించి
 యుండుడు హరించె. నని యెంచి నారదుని దలంప
 నమ్ముని యేతెంచి శోకావనోదనవచనంబుల నాతని శాంత
 చిత్తునిఁ జేసి “రాజా! శోకింపకుము నీపుత్రుని మ్రుచ్చులు
 మ్రుచ్చిలించి చంపిరి. ఇప్పుడు వాడుఁ సరకమున నున్నాడు
 నీనిక్కడనుండియే వాని బ్రతికించి యిందు రావించెదను.
 చూడుము. అని యామహానుభావుడు తన దివ్యమనంబున
 వంకల్పింప నువర్ణస్థిని సజీవుఁడై యచ్చటి కరుదెంచెను.
 వాని నిచ్చి నృంజయుని సంతసింపఁజేసి “నృంజయా!
 యింధ్రుడు నీపుత్రుని జంప వేచియున్నాడు. కావునఁ గడు

జాగరూకతతోఁ గాచికొమ్ము. అపాయము వచ్చు నేని చనుఁ దలఁచికొమ్ము.” అని నారదుఁడు వెడలిపోయెను.

సురలోకమున నిండుఁ డొక్కనాఁడు సువర్ణష్ఠీవి యొడలి నుండి వెడలునవియెల్లను గనకమయంబులు కాపున నమ్మ హాసనిభవముచేతను, మహాపరాక్రమముచేతను, దనను మించుననియు, మొక్కయై వంగనిది మ్రానై వంగునే యప్పుట్లు జాల్యానంతరమున నాతని జయింప వశము గాద నియుఁ ద్రుంపనెంచి వానిని బర్వతనారదులు కాచియుండురు గాన స్వయముగ నబ్బలుని జంపఁబోయినచో నమ్మునుల శాపమువలనఁ దనకు ముప్పు వాటిల్లు నని భయంపడి వానిని జంప నుపాయం బెద్దియుఁ గానక యోచించి కొండల తెక్కలం గూల్పుతనవజ్రాయుధమును బిలిచి “పజ్రమా! నీవు వ్యాఘ్రరూపమున నేగి సువర్ణష్ఠీని రహస్యముగా సంహరించిరమ్మి” అని యాజ్ఞ నొనఁగ నది తరుణమునకై వేది యుండెను.

మధ్యలోకమున సృంజయ రాజకుంజరుం డొక్కనాఁడు భార్యలతోడను బుత్రునితోడను విహారార్థము గంగానది ప్రాంతమున కేగెను. వారాభాగీరథిని దర్శించి నమస్కరించి తత్ప్రవాహ జనితమధుర రవమ్మువలనఁ గల్గేంద్రియమును, వినిర్మలమనోహరాకార దర్శనంబువలన నేత్రేంద్రియమును మధురజలపానంబువలన జిహ్వేంద్రియమును, బరిసరజీమలవనగంధంబువలన ఘ్రాణేంద్రియమును, వాతాహుతిచేఁ

బయిల బడుచున్న దాని శుంపురులవలనఁ ద్వీంద్రియమును, నానందచారపశ్యము నొందఁ గొంతతడ వచట విహించిరి. అంతటఁ దత్పూజితమునఁ జేరి యచటివృక్షచ్ఛాయల నాసీను లగుచుఁ దరువులపై జలిబిలిపలుకులగీతములఁ బాడు వింతవింతలరంగులచే జెలఁగునిహంగములఁ గని యెంతిం చుచు, నల్లిబిల్లిగ నల్లుకొనియున్న వల్లికాతల్లజంబుల నీక్షించి మెచ్చుచు, మెప్పుఁ గొలుపుపుప్పొడులతిన్నెలపైఁ జెన్నుగ విహించుచు, రసకలితకుసుమవినరంబులఁ గని యానందించుచు, నందు నివ్వటిలుమవ్వంపు బువ్వులం గోసి యలంకరించుకొనుచు హస్తోత్కర్షణంబునఁ గొంతతడవు వర్తించిరి.

ఇట్లాకరికొకరు దూరమై యేమరపాటున నుండుకీటిఁ దత్ప్రాంతమున వేచి పొంచి యున్న పెద్దపులి కుజ్జనిపయిం బడి పొట్టఁ జూచి నిమిషమాత్రంబునఁ జంపివైచి మటుమాయ మయ్యెను. ఆతనిదాది దానిం జూచి విచార గ్రస్తయై తొమ్ము మోడుకొనుచు వచ్చుచు వచ్చి వినఁజాలనియాకర్ణ కఠోరవార్తను నృంజయున కెఱిగించెను. అది విని యతండులికిపడి గుండె వ్రక్కలు నాగ హాపుత్రా యని పెద్ద పెట్టున నేడ్చి పుడమిపైఁ బడి మూర్ఛిల్లి కొంతవడికిఁ దెలిసి పుత్రునిదరి కేగి వాని మృతకళేబరంబుఁ గని కడుమరపిల్లి యంతలో జ్ఞప్తి దెచ్చుకొని నారదుని స్మరించెను. అంత మనోవేగంబున ముని యచ్చటఁ బ్రత్యక్షమై నిలిచి రాజాభయ మందకు మని తన దివ్యవ్రభావంబునఁ తత్క్షణంబున

నువర్ణిస్తే విని బ్రదికేంచి యందఱకు నానందంబుఁ గావించి యీతఁ డీక దీర్ఘాయుష్మంతుఁడు గాఁ గలఁ డని దీవించి యేగెను.

అంతట వారందఱు నింటికే జనిరి. నువర్ణిస్తేవి సంతసం బెనఁగు తెఱంగున వర్తిల్లుచు నతనిపిమ్మటఁ బృథ్వీభారముఁ బూని శిష్టానుగ్రహదుష్టశిక్షణంబులు నలుపుచు జన్మములఁ జేయుచు శతాధికసహస్రవర్షంబులు రాజ్యముఁ జేసెను.

కావున నిట్లు మహాత్ముల యనుగ్రహంబుచే జీవితం లగు వారనేకులు గలరు. మున్ను హరిశ్చంద్రుని పుత్రుఁడు లోహితుఁడు పునర్జీవితం డగుట వినగే! మఱియు నోషధుల సామర్థ్యముగూడ నెన్న శక్యము గాదు. ఓషధీసామర్థ్యమున లక్ష్మణుండు మఱల బ్రతికెనట్లు శ్రీరామాయణమున వినమే! విశ్వామిత్రుఁడు తపశ్శక్తిచేఁ బునస్సృష్టేఁ గావించి యనేక జీవరాసులఁ గూడ నుత్పత్తి చేసెగాదే? మానవ లోకంబు పుణ్యనిబిడితమై యుండునంతవఱకు మహర్షులు మున్నగువారు పుడమిపైఁ జరింతురు. అట్లు వారు ప్రవర్తించునెడల నెట్టి ప్రభావములనైనఁ జూపింతు రనుటలో నాశ్చర్య మేమియు నుండదు. కావున మహానుభావులు శాపానుగ్రహములచేఁ జంపుటకుఁ బెంపుటకుఁ జాలుదురు. సందర్భవశముచే నీకథ నెఱింగించితి. ప్రస్తుతాంశమునఁ దరువాతి పృథ్వాంతము నాకర్ణింపుడు.

ఇట్లు నుచుత్తియగునుచుతి పెనిమిటియవనుతివలన నగతిక
యయ్యును నుగతిం గాంచి యోగిపతి మహిమమున కచ్చేరు
వంగి యింద్రాధిపత్యము చేకూరిన నెంతయానంద మొదవునో
యంతకు వేయిమడుగులుహవ్వోత్కర్షంబుఁ గాంచె. ముని
కాంతుని చరణనలినములపై వ్రాలుచు లేచుచు సారెసారెకుఁ
బరనుభక్తితో వందనశతము లప్పించుచునిలువంబడి కేల్పోడ్చి
యిట్లనియె: 'మహాత్మా! షరిపూర్ణానుగ్రహముచే దమ
రీదాసురాలియెడఁ గావించిన మహోపకార మెంత యని
నుడువుదాన? నిష్కారణముగాఁ బిచ్చికుంటుపై, బావన
గంగానదీప్రవాహము పొరలినది. నాజీవితమున నెన్నటికైన
మిమ్ము మఱవనేర్తునే? నాబిడ్డ నిట్లు నీరోగి నొనర్చి యొనఁగుట
వేయి స్వర్గములఁ గూర్చుటయే. సహస్రకరుని తేజమును
మిఁగుఁచుపూవుబోలె భవన్మహిమాతిశయము నెవరు కాంచ
నేర్తురు? పరమేశ్వరుఁడీదీనురాలి ననుగ్రహించుటకై భవ
త్స్వరూపమున నిట నవతరించె ననుట నిక్కము. నిరవధిక
శృపాపాఠీఁడు లగుతమకు ననాధ నగునేను చంద్రునకు
నూలుపోఁగన్న ట్లాక్కవందనం బాచరింతు గాన మతేరియుఁ
జేయనేరను!"

ఇట్లు నుడువుచు భక్తిపారవశ్యంబునఁ దన పాదములమీదఁ
వ్రాలిన యాలలనాతిలకమును గరంబుల లేవనెత్తి ముని
వృషభుఁ డిట్లనెను:—

“బిడ్డా ! మీ కింకను మేలగుంగాక ! నీవు మహారాజ్యవై
పెక్కిండ్లు సౌభాగ్యవతివై సదానోగ్యముతో జీవింతువు.
నీ జీవితకాలమున నెన్నటికిని ముడునలితనము చెంతఁ
జేరకుండును. పుత్రీ ! యీనీపుత్రుండు భద్రాయు వనువేరఁ
బ్రసిద్ధుడై భద్రాయువై మహావైభవంబునఁ జరకా
లము రాజ్య మేలఁ గలఁడు. శత్రుకోటుల జయించి శాశ్వత
యశంబుఁ గాంచి యీశ్వరానుగ్రహ మొందఁ గలఁడు.
ఈబాలుడు నర్వపిద్యాపరిపూర్ణుడై మఱలఁ బైతృకం బగు
రాజ్యము వడయునంత వఱకును మీ రీవైశ్యుని గృహము
ననే యుండుండు. ఈతఁడత్యుత్తముఁడు ” అని వక్కాణించి
పద్మాకరుని వీనించి యమ్మాతానుతుల నాదరించుట పరమ
ధర్మం బని బోధించి యావైశ్యనత్తమునిచేఁ బూజితుండై
ఋషభుండు సిజేచ్ఛం జనియెను. సుమతీ భద్రాయువు
లందు సుఖంబున నుండిరి.

పింగళామందరుల చరితంబును, గీర్తిమాలినీభద్రాయువు
జననంబును, వింటిరిగదా ? ఆపింగళయే గీర్తిమాలినిగను,
మందరుడే భద్రాయువుగను, జన్మించిరి. పింగళ వేశ్య
యయ్యను న్వకులోచితవృత్తితో వర్తించుచు మహాత్ముడగు
ఋషభయోగీంద్రున కొనర్చిన నపర్యావిధానముచే సీమం
తిసీమహాదేవికిఁ బుత్రిక యై యత్యుత్తమజన్మంబు నొందెను.
మందరుడు కులోచితవృత్తులను మాని కడుదుష్కృతు
లొనర్చుటచే విషబాధానహితుడై భద్రాయువుగా జన్మించి

మందరజన్మంబున యోగీంద్రుని బూజించుటం జేసి
తత్పూజ్యవిశేషమున యోగీంద్రానుగ్రహపాత్రుడై పునర్జీవితం
డై దివ్యవరంబులఁ బడసెను. కర్మఫలంబులు, జన్మవి
శేషంబులును, బలు విధంబులుగా నిట్లు చిత్రవిచిత్రంబులై
యొప్పు చుండును. మహాయోగీంద్రులమహిమ లతిమాను
షంబులు. అట్టివారిని దర్శించినను, బూజించినను దత్ఫలంబులు
గణింప నలవి గాక యైహికాముష్మికసుఖసాధనంబులై
జన్మాంతరమునం కూడ కోటిగుణితఫలంబునఁగు ననుటకు
సందియములేదు. మహాత్మపూజన మెట్టి దుష్కృతునైనను
బవిత్తునిఁ జేయు ననుట కిదియే దృష్టాంతముగా
నెన్నదగును.

౨౧

ఇంకను భద్రద్రాయుగుసాఖ్యానము నుకువలసి యున్నది.
మేఘనిర్మూక్త బాలచంద్రునికై వడి నానాటికి నభివృద్ధిఁ గాంచి
కోటిల్లుచు వసంతాగమమున నూర్యునిచందమునఁ దేజరిల్లు
భద్రద్రాయువు గుణరత్నాకరుఁ డగుపద్మాకరునింట వర్తించు
చుండెను. అపద్మాకరునకు నునయుఁ డను తనయుఁడు కలఁడు.
అబాలకుడును గొంచెమించుమించుగా భద్రద్రాయువునీడువాఁడే.
మందరనుకుమారాకారముచేతఁ గూడ నునయుఁడు భద్రద్రాయువు

నకు సాటియై యుండును. రాజవైశ్యపుత్రుల కిరువురకును వరుసు హెచ్చుచున్నకొలది స్నేహముగూడ హెచ్చుచుండెను. ఆనందను లొకరి నొకరెడఁ బాయక రత్నభూషణాలంకృతాంగులై, జన మనోహరులై యొప్పుచు శైశవమున విద్యాభ్యాసమునకుఁ గడంగిరి. పద్మాకరుడును సంతోష విశచహృదయ పద్మాకరుడై నిజపుత్రునింబోలె రాజపుత్రుని సాదరకటాక్షముల నవలోకించుచు నకాలమున యుక్తకర్మకలాపంబులఁ గావించి యతిశ్రద్ధాభుఁడై విద్యలఁ జదివించు చుండెను. గర్భాదిగా నెనిమిదవవర్షమున విప్రునకును బదునొకండవవత్సరమున రాజన్యునకును, బండ్రెండవయబ్బంబున వైశ్యునకు, నుపనయనసంస్కారం బాచరణీయము. కావునఁ దన పుత్రునితోఁగూడ భద్రాయువున కతఁ డుపనయనంబుఁ గావించెను. అంత వారిరువురు విద్యాబుద్ధుల మెలంగుచు, వినయ విధేయతల కునికిపట్టులై సుగుణంబులఁ జెలఁగుచుఁ బదునాఱవత్సరములప్రాయమువ్వారైరి.

ఇట్లుండ నొక్కయెడ వారల ననుగ్రహింపఁ గోరి పరమ మునీంద్రుఁ డగుఋషభయోగి పద్మాకరునినద్దంబున కరుదొంచెను. పద్మాకరుడును జంద్రదర్శనముచే నముద్రము వోలె నామహనీయుని గాంచుటచే హృదయమునం బ్రమోద ముప్పొంగ భక్తి ప్రయుక్తంబుగా పోడశోపచారం బులు చేసి పూజించె. అంత నమ్మునితిలకుని వీక్షించి

చంద్రుని గాంచినచకోరకంబులభంగి యానందవివశు లై
సుమతిభద్రాయువులు శివయోగిపాదయుగళంబునకు నాష్టాంగ
దండప్రణామము లాచరించి తమనివాసంబునకుఁ దోడ్కొని
వచ్చి యుచితపీఠిపై నాసీనుం జేసి నేవించిరి. అంత
నాయోగి హృష్టుండై భద్రాయువుతో వాత్సల్యంబున
నిట్లసియెను:—

“వత్సా! నీకుఁ గుళలమా? జననియు నీవును నారోగ్య
మున నున్నవారే? బిడ్డా! నీవు లెన్నగా విద్యాసంగ్రహణము
సేయుచుంటివా? గురువులకు బాగుగా శుశ్రూష యొనర్చు
చుందువా? కుమారా! నీకుఁ బ్రాణసఖుండ సగు సన్నపూ
డైనఁ డలఁచు చుందువా? తండ్రి! నీశరీరము దుర్బలము
గాక యనామయముగా నుండెనే? అని యిట్లు ప్రియా
లాపంబుల, బహుప్రకారంబుల నక్కుమారుని బలుకరించుచు,
సుమతి యోగజ్ఞేనుంబు లరయుచు వినోదింపఁజేయు
చుండెను. అప్పుడు సుమతిబిడ్డ నాయోగీంద్రునిపాదములపైఁ
బడవైచి ముకుళిత హస్తయై నవినయముగా, “మహాత్మా!
గురువర్యా! వీడు నీబిడ్డడు. కన్నవాడును, బెంచినవాడు,
నావత్కాలమునఁ గాపాడినవాడు, నృపతియు, నుపదేశించు
వాడును, వీరైదుగురును దండ్రు లని పెద్దలు చెప్పుదురు.
కావున వీనికిఁ దమరు ప్రాణతః జనకులరు. కావున
నీకుఱ్ఱుని శిష్యునిగాననుగ్రహింప వేడెద. ౧౦ధుజనములచేఁ
గూడ విడువఁబడినయనాథుల మగుమమ్ముఁ బరిపాలింప

వలయును. ఈమీదానునకు నత్పరుషు లాచరింపఁ దగు ధర్మముల నుపదేశింపఁ బార్థింపు చున్నదాన!" అని విన్నవించెను.

మహాత్ములయవతారము లోలోపకారమునకే యగు చుండును. సుకృతాత్ములు నాస్తికులు కాక ధర్మశీలు రగులారి కేదైన నుపదేశింతురు. ఋషభయోగి వచనముల కలరి "కుమారా! శ్రుతిస్మృతిపురాణములయం దెయ్యవి సనాతన ధర్మము లని పేర్కొనఁ బడు చుండునో వానిని నీకు సంగ్రహించి బోధించెదను, శ్రద్ధాభుడవై సదాచార పరుడై పరాకు నొందక సావధానమనంబున నాకర్ణింప వలయు" నని తెలువ భద్రాయువు యోగి చెప్పినట్లు విని చుండెను." ఋషభుఁ డిట్లుపదేశించుచున్నాఁడు

౨౨

భద్రా! కులాశ్రమంబులకుఁ దగునట్లు నత్పరుషు లాచరించు ధర్మములనే యవలంబింపుము. దైవతములయాజ్ఞకు జవదాఁటకుము. దేవతల నిందింపకుము. ధేనుగురుదేవవిప్రుల యంబెప్పుడును భక్తిగలిగి యుండుము. సాధ్యములు గాని వస్తువులయం దపేక్షఁ గొనకుము. చండాలుఁ దైనను గృహమున కతిథిగా వచ్చెనేని వానిని నత్కరింపుము. పాపా

పాయ వేళనైనను సత్యమును విడువకుము. గోబ్రాహ్మణుల
రక్షింప వలయు నెడ నించుక యసత్యము పలికినను దోషము
లేదు. సర్వవిధములచేతను దంభమును విడువ వలయును.
పరస్త్రిపరధనములయందును, బాహ్యజాద్రవ్యములయందును
లేళ్ళమేచి యాశ గొనకుము. సత్కథలయందును, సదా
చారములయందును, సద్వ్రతములయందును, సద్విద్య
యందును, ధర్మార్జనమందును, నిత్యము ప్రవృత్తుండవు.
కమ్మున్నానజపహోమవేదాధ్యయనపితృతర్పణములయందును,
గోవిరాతిథిపూజలయందును, రవంతయేని యాలసిం
పకుము. శ్రోధ ద్వేషభయము లొందుట, కొండెములఁ
జెప్పుట, దుర్జనులయింద్ల కేఁగుట, కుటిలత్వము, మోహము,
తొందరపాటు, అనునీచెడుగుణములను బ్రయత్నించి విడువ
వలయును. క్షత్రధర్మమం దాశ యున్నను నిష్కారణ
ముగాఁ బ్రాణిహింస నేయకుము. వ్యర్థములగువిరోధపరితా
పములను, బరనిందయును విడుపుము. స్త్రీద్యూత పానముల
యందు స్త్రీదాసులయందు, దుర్విషయములయందు నాసక్తి
మానవలయును. సుఖవంతులయెడ మైత్రియు, దుఃఖతు
లయెడఁ గరుణయు, బుణ్యవంతులయెడ సంతోషమును,
గుబుద్ధులయెడఁ దటస్థభావమును జూపు చుండుము. అలౌక్య
హారము, అతిశ్రోధము, అతినిద్ర, అతిపరిశ్రమము, అతి
సంభాషణము, అతిక్రీడ, వీనిని బొత్తుగా వదలుము. అతివిద్య,
అతిశ్రద్ధ, అతిపుణ్యము, అతిధర్మాసక్తి, అత్యుత్సాహము

అతియశస్సు, అతిదైర్యము, వీరిని సంపాదించుము.
 స్వభార్యలయందు గామము, శత్రువులయందుఁ గ్రోధము,
 సత్కార్యములయందు దానక్తి, యధర్మములయందు దనూయ,
 సజ్జనులయందు దనురాగము నుంచుము. దుర్మంత్రులతో
 నాలోచింపకుండుట, దుష్టనులమాట పాటిగొనకుండుట, వల
 యుపనులు. ధూర్తుని పరోక్షమున నప్రియకారిని, గ్రూరుని,
 జపలుని, వంచకుని, ఖలుని, బాపాత్ముని, నాస్తికుని,
 వీరిని జెంతఁ జేరనీయ రాదు. తనను దాన్లాఘింపుకొనఁద
 గను. పరునియభిప్రాయము నెఱిగి చరింప వలయును.
 అత్మరక్షణమునం దప్రమత్తుఁడై యుండవలయును. భృత్యు
 లమాట నమ్మకుము. చోరుబొత్తుగా నమ్మకుము. ధనకు
 టుంబపుత్రులయందు దతి ప్రేమ నుంచ వలదు. పతివ్రతయగు
 భార్యయొక్కయు, తలిదండ్రులయొక్కయు, సజ్జనులయొక్కయు,
 గురువులయొక్కయు, మాటలయందు నమ్మకముంచుము.
 మంత్రి యొనర్చు పనియందు సందియము నొందకుము.
 అవాధుని, దరిద్రుని వృద్ధుని, స్త్రీని, బాలుని, నిర్దోషిని,
 ధనప్రాణబలములచేఁ గాపాడుము. అపాత్రుఁడైనను,
 సుపాత్రుఁడైనను, నీచుఁడైనను, యాచించినచో యథాశక్తిగా
 నొసంగఁ దగును. రాజులకును, ద్విజులకును, భూషణము
 గావునఁ గీర్తి వార్జింపుము. కీర్తివలన లక్ష్మీయుఁ బుణ్యమును
 గలుగును. గజాశ్వహేమరత్న రాసులనైనను గీర్తికి
 భంగకరము లగునేని విసర్జింపుము. శరణాగతుఁ డయ్యెనేని

శత్రువునైనను గాపాడుము. జనసీజనకగురులు కోపించినను, బ్రాహ్మణులు పుత్రులు, తప్పఁ గావించినను గోపించక యోర్పుకొనుము. ఉత్తమబ్రాహ్మణులకు హితమొనర్చుము. సంకటము సంభవించెనేనిఁ బ్రభువును గాపాడవలయును. ఆయుర్బలయశస్సౌఖ్యధనపుణ్యములను వృద్ధి నేయుమా. దేశకాలోచితము లగుకార్యములను జేయుము. ఇతరుని బాధింపక బాధ నడంపుము. చోరుని, దుష్టుని, శత్రువును బాధించుము. నిద్రాభంగము నేయకుము. శీఘ్రముగా భుజించు చుండుము. ప్రియపూర్వకమై యల్పాత్మరమై యధికార్థము గల వాక్యమును ఒలుకవలయును. ఆడదలు, శత్రువులును, బైకొన్నను భయపడవలదు. జ్ఞాతిబంధుమిత్ర భార్యపుత్రులయందును, భోజనపంజ్ఞీయందును ననుభావముతో మెలంగవలయును. నత్పురుషోపదేశమందును, బుణ్య కథాశ్రవణమందును, విద్యాగోష్ఠియందును, ధర్మాచరణమందును, బరాజ్ఞులుండవు కాకుము. పవిత్రమై, పుణ్య స్థూలతో నిండికొనిఁ బ్రహ్మణ్యులున్న, ప్రసిద్ధపుణ్యక్షేత్రమున నివసింపుము. వేశ్యలు, కాముకులు, నివసించుచోట నుండఁ దగదు. సీ వొకదేవుని మాత్రము నమ్మినను సితర దేవతలం గూడఁ బూజింపుము. ఎల్లపుడును, బరిశుద్ధుఁ డవును, నమర్తుఁడవును, స్థిరచిత్తుఁడవును, షడ్వర్గకేతవు, నేకాంతవాసివిగమ్ము. బ్రాహ్మణులు, వేదవేత్తలు, యతులు, వ్రతస్థులు పుణ్యానదీపృక్షతీర్థములు, ధేనువృషభరత్నములు, కలీప్రతలు

కనిపించినవెంటనే నమస్కరింప వలయును. గృహదేవతలఁ గొలుపుము. రాత్రి యైదుగడియలప్రాద్ధుండగా బ్రాహ్మ ముహూర్తమున నిద్రమేల్కొంచి నేలపై కూర్చుండి నిర్మల మనస్సుతో నాచమనము చేసి, గురువులను పార్వతీపరమేశ్వర లక్ష్మీనారాయణవాణీహిరణ్యగర్భులను, గుమారస్వామిని, వినాయకుని, నింద్రాదిదిక్పాలురను, మునుల, నుదయింపఁబోవు సూర్యునిభక్తితో ధ్యానింపవలయును. పరమేశ్వరుఁకు గంధ పుష్పఫలతాంబూలాదుల నివేదింపక తామశభానింప రాదు. జపదాసకర్మస్నానహోమతపంబుల నొనర్చిపరమేశ్వరార్పణము నేయవలయును. తా నేపని జేయుచుండినను సర్వేశ్వరుని ధ్యానింపవలయును. ముఖింటున భస్మత్రిపుండ్రాదులనలంకరించుకొనియే మంత్రపఠనము నేయవలయును. ఇష్టదైవమునకు శరణాగతుఁడు కావలయును”

౨౩

వత్సా! ఇంతవఱకు నీకు సర్వపురాణములయందును జెప్పఁబడినధర్మములను శ్రీసంగ్రహముగాఁ జెలిపితిని. విడ్డా! ఇంక నీకు రాజధర్మములను సనేకశత్రువులు మూఁగియుండునపుడు వర్తింపవలసినవిధమును బోధించెదను. అది పలిత రోమశమార్జారముమాషకసంవాదం బనునితిహాసముగాఁ జెప్పబడి యున్నది.

“ఒకమహారాజ్యమున విశాలవటవృక్షముక్రింద లాగఁజేసి
 కొని పలితుఁ డనుచేరుగలమూషికము వసించు చుండును.
 అన్యగ్రోధపాదపంబుపై రోమశుఁ డను మూర్ఖులము కాపురము
 నేయు చుండును. ఎత్తైన నాయెలుకను మ్రింగవలయునని
 యాపిల్లి పొంచి యుండెను గాని పలితుఁ డది యెఱిగి కడు
 నుపాయముతో మెలఁకువ గలిగి దాని బాఁకిం జిక్కక తిరుగు
 చుండును. ఒకబోయవాఁడు వ్రతదినము నంజకడ
 నామఱ్ఱిచెట్టుచెంత మృగములఁ బట్టటకై యురు లొడ్డి
 వేకువ నచ్చటికి వచ్చి యందుఁ బడ్డ మృగాదులఁ గైకొని
 పోవు చుండును. ఇట్లుండ నొకరాత్రి రోమశుఁడాహారార్థ
 మిరిగి యందందుఁ దిరుగుచుఁ బ్రారబ్ధవశమున నాయురులలోఁ
 జిక్కుకొని కదలనేరక తనకు మృత్యువాసన్న మయ్యె
 నని పఠితపించు చుండెను. ఇది యిట్లుండ బలితుండును
 దన్నిశాసమాయుమున నెఱుకై తిరుగుచు నయ్యుచెంతకు
 రాగ నాబాపురుగాఁడు దానిం బట్ట నెంచి హుమ్మని
 బూకరించుచుఁ బైఁ బడ వచ్చెను గాని కాలిబందముచే దరికి
 రాఁ జాల కుండెను. ఆహా దుష్టులు చచ్చుకాలము దరి
 కొనె నని యెఱింగియు నకృత్యముల మానరుగదా, ఆయెలుక
 మూర్ఖులహుంకారమునకు నెఱచి చచ్చితిగదా యని
 తప్పించుకొని కొంతదూరముఱిగెను. ఇంతలో హాళికుఁడను
 ముంగినయుఁ జంద్రకుఁ డనుగూబయుఁ దత్సమీపమున
 నాహారము కై తిరుగుచు నాకస్మికముగా నయ్యెలుకను

వీక్షించి దానిం దినుటకై వెంటఁ దగిలి పై బడ వచ్చెను. పలితుఁ డాదెబ్బఁ దప్పించుకొని యిరువక్కల శత్రువు లుండుటంజేసి యెందును బోవఁ జాలక యొదిగియుండి పిల్లి వైపున జూడ నది యురులలోఁ జిక్కువడి యున్నట్లు పొడ కట్టెను. అందున కెలుక సంతసించి నాయదృష్టము ఫలించఁ గదా యని యెంచి మార్జాలమున కసతిదూరమున నుండెను. ముంగినయు గూబయు నెలుకను దన్నకొని పోవచ్చెను గాని యది బిడాలముచెంగట నుండుటచే మార్జాలము తమకు జంపు నని వెఱచి దూరదూరముగా నీలిచి యెలుకపైకి రాఁజాలక యది యచ్చటినుండి వచ్చినపుడు తినవచ్చునుగదా యనిపొంచి కాచుకొని యుండెను. తెలివి మాలినగూబ ముంగినలు పిల్లి యురులలోఁ జిక్కె నని యెఱుంగవు. అప్పుడు పలితుఁడు రోమశునిచెంగట నున్నచో హాళిక చంద్రకులు దానికి వెఱచి తనపైకి రాఁ జాల రనియు, రోమశునివలనఁ దనకు భయము లే దనియు నెఱిగి పిల్లిచెంగట సందనియట్లుగా నుండెను.

అప్పుడు మాలఁడు తనను జంపవచ్చు నను భీతిచే నెలుక వలనఁ దనకు బ్రతుకు కలుగు నని యెంచి పిల్లి యెలుకతో నిట్లనియెను.

“మిత్రమా! యే నిట్లురులలోఁ జిక్కితిని. నీవలనఁగదా యిప్పుడు నాబాధ తొలగ వలయు. అర్తరక్షణ ముత్తమ మని పెద్దలు చెప్పుదురు. నీకువేర చెప్పవలసిన దేమి

యున్నది? మాలాడు వచ్చువేళ చూగుచున్నది. దయయుంచి యురులఁ దెగఁ గొఱికి. నన్ను రక్షింపుము, నీమే లెన్నటికి మఱువను. సమయము వచ్చినపుడు శత్రుపశ్చారము చేయుదును. మన మొక్కచో నివసించువారముగదా!” యని వేడ యెలుక యిట్లనియెను.

“మిత్రమా ! నీమూలమునఁగదా నేను బ్రతుకుచున్నాను. నీచెంగట లేకున్న గూబముంగినలవలన నాప్రాణములు నిలుచునే! నీయుపకారమును నేను మఱవను. సమయముజూచి నిను గాపాడెదను. నీవు నాకు శత్రుపక్షములోఁగవాడవుగదా? ముందుగా నురుల నెట్లు కొరుకుదును”

“మిత్రమా! యిట్లందువేల? నే సంతధర్మము తెలియని వాడఁ గాను. నాప్రాణముఁ గాపాడినచో నీకపకార మొనర్తునే? దేహికి గుణము ప్రధానము గాని జాతిప్రధానము గాదు. నావలనఁ గదా యిప్పుడు నీకు భయము తప్పినది. ఇంకఁ దడవు నేయ నగునే! కృతఘ్నతాబుద్ధి యేరికిం గూడఁ దగదు. రమ్ము, త్వరగా రక్షింపుము.” అని పిల్లి పలికెను.

ఇవి యిట్లు భాషించు చుండ గూబముంగినలు పలికునివిషయమున నిరాశఁ జేసికొని యేగెను. ఇంతలోఁ దెల్లవారెను. మాలాడు వేటకుక్కల వెంటఁ దీసికొని పెద్ద గుదియచేఁబూని ప్రళయకాలకృతాంతునివలె భయంకరాకారుడై తగువారలతోఁ గూడ నరుదెంచుటం గాంచి

పిల్లి కేల్కోడ్చి దీనత్వముతోఁ బ్రార్థించు చుండ మాలఁడు దరికొనువేళ నురులఁ జిటుక్కున గొఱికి యెలుక కలుగులో దూరును రోమశుఁడును దటాలునఁ జెట్టుపై కెక్కిను. ఉభయు లకును బ్రాణాపాయము తప్పి నుభయు గలిగినది.

“అంతట నాకిరాతుఁడు తెగియున్న యుచ్చులం జూచి వగచుచు” మార్జాలమూషికములు తప్పించుకొని పోవుటఁ గాంచి పెదవిఁ కొరికికొనుచు నిరాశుఁ డై యింటి కేగెను.

“పిమ్మటఁ జెట్టెక్కినరోమశుఁడు ప్రాణములు కుదుటఁ జడఁ బలితు నుద్దేశించి “మిత్రమా! యింక నైనను వెలువలికి రావేమి? బోయవాఁ డేగెను. నాప్రాణముల నిల్పి పుణ్యము గట్టుకొంటివి. మన మొకరివలననొకరము బ్రదికితిమి. ఇక గలసిమెలసి మిత్రత్వమున నుండము రమ్ము.” అని పలుక నెలుక యిట్లనియె “అయ్యా! మిత్రులని, శత్రులని, తెలిసికొనుట యతిదుర్ఘటము. లోకములోనివారలు తమతమ కార్యముల నెఱవేర్చుకొనుటకై శత్రువులు మిత్రత్వమును, మిత్రులు శత్రుత్వమును బూనియుందురు. అట్టివారలను శత్రు లని, మిత్రు లని యెట్లు నమ్మనగును? నేనా నీకు భోజ్యవదార్థమను. నీచా తెల్లవారునంతవఱకు నాహారము లేక మిగుల నాఁకలిగొని యున్నవాడవు. సహజవిరోధివి. మాంసప్రియుఁడవు ఇట్టిసీతో మైత్రి యెట్లు పొనఁగును! నీవెన్ని చెప్పినను నమ్మఁదగదు. బల వంతునితోఁ బ్రయోజన మున్నచోఁ గార్యముండునంత

వఱకు చెలిమిఁ జేసి తుదిని దొలగ వలయు. లేనిచోఁ గీహొ
డవు ననియు, నమ్మడగినవారిని నను స్వవా నమ్మక తగి
యుండునంతవఱకు నమ్మి తననితరులు నమ్మునట్లు చేసికొన
వలయు ననియు నిట్లుండుట ధీమంతులలక్షణ మనియు
శుక్రాచార్యుడు తెలిపిన నీతి వినమే? కావున మన మైత్రి
యింతవఱకు చాలును. “ అని ప్రియాలాపములతో నత్క
రించి పంపెను.

“ కావున నల్పులయెడ, సధికులయెడ, సంకటములఁ
సంభవించినయెడల నిట్లు మెలఁకువతోఁ బ్రవర్తింప వలయును ”

“ కుమారా నీకింకనొకటి చెప్పవలసి యున్నది, వినుచూ.
పరిశుద్ధుడే శమునఁ గూర్చుండి, పద్మాననస్థుడ వై,
మొగంబున భస్మము నలది, యింద్రియములను విషయముల
పైఁ బోసీక, నిశ్చలచిత్తుడ వై, షడక్షర మంత్రమును
జపించి, శివకవచముచే నాత్మసంరక్షణముఁ జేసికొనుము. ” అని
మంత్రకవచముల నుపదేశించి మఱియు భస్మము నాతని
యొడలి కలది, పండ్రెండువేల మతంగగజములబలము గలుగు
నట్లనుగ్రహించి మహాశంఖమును, దివ్యఖడ్గమునొసఁగి
యిట్లనెను:—

“ భద్రా! యేనొసఁగిన యీఖడ్గము కనిపించినంతనే
యెట్టిశత్రువులైనను హతు లగుదురు. ఈశంఖారవంబును విన్న
మాత్రముననే గుండెలు తల్లడిల్లి నెట్టి విపత్తులైనను గూలు
దురు. పుత్రా! ఈశంఖఖడ్గప్రభావముచేతను, ద్వాదశసహస్ర

గజబలముచేతను, వైవకవచ ప్రభావమునను, భస్మధారణా సామర్థ్యమువలనను, శత్రుకోటుల జయింపఁ గలవు. పై తృకంబగుసింహాసన మధిష్ఠించి నిర్మలయశంబుతో భూమండల మేలుదువుగాత!" అని వీవించి భద్రదాయువుచేఁ బూజితుడై ఋషభయోగిండుడు వెడలిపోయెను.

౨౪

ఇంతకుమున్ను దశార్ణరాధిపతిచరిత్రమును గొంత వినియేయున్నారు. ఆరాజన్యము సామాన్యము కాదు. విస్తీర్ణ రాజ్యము, సవక్ర మగుచిత్రమముఁ గలదీయఁడు. ఆతనికి మగధ నాథుఁ డగుహేమరథుఁడు ప్రబలశత్రువు. హేమరథుఁడు తొలుదొల్త విరోధి కానట్లు కనకట్టు చుండెను గాని గోముఖివ్యాధుము వలె నుండిలోలోన వజ్ర బాహురియెడఁ బలుకుట్రలం బన్నుచు ధ్యానించు నట్లుండి బకము మీనముల గుటుక్కున మ్రింగునట్లు దశార్ణరాజ్యము నాహుతిఁ గొన నెంచి యుండెను. హేమరథునకు మంచిరోజులు వచ్చినవి కాబోలును! ఒక్కయెడ మహాసేనా నికాయంబుల సమకూర్చుకొని యుద్ధసన్నాహముతో దశార్ణమును ముట్టడించె. కలిగినంతయే చాలు నని సంతసించురాజును, దృష్టి నొండని విప్రుఁడును, సిగ్గునొందెడు వేశ్యయు, సిగ్గువిడిచిన

కులాంగనయుఁ, జెడిపోవుదురు. కావున రాజు లభి క సంపన్నులై నను బరరాజ్యములను దమ శక్తిచే వశపఱచుకొనుట వారికి దగియే యుండును. అగ్నిహోత్రుఁడైన యరిణ్యముల దహించినను దృష్టి నొందఁకరణి రాజు లెందఱి జయించి సంపదలఁ గైకొన్నను శాంతి నొందరు. అట్లు హేమరథుడు ముట్టడించి నేనావతులఁ బురికొల్పవారు నేనలలో వజ్రబాహుని పురిలోఁ జొరఁబడి నువ్వరత్నాదులు వారిందిరి. ధనంబులఁ గొల్లగొనిరి. యువతులగుసతుల నెత్తుకొని పోయిరి. గోమహిమ్యాదుల నంగ్రహించి దాస దాసీజనంబులఁ గైకొనిరి. కొందఱు ద్యానములఁ బాదుచేసిరి. కొందఱు గృహంబుల దహించిరి. ఇట్లు పునఃమంతయు భగ్నము గావింపఁ దొడంగిరి. వజ్రబాహుఁ డపుడు పురమున లేడు. కార్యవశంబున గ్రామాంతరమున నుండెను. హేమరథుని యాధ్యత్యమును విని పురి కరుదెంచి వజ్రబాహుఁ డచ్చడు నేనాన పీతంబుగా మాగధులం దాఁడెను. అంతఁ గ్రోధావిష్టులై యిరుదెఱంగులవారును ఘోరనంగ్రామము గావింపఁదొడంగిరి.

దాంధా మృదునిభిరంగులమ్రోత మిన్ను ముట్టెను. రణ భేరీధ్యానములు కర్ణవిదారణము నేయఁజొచ్చెను. ఇరువక్షముల వారును బ్రయోగించెడి బాణజాలంబులు శత్రువుల కంఠ నాశంబులఁ జీల్చు చున్నవి. తళత్తళలఁ గావించుకత్తుల దెబ్బలచే నేనుంగులు పీనుఁగు లగు చున్నవి. భగ్నంబులగు సరదంబులు కొండల సనుకరించు చున్నవి. ఆయుధంబులఁ

దెగి పడి కొనయూపిరితో నేడ్చు చున్న యోధుల హాహాకార
 రవంబులు రాటంబులఁ ద్రిప్పు చప్పుడులవలె మ్రోయు
 చున్నవి. ఘోటకంబులు పాటు తగ్గి నేలం గూలి రక్తపు
 టేరుల దొఱలు చున్నవి. ఒక్కయెడ రథికులు రథికులతో,
 నశ్వారోహకు లశ్వారోహకులతో, బదాతులు బదాతులతో,
 గ్రమయుద్ధంబుఁ గావించు చుండిరి. ఒక్కయెడ
 సస్త్రయుద్ధము, నొక్కచక్క గదాయుద్ధము, నొకప్రక్క మల్ల
 యుద్ధము, నిట్లనేకప్రకారంబుల నలుపు చుండిరి. మహా
 రథికులలో నొకఁడు తనయెదుట నుండుమహావీరునిపై
 నాగ్నేయాస్త్ర మేయఁ బ్రతియోధుఁడు వారుణాస్త్రముచేఁ
 దనబాణాన్నిని జల్లార్ప మఱలఁ దాను గినిసి వాయవ్యా
 స్త్రంబుచే వానిందెగటార్చును. ఒకఁడు ప్రయోగించిన పర్వ
 తాస్త్రమును వేరొకఁడు వజ్రాస్త్రముచే నంహరించును. ఇట్లు
 బహుప్రకారంబులఁ జిత్రవిచిత్రంబుగా రణము నలుపు
 చుండిరి. నమర రంగము రక్తప్రవాహపూరితమై యున్నది.
 అందువజ్రబాహుఁడు మహాబలనంపన్నుఁ డయ్యును రోగపీ
 డితు లగుభార్యాపుత్రులను బుద్ధిపూర్వకముగా ఘోరా
 రణములపాలు చేసినమహాపాతకమునఁ గాఁబోలు రణమునం
 దోడిపోయెను.

ఘన సుకృతమ్ము కలిగి యు
 న్నును దుర్మయమాన్మనోఁ దనదుకల్మిని గూ
 ల్చును; జమరున్నను, దీపకెలును
 పుననను పీచి యార్చుఁగాఁచె తలంపన్ ?

అయ్యవసరమున హేమరథుని యజ్ఞచే యోధులు వజ్ర
బాహుని విరథు నొనర్చి వానిపై బడి పాశములతోఁ బంధించిరి.
వజ్రకొండలు వజ్రబాహునివలెఁ త్రే, నంతోపురికాఁతలఁ
గారాగ్రహంబుల కీడ్చుకొని పోయిరి. మఱియు నాతని
ధనకనకగజాశ్వసంపత్తి నంతయుఁ గైకొని పోయిరి.
మాగధుఁ డగుహేమరథుఁడు దశార్ణదేశమును దనపశము
జేసికొని నిర్భయుడై, యేలు చుండెను.

పాపము వజ్రబాహుఁ డొనర్చినయశ్రుత్యమునకు
భార్యపుత్రులు ప్రతిక్రియ నేయఁజాల కన్నను భగవంతుడే
ప్రతిక్రియఁ గావించెనుగాదా! వజ్రబాహుఁ డేమియుజేయు
నదిలేక యెఱుఁపాలయందుండి తనపాపమును దలపోసికొనుచు
విచారమగును డై యుండెను. వజ్రబాహునివలెనే కారా
గారనిబద్ధు లగుమంత్రులును, శుద్ధాంతకాంతాజనంబులుఁ
ననుభవించుకడగండ్లను వర్ణింప నలవి కాదు.

౨౪

అది చిత్తకారై యగుటంగాఁబోలు వెనుకటియుద్ధవర్షము
వెలిసినవెంటనే మఱియొక యుద్ధవర్ష మారంభ మగు చున్నది.
మువభయోగ్గింద్రునిపరమాను గ్రహంబుచే మహాప్రభావ
సంపన్నుండును, యుద్ధవిశారదుండు, సగుభద్రాయువు

నకుఁ దండ్రజాడయుఁ నాతనిదురవస్థయుఁ దెలిసినది. మా
గఢునిపై నాగ్రహ ముదయించినది. జనకుఁడు తమ కోనర్చిన
యపకారము సతయు పాటింప తేదు. తండ్రకుపకారము
నేయ నొడెను. నీరు నీటివాలుననే పాలునుగాని మెరక
కెక్కదుగదా! అపకార మొనర్చినవాని కుపకారముఁ జేయ
నెంచినయాయుత్తమోత్తమున కెవరు సాటి వత్తురు ?
అట్లు చేయుట పరమధర్మం బని యతఁ డెఱుంగును.

ఉపకారికి నుపకారము, విపరీతము గాదు సేయ వివరింపంగా
నపకారికి నుపకారము, నెప మెన్నక చేయువాఁడు నేర్పరినుమతి.

తననపతితల్లులు మున్నగువానిని బద్ధులఁ జేసినవృత్తాంతమును
విన్న తోడనే కోప మంకురించి నది. పెచ్చు పెరుగు
చున్నది. కనులు కెప్పుల ననుకరించు చున్నవి. ఆఁబోతుఁలకె
వేయుచున్నది. సింహము గర్జించు చున్నది. భద్రాయు
వనుమహామేధు ముఱుము చున్నది. వానిదెబ్బ లనుపిడుగులచే
మాగధులకొంపలు కూల నున్నవి. ధనుష్టంకారగర్జన
ములచే వారిగుండెలు ప్రక్కలు గా నున్నవి. తదీయం
బగుద యామృతపర్వము వజ్రబాహు. ప్రభృతులహృదయసస్య
ముల చీడవీడలఁ బోకార్చునున్నది. భద్రాయు విట్లు విజృం
భించి మాగధులం గూల్చి తమవారలఁ గావ నెంచ నతనికి
సుమిత్రుఁడను, వైశ్యపుత్రుఁడు నగుసునయుండు కుడిభుజమై
వహాయుఁ డయ్యెను. ఇదియేతదా మిత్రధర్మము.

పాపమాభద్రదాయువునకు సేన లేదు. రథగజత్తుగములు లేవు. మహావీరులగు మాగధుల నెట్లుజయింప నొనరింప గ్రామమునకు వలయుసాధనసామగ్రి లేకున్నను భద్రదాయువునకు కాపాహము తఱుగ లేదు. యోగీంద్రుఁ డొనరిన శంఖఖడ్గములనే మహాసేన లనియు, మహాసాధనము లని నాతఁ డెంచెను. మున్నుసోదరు లగుకుశలపు లిరువురు చేరి యజ్ఞశ్వమువెంటవచ్చిన శ్రీరామలక్ష్మణ భరతశత్రుఘ్నాదు లను, వారిమహాసేనాపరికరంబులజయించినట్లు మిత్రు లిరువురును మాగధుల గెలువనగు నని యెంచిరి. యోగీంద్రుని సత్యవచనమున నమ్మక ముంచి శుభముహూర్తమున యుద్ధార్థమై వెడలిరి. వారికి శుభశకునములు జయమును సూచించు చున్నవి. జలపూర్ణకలశములు భుజంబున నిడుకొని ముత్తై దువ లెదురైరి. మంగళవాద్యరవములు వినవచ్చుచుండెను. వెనుకనుండి చల్లనిగాలి వీచుచుండెను. గరుడపక్షి వారికిఁ గుడినుండి యెడమభాగమున కేగెను. రాజలక్ష్మణము లగుభద్రముల ధరించినపురుషు లెదురైరి. వినయభద్రదాయువులిరువురును మాగధులుప్రవేశించియున్న దశార్ణ దేశమునంబ్రవేశించిరి. మాగధులచే భగ్నము కావించఁబడి శోభతఱిగియున్న దశార్ణమును గాంచి వగచిరి. అంత నందుఁ బ్రవేశించి యున్న మాగధుని సంబంధులఁ గొందఱి నుక్కడంచిరి. అంత హేమరథుఁడు వారలయాధత్యమునకు లెక్కజేయక పరిహసించుచుఁ గొందఱరధికుల వారిపై రణం

బునకంపెను. భద్రద్రాయు వావచ్చిన వారిని నిమిషమాత్రంబునం
గూల్చి యారథంబునొక దానిఁ గైకొనితారధికుఁ డయ్యెను.
నునయుఁడు సారథియయ్యెను. ఒకరధికునైనను బోనీక
యందఱిని జీల్చి చెండాడెను. హతశేషులవలన హేమరథుడు
దాని విని వారు నలిపినకార్యమును దృఢాచారముగ
నెంచి బలీయు లగురెండువేలసైనికులఁబంచెను. మహారథుఁ
డగుహేమరథుడు బాలురయుద్ధక్రియను బాల్యచాపలముగా
నెంచుటయాశ్చర్యము కాదు. అసైనికుల నందఱిని గెలువ
వలసినవారు వారిరువురే. అయినను భద్రద్రాయు వొకసారి
శంఖారవంబు గావింప నది ప్రళయకాలవాయు వై యందఱి
నొక్కపెట్టునం గూల్చెను.

అంతి వారి పరాక్రమంబున కచ్చెరు వంది హేమరథుడు
హేమరథ మధిష్ఠించి దర్పితుడై వేసవేలుగా సైన్యంబుల
నమకూర్చుకొని రణరంగమున కే తెంచెను. భద్రద్రాయువు
భయమంద లేదు. ఘోరముగాఁ బోరు జరిగినది.
మహానదీప్రవాహము కరణి తెంచు లేక రివులు పై కరుదెం
చుటఁ గాంచి భద్రద్రాయువు శంఖధ్వనంబుఁ గావించెను.
ఆయారవంబు మాగధులకు హృదయ శల్య మైనది. మహా
మారియైనది. తిరుగనిప్రవాహమై వారిని ముంచివేసినది.
మహాప్రళయ మై యొక్క పెట్టునఁ గూల్చినది. ఇట్లుండ
బలదర్పితులై మఱియొకప్రక్కనుండి మాగధసేనల కారు
మేఘములరీతిఁ గదలి వచ్చి మూగెను. భద్రద్రాయు వది

చూచి భయమందక తామ్రాక్షుండై ఖడ్గము నొటనుండి పెట్టికెను. దానిమహాప్రభలు దిశలం బర్చినవి. అవి వారిని దేల్చి కుట్టినవి, కందిరిగలై కొరికినవి. మండ్రగబ్బలై యొత్తినవి, మహానర్పములై కఱచినవి మెరుపులై కనులు గప్పినవి. అంత భద్రదాయు వాఖడ్గమును ద్రిప్పెను. అది వారి శిరంబులఁ గుమ్మరసారెంబోలఁ ద్రిప్పెను, రోగులను ధనుర్వాతమువలె నెగిరియెగిరి పడునట్లు చేసెను. వారలను భూమిపైఁ గాలునిలువనీకుండఁ జేసెను. హస్తంబుల పడకించెను. వింబ శాణంబుల నెక్కిడి గుఱిచొఱనీకుండఁ జేసెను. మఱల భద్రదాయువుఖడ్గము సధోముఖముగాఁ జేసెను. శత్రువులెల్ల దలక్రిందై కూలిపడిరి. భద్రదాయువు కరవాలంబును దాసెను. శత్రువులు ప్రాణంబులఁ దొఱంగిరి.

అదివఱకు రణంబునకు రాక నిలిచి యున్న మహాయోధులెల్ల నహమహమికచే భద్రదాయువును దార్కొనిరి. భద్రదాయు వది చూచి సగియెను. శత్రువులనెల్లరగుమిగూడ నిచ్చెను. భస్మము నఱచేతిలో నుంచుకొనెను. పడక్షర మంత్రముతో సభిమంత్రించి యూఁదెను. అవిభూతి యందఱివై కెగఁబ్రాకెను. బంగారమునఁ బాదరసంబువోలె సర్వత్ర వ్యాపించెను. శత్రువుల మొగములు తెల్లనై నవి. కనులు కనిపింప లేదు. భద్రదాయువు మఱల భస్మము నూదెను. మంత్రముచేఁ గట్టుపడినభుజంగములువోలె శత్రువులు కదలలేక స్తంభీభూతులైరి. భద్రదాయు వపుడు విపక్షులపైకిఁ

చుమికెను. కారుకొండపై బడ్డనీటివలె భిన్నభిన్నములైరి. సింగమాపైఁ బడ్డనేళ్లవలె జెల్లాచెడలై దిక్కులం బాటిరి కొండలు నేలం గూలి నుడసిరి. ఆ యుద్ధము చూచు దేవతలకు మహానిద్రితము, ఆకర్ణిమచారల కానందదాయకము, వర్ణించుకవుల కశ్యుల్లాసకరమై యుండెను. భద్రా యువును శివకనచం బాచ్ఛాంచుటం గాబోలుఁ బర బలంబుల శాత శర వి న గం బు లు మేనం జొర పయ్యె. పండ్రెండువేల యేనుగుల బలంబు గలవాని నెవ రేమి చేయఁ గలరు ? యుద్ధము ముగిసినది. చూచితిరా మహావ్రభావ సంపన్నుఁ డగుచదురాచేడ్ల బాలుఁ డెంతవనిఁ జేసెనో.

మదలింప నులుకసింగవుఁ

గొదమయు మదమలినగండకుంజరములపై

నిది బలకాలికి నైజము,

గద తేజోనిధికి వయసు కారణ మగునే!

ఇట్లు భద్రాయువు . పగటి నులుమాడి యంతహేమ గఘని జంపక పాశబద్ధునిగా నొనర్చి మంత్రులు మున్నగు వారిం గూడఁ ద్రాళ్ళచే బంధించి మున్న తన వారలకుఁ జేసినటులఁ బ్రతిక్రియ గావించి ఋణంబుఁ దీర్చికొనియెను. మిగిలినవారిని విడిదిపుచ్చఁ బ్రాణంబులు నిలిచెగదా యని సంతసించి లోలోన భద్రాయువునకు మ్రొక్కుచు వారు యథాయథంబుఁగఁ బలాయితులైరి. భద్రాయువంత నిలువక వజ్రబాహుని కట్లు వదలించి తన సావత్స్వమాతల

నమాత్యులను పాశవిముక్తులం జేసి కాపాడెను. అంత వా
రందఱును మనోవ్యధలు విడిచి పునర్జన్మ మెత్తితి మని సంత
సించిరి.

౨౬

రావలవుచే విడువఁబడిన శశాంకునివగిది భద్రాయువు.
మూలమున పజ్రబాహుఁడు కారాగార విముక్తుడై మనోవ్యధను
వీడి హర్షించుచు సతఁడు తన పుత్రుం డని యెఱుంగఁడు
గాన మమ్ములం గాచిన యీ మహాత్ముఁ డెవ్వఁడై యుండ
నోవు. ఈవీరపురుషుఁడు నాకు సంబంధించినవాఁ డనుటకు
నే నెఱుంగనియిట్టిశూరుఁడు నాచారిలోఁ గలఁడే? మా
గధునిశాత్రవుడయ్యెనేని హేమరథుని జయించును గాని
మమ్మేల కాపాడును? ఈపుణ్యాత్ముఁ డెనని సంబంధుఁడో
తెలియరాకున్నది. అడిగి చూచెదఁగాక అని వితర్కించి
“మహానుభావా! నీవెవరివాడవు? నిన్నుఁ జూడ దేవగఁధర్వ
యక్షాదులలో నొక్కరుండ వని తోచు చున్నది.
అకాలమేఘు పెండిపోయిన చెరువునం దమృతవర్షము నింపి
మృతప్రాయము లగు జలచరంబులకుఁ బ్రాణముల నొసఁగిన
చందంబున మ మ్మెల్లరఁ గాపాడితివి. నీవు చేసిన యీ
మహోపకారము నెన్నటికి మఱువఁ జాలము. అనుగ్రహించి

నీదివ్యనామధేయనివాసాదులం దెల్పి మాకుఁ గర్ణపర్వంబు చేయుము. నీజనస్థితి నెఱుంగ వేడుకపడు చున్నవారము. అని యడుగ నవినయంబుగా నతఁ డిట్లనెను:—

“అయ్యా ! నన్ను భద్రదాయు వందురు. నాజన్మచరిత్రం బును, జననీజనకులనామధేయములను, దెలుపుట కిది నమ యము కాదు. మఱియొకతఱి నెఱిగించెదను. నీ విఁక శత్రు భయమ్మును విడిచి నీ వారితోడ నిశ్చింతముగా నుండి సుఖంబుగా రాజ్యముఁ జేసికొనుము. ఇప్పుడు మగధ దేశము కూడ నీకు వశ మై యున్నది. నీ పత్నీనచివులతోఁ గూడ నానంద మొందుము. నీకిఁక నెట్టి భయంబును గలుగఁ బోదు. నేను వెడలి వచ్చెదను. ఇదెనమస్కరించు చున్నాఁడ” అని సెలవు గైకొని సునయునితోఁ గూడ దల్లి యొద్ద కరు దెంచెను.

అక్కడ కోమటివల్లెముందు సుమతి యిన్ని దినములు కొమరుఁడు తన నడఁబాసిపోయి రాకుండుటంజేసి నయన విహీనకరణిఁ బుత్రునిస్థితి యేమయ్యెనో యని కుందుచుండ నింతలో భద్రదాయుస్సునయు లేతెంచిరి. వెంటనే భద్ర దాయువు తల్లిపాదములకు నమస్కరించి తాము మాగధులను జయించుటాదిగా జనకాదుల బంధవిముక్తులఁ జేసివచ్చిన వృత్తాంతమునంతయు నవిస్తరముగా వినిపింప సుమతి పర మానందభరిత యై నందను గొఁగిలించి శిరంబు మూర్ఛి నియెను. అంత భక్తితోఁ దనకు మ్రొక్కినయాసునయని

బుత్రప్రేమచే గాఢాలింగన మొనర్చి గౌరవించెను. అక్కడి నుండి కుమారులిరువురు పద్మాకరునిసన్నిధి కేగికృత నమస్కారులై తమరు సలిపినకార్యము నివేదించ నతఁ డుప్పొంగి వారి నాలింగన మొనర్చి సముచితాలావంబుల గౌరవించుచు నానందపరవశుఁ డయ్యెను.

అంతనుండియు సునయభద్రదాయువులిరువురును బ్రియా లాపములచేఁ బౌరులకానందము గొలుపుచు హెచ్చుచెలిమితో నచ్చటనే సుఖముగా నుండిరి. ఉత్తములన్నహ మిట్లే యుండునుగదా!

మొదలఁ జూచినఁ గడుగొప్ప పిదపఁగుఱుచ
యాదిఁ గొంచెము తర్వాత నధిక మగుచుఁ
దనయ దినపూర్వపరభాగజనిత మైన
చాయపోలికఁ గుజనసజ్జనులమైతి .

అక్కడ వజ్రబాహుఁడును రాజ్యసుఖ మనుభవించుచుఁ దనను గాపాడినబాలుని మఱిల నెన్నఁడు చూతునో యనుచు, నీశ్వరుఁడే యాచూపమున వచ్చెనా యని వితర్కిం చుచు, నాతని నెల్ల వేళల మఱివక తనహృదయమునఁ దలఁచు శొనుచు నుండెను.

ఇక నివధదేశవిషయ మాలోచింపవలసి యున్నది. పింగళి యనువేశ్య శివయోగిని బూజించినపుణ్యవిశేషముచే నీమంతిని చంద్రాంగదులకుఁ గీర్తిమాలిని యనుపుత్రికగా నుదయించె నని వింటిరిగదా! ఆబాలిక క్రమంబుగా నభివృద్ధి నొంది ముద్దులు మూటగట్టుచక్కదనంబుతోఁ జూచువారల కానందము గలిగించుచు విద్యాబుద్ధులచే వన్నె కెక్కి వివాహ వయస్కుయై యుండెను.

ఒకనాడు చంద్రాంగదునింటికి ఋషభయోగీంద్రుఁ డరుదెంచెను. నీమంతినీచంద్రాంగదులు యోగీంద్రు నర్ఘ్య పాద్యాదులచే నతిభక్తితోఁ బూజించిరి. సిర్కాహృదయము లతోఁ జనమ్రులై నేవించిరి. ఉత్తములగు సంపన్నుల లక్షణ మిదియేకదా!

తరువు లతిరసఫలభారగురుతఁ గాంచు
నింగివ్రేలుచు నమృతమొసంగు మేఘుఁ
డుదతులు గారు బుధులు సమృద్ధిచేత
జగతి నుపకర్తలకు నిది సహజగుణము.

ఋషభుఁడును వార లొనర్చునవర్యల నంది శ్రవణమాత్ర పరిహృతాఖిలదోషములగు పరమేశ్వర కథావిశేషములచే గాలముఁ గడపుచుఁ జంద్రాంగదునిభక్తిని, నీమంతినమహిమమునకు నానందించుచు నింతలో మధ్యాహ్న మగుడు

వారిచేఁ బ్రార్థింపఁబడి తోత్కాలికకృత్యంబులం దీర్చి
షడ్రోహపేతము లగువిందు లారగించి యనంతరమునఁ దాంబూల
చర్వణంబుఁ గావించి మృదుస్పర్శం బగుమణిపీఠంబు
నధిష్ఠించెను.

అపుడు సీమంతినీచంద్రాంగదులు పాదసేవము నలుపు
చుండ ఋషభుఁడు వారలతో ధర్మాలాపములఁ బ్రసంగిం
చుచుఁ బ్రస్తావనావశంబున భద్రాదుశ్చరితంబు నఖిలంబు
నెఱింగించి యయ్యెడఁ దనను సేవింప వచ్చినకీర్తిమాలినిం
గాంచి యీమీపుత్రికారత్నమునకు భద్రాదువచుకూల
వరుఁడు కానోపు నని వాక్రుచ్చెను. మువిపలుకుల కాదంపతు
లిరువురును సంతసించి “మహాత్మా! మీవచనం బమోఘము,
తమకెప్పుడును భక్తులకు క్షేమముఁ గూర్చుటయందే
సంకల్పము. తమరింతకుమున్ను సెలవిచ్చుటచే భద్రా
దువున కీకన్నియ నొనఁగుటయందే మాకుకూడ
సంశోషము వొ డముచున్నది. కావున మాకాచిరఁజీవి
యల్లుడగునట్లు పరమనుగ్రహింపుః” డని నమస్కరింప మకో
వాఁచాఫలసిద్ధిరస్తు, అని దీవించి ఋషభుఁడు మఱియును,
“అమ్మా! సీమంతినీ! మీయోగ్యతను నే నెఱుఁగుదును.
మీకన్యయు మిమ్ముఁ బోలినగుణవతియే. సంపద, పంశము,
సౌందర్యము, వయస్సు, విద్య, శుభలక్షణముల, బాంధ
వ్యము, కలవానికి బాలిక నీయఁ దగును. కావున నివి
యెల్లనాకుమారునియందుఁగలవు. మీకతఁడల్లు డగుటలక్ష్మి

నారాయణులకుఁ గుమారస్వామీ యట్లుఁ జైనట్లు తగి
యుండును. కీర్తిమాలినీభద్రాయువులు దంపతు లగుమరేని
యమృతవల్లీసుబ్రహ్మజ్యేష్ఠరులవలెఁ దేజిరిల్లుచు దీర్ఘా
యుష్మంతు లగుదురు. మీప్రయత్నము సఫలము కాఁ గలదని
వక్కాణించి యథేచ్ఛం జరియెను.

అంతఁ జంద్రాంగదుఁడు ఋషభునివచనమును బరమాను
గ్రహముగా శిరసావహించి పుత్రీకాపణిమంబునఁ
గృతనిశ్చయుఁడై భద్రాయువును దనయొద్దకు రావించి గౌర
వించి ప్రస్తావనావశమునఁ దనయభిప్రాయంబుఁ దెలుప
నుచితజ్ఞుఁడు కాపునఁ దన కానంబంధమును బరమేశ్వరుఁడను
గ్రహించినట్లుపొంగి యత్తఁడునమ్మితిచ్చెను.

అంత శుభముహూర్తంబునఁ జంద్రాంగదుఁడు పద్మా
కరుఁడు మున్నగువారిని, వజ్రబాహుప్రభృతులగు దళార్ణ
వాసుల నార్యావర్తవాసుల నందఱిని రావించి మహేంద్ర
విభవముతోఁ గీర్తిమాలినీభద్రాయువుల కుద్వాహ
మహోత్సవం బొనర్చెను. ఆనవీనదంపతులు రోహిణీచంద్రుల
నూడ్కిఁ దేజిరిల్లు చుండిరి. సుమతికోర్కె సఫలమైనది.
పిమ్మటఁ జంద్రాంగుడు సుమతిని, వజ్రబాహుని, విశే
షముగా నత్కరించి పద్మాకరాదులను, సుమతివీనదంపతులను
గూడ సమ్మానించెను. అంత భద్రాయువు కీర్తిమాలినీ
సహితుఁడై తల్లి కభివాహనంబుఁ గావించి వజ్రబాహుని
చరణారవిందములకు సమంస్కరించెను. అప్పుడు వజ్రబాహుఁ

డా నూతనవంశకుల దీవించి నయనారవిందముల నానంద జల
చింకువులు తులకింపఁ జంద్రాంగమనిశో నిట్లనెను.

“మిత్రమా ! చంద్రాంగమా ! యీసీయబ్బుడు నాకొన
ర్చిన మహావేశకారము నింతింత యని నుడువఁ జాల. ఈ
చిరంజీవినహా మునునకే మేమందఱమును బ్రతికి మఱల మీఁ
బోటిపరమ మిత్రులను వర్షింపఁ గలిగితిమి. ఈరమానుండ
రాకాసుఁ డెవనిపుక్కుఁడో యిప్పటికిని తెలియజాలక
యెప్పుడును వీనికే తలంచును వీతని వృత్తాంతమును వినగోరి
యున్నవాడ. ఇట్టిమహాహూరకుఁ శిఖామణిని, మహాధర్మా
త్ముని, దయావముద్రుని, జగజ్జేగీరుసూన యశోవిశాలుని,
నల్లునిగాఁ జేసికొనఁ గలిగితివి. ఏమిసీభాగ్యము ! సీపుత్రక
యదృష్టమెంతని చెప్ప వచ్చును !”

ఇట్లు కొనియాడుచుండ భద్రదాయువు సనుమతిచేఁ
జంద్రాంగుఁ డిట్లనెను. “మిత్రమా ! వజ్రబాహుమహారాజా!
తమరు మాకిపుడు వియ్యంకు లైతిరి. ఈచిరంజీవి సీకుమా
రుడు. ఈమెసీభార్యయగునుమతి. వీరిరువురును రోగపీడి
తులై యుండ నీ వపుడు వీరిని వనంబున కనిచితివి. వీరెట్లో
కోమటిపల్లియందుఁ జేరిరి. అందు వైశ్యశిఖామణి యగు
సీపద్మాకరుడు. వీరిని తండ్రివలెఁ గాపాడుచుండ నీనుతుఁడు
మృతుఁడు గాఁగ మహాత్ముఁ డగు ఋషభయోగీంద్రుడు
వీనిఁ బునర్జీవితంజేసి నకాలంబున మఱల నేలెంచి ధర్మ
విద్యోపదేశం బొనర్చి శత్రుక్షయకరంబు లగుశంఖఖడ్గముల

నొనంగి శివచంచాక్షరీ శివశవచ మహామంత్రముల నుచదే
 శించి వ్యాదశనహస్ర గజబలంబు ననుగ్రహించెను. అంత
 పుత్రుడు హేమరథబద్ధుడ వగునిన్నుఁ గానాశి రాజ్యం
 బొనంగె. ఆపరమయోగీంద్రునపదేశంబుచే నాయూపుత్రికను
 నీకుమారునకుఁ బరిణామంబు చేసి యేయ ధన్యుడ
 నైతిని. యోగీంద్రుని ప్రభావముచే నీయూభార్యాపుత్రులు
 దివ్యదేహులైరి. ఇంక నీవు వీరలతో నీపురంబుఁ జేసి నుఖం
 బుండుము ”

వజ్రబాహుండు చంద్రాంగదునిమాటల కుప్పొంగి
 నిరంతర సివ్యందదానందజలబిందు సంహోహపరికలిత నయనార
 విందుండు నెమ్మేనఁ బులకలు వొడమఁ గుమారునిం బోలు
 కుమారుని బాసఁ పునరాలింగనముఁ జేసికొనుచు, మున్న
 తా నొనర్చిన ఘోరికృత్యంబునకుఁ ఒడ్చుత్తాప మొంది
 తన్నుఁ దా నిందించుకొనుచు, సుమతిని జూడ లజ్జించుచుండెను.
 అపుడు సుమతి పరమసద్గుణసమేత కాపున భర్త చేసిన
 యవమానము నెంచక వచ్చి నమస్కరింప వజ్రబాహుం
 డనునయోక్తుల నూరడించుచు నామెను గౌరవించెను. అంతఁ
 జంద్రాంగదుఁ డల్లునకు గోనువర్ణదివ్యాంబరాభరణంబు లిడి
 కూతున కనూనముగా నరణంబొనఁగెను. సీమంతిని కీర్తి
 మాలినికీఁ దగుబుద్ధులం గరపి యల్లునితోఁ గూడఁ బ్రయా
 ణంబు నడపెను. పిమ్మట వజ్రబాహుండు సుమతిని, గొడు
 కును, గోడలిని, ముందిడుకొని రథారూఢుండై నపరివారం

బుగా నశాత్లమున కేతెంచి గృహప్రవేశ మహోత్సవముఁ
గాంచి యనంతరమున భద్రదాయువును రాజ్యాభిషిక్తుని
శేసెను. భద్రదాయు డగుభద్రదాయువు కీర్తిమాలినితోఁగూడ
మహోన్నతంబుగా రాజ్యనుఖంబు లనుభవించుచు
హేమరథుని సంధివిముక్తుని జేసి పంచి ప్రజానరంజకముగా
రాజ్యము నేయుచు దేవబ్రాహ్మణవైనాదిముచే వర్ధిల్లు
చుండెను. యోగీంద్రునిపూజ యెంతయశాన్నత్యమును ఘటిం
చో మాదితిరా ! అదియెల్లకుభంబులకును మూలకారణము.

౨౮

ఒక్క వసంతనమయమున భద్రదాయువు కీర్తిచూలిసినహితుఁ
డై విహారార్థముగా ననమున కేగెను. అందుఁ జంపకాశోక
పున్నాగాది వృక్షముల నవకిసలయములు రాజు దంపతుల
నింకు వేంచేయుఁ డని పిలుచు చున్నవో యనునట్లు మంద
మారుతముచే జలించుచుండెను. సుకుమారరసాల తరువు
లాధరామహేంద్రులకై వహించి కానుకలఁ దెచ్చు
చుండెనో యన వాతధూతంబు లై ఫల భారములచే
నుట్టుఁత లూఁగు చుండెను. విశాలచాఢ్యము గలమహీరు
హంబు లాజాయావతులకు ఫత్రంబు పట్టు చున్నవో యను
నట్లు విస్తీర్ణంబులై యలరారు చుండెను. భూకాంత తన

కాంతునకుఁ బచ్చలు చెక్కినపీతము నర్పించెనో యనఁ గో
మలబాలతృణాన్విత యై విలసిల్లు చుండెను. లకావితానము
లావణ్యభద్రునకు మంగళార్థంబుగా లాజలు చల్లుచున్నవో
యనఁ గుసుమనినరంబు లాదంపతులపైఁ గ్రుచ్చుచు
చుండెను. గంధవహుఁ డనురుత్రుఁ డావిలాసమాతుల పై
గందవడి చల్లుచుండెనో యనఁ బుష్పపరాగంబుల వెన
జల్లు చుండెను. ఇట్లు పరమసుఖావాసం బగు నమున భద్రా
యువు సజత్వీకముగా విహారము నేయు చుండెను.

ఆపురోభాగమున భార్యార్థర్థలు చను చుండిరి. వారు
బ్రాహ్మణులు. వారిలో కొందఱు ముందరుగుచున్న యా
విప్రవత్ని నొకమహావ్యాఘ్రము తఱుముకొని వెంట నంటి
రాగ నామె “ హా ! చచ్చితిని. చచ్చితిని. పెద్దపులిపైబడి
మింగవచ్చు చున్నది. రాజేంద్రా ! రక్షింపుము రక్షింపు ” మని
పెద్దపెట్టున నేడ్వఁ దొడఁగెను. ఆ యార్తనాదమును విని
భద్రాయువు తక్షణంబ విలైక్కువెట్టి శరంబుల నాశాస్త్రా
లంబుపైఁ బరపి. తీవ్రతఱు లగుబాణంబులు గ్రుచ్చు
కొన్నను బెదరక పులి యాదెలుచను వదలక నోటఁ గఱచు
కొని పరుగిడు చుండెను. రాకొమరుఁడును జంటఁ బాయక
వెంటనంటి క్రూరనారాచపరంపరలు వర్షప్రాయముగాఁ గురి
పించు చున్నను లక్ష్మ్యము నేయక యది దూరఁ మేగి మాయ
మయ్యెను. ఆపుడు భద్రాయువుతాఁ జేయునది యేమియు
లేక నివ్వెరవడి నిలిచి యుండెను. ఇంతలో, “ ఓప్రియు

రాలా! నీవు చిత్రివ్రతవు. నాకుఁ బ్రాణంబులకంటెఁ బ్రయు
రావు. నన్నొంటిరిగా నిందు విడిచి నీవుమాత్రము
లోకాంతరమున కరిగెదవే! ఇది నీకు ధర్మమా? నన్ను విడిచి
నే నిం కెట్లు బ్రతుకువాడ? నని యామె భర్త హాహా
కారంబు నేయుచుఁ బరుగువరుగున నరుగుచు దారిలో భద్రా
యువును జూచి “రాజేంద్రా! నాభార్యను బులి యెత్తికొని
పోవుచుండ నీ విచ్చటనుండి చూచుచునే యుంటివిగాదా!
నీవివ్యాత్రులుబులేమాయె? నీపండ్లెండువేల యేనుఁగులబలం
బేమాయె? నీ కిట్టికంభుఖడ్గంబు లున్నఁ బ్రయోజన మేమి?
నీమంత్రవిద్యామహిమ యెందుఁ గలసె? బలవంతుఁ డని
పేరుగొన్ననీ వొక్కపులిం జంపి చిత్రివ్రతను గాపాడఁజాల
వైతివి. ఇంక నీబలం బేల? నీక్షత్రధర్మ మేల! ఇట్టిసీపు
వ్రథువ వైనప్రయోజనం బేమి! ఆర్తులను, శరణాగతులను,
దరిద్రులను, బతివ్రతలను, గాపాడఁజాలనిచో భూపాలురు
విషముం దినియైనను, నిప్పులం బడియైనను, జచ్చుటమేలు!”

ఇట్లు మాషింప భద్రాయువు లజ్జించి “అక్కటా! దైవ
విపర్యయంబుననే నాపౌరుషము భగ్నమైనది. నాకీర్తి నేల
గలిసినది. నా కులోచితధర్మము పాడైనది. ఛీ, యింక నా
బ్రతు కేల? ఎందుఁ జొత్తును? ఏమిచేయుదును? అనుకొన్నఁ
ప్రయోజన మేమి?” అని యిట్లు పరితపించుచుఁ గొంతవడికి
మనంబు పదిలపఱచుకొని “కానిమ్ము. పతివ్రత యగుభార్యను
గోల్పోయిన యీ బ్రాహ్మణోత్తమునకు నాప్రాణంబుల

నర్సింబియైనను శోకముఁ బొందఁచెద” నని యతని నమీ
పించి పాదంబుల కెరిగి “భూసురోత్తమా! దయ సేయుము.
విలపింపకుము. ఇమ్ము తప్పివచ్చినపు డెవ రేమి చేయఁగలరు?
ఏను నీభార్యను గాపాడఁజాలక పాపాత్ముడ నైతిని.
నాపరాక్రమము భగ్న మైనది. ఏమి చేయుదును? ఈనా
రాజ్యమును, ధనకనకాదులను, నాప్రాణమును నర్పించును గూడ
నీయధీనముఁ జేసెద. శాంతింపుఁడు. విలపించినఁ బ్రయోజన
మేమి?” అన, బ్రాహ్మణుఁడు “రాజా! వినుము.
గ్రుడ్డివాని కద్ద మేల? బిచ్చగాని కిల్లెల? మూఁగవానికిఁ
బుస్తక మేల? భార్య లేనివానికి ధన మేల? నీవు నీకుఁ గల
నర్పించును నా కిచ్చెద నంటివి. అన్యత మాడుట మహా
దోష మని యెఱుఁగుదువుగదా! ఈనీపద్దభార్యఁడై నాకుఁ
గోర్క యున్నది. ఈ మేను నా కర్పింపుము. సంతసించెద.”
నని పలికెను.

భద్రదాయపు: “అయ్యా! ద్విజోత్తమా! తమరు
నాభార్యను గోరుట ధర్మమగునే? గురువు లిట్లుపదేశింతురే?
పరులభార్యలం గోరువారికి న్వర్గప్రాప్తి లే దనియు, గీర్తి
నశించు ననియు శాస్త్రములు నుడువుచున్నవి. మఱియు
లోకమున నెట్టిదాత లైనను ధనకనకవస్త్రవాహనాదుల
నొసంగిరి గాని తమభార్యల నొసంగిరే! ఎట్టిమహాపాపము
లొనర్చినను బ్రాయశ్చిత్తము కలదు గాని పరవారలం

గవయువారల కదిలే దండ్రు. కావున నిది యనుచితము గదా! ”

బ్రాహ్మ: “ఓయీ! యెట్టిపాపములైనను నేను తపశ్శక్తివలనఁ బోఁగొట్టుకొన చేర్తును. పరస్మిగమన దోషమునడంచుట నాకెంతలోనిది. కావున నీభార్యనునా కొనంగుము. ఈకుంటివేని నీవు భయార్తుల రక్షింపకుండుట వలనఁ గలిగెడి మహానరకంబునఁ గూలెదవు.”

భద్రాయు వా విప్రునిమాటలకు భయమంది “ఆర్తులఁ గావకుండుటయే మహాపాప మగును గాని భార్య నొనఁగట యంతపాపము కా నేరదు. కావున నాధర్మపత్ని నీవిప్రున కొనంగి యార్తరక్షణము నేయనిపాపమును దొలఁగించుకొని యెద. భార్య నితరున కొనఁగినపాపము వాయుటకు నిష్ఫలం గూలెద. ఇండుచేఁ బాపక్షయంబును, జగత్ప్రసిద్ధంబగు యశంబును గలుగఁ గలగు.” అని నిశ్చయించియచ్చటనే వహ్నిం బ్రజ్వలింపఁ జేసి యాభూదేవునకుఁ దనభార్యను జల ధారాపూర్వకంబుగా దాన మొనంగి యంతట స్నాతుఁడై పరిశుద్ధుండై దేవతలకు సమన్కరించి యగ్ని దేవునకు ముమ్మాటు ప్రదక్షిణనమస్కారములు గావించి నిశ్చల చిత్తంబునఁ బరమేశ్వరుని ధ్యానించి యగ్నిహోత్రంబునం బడఁబోవుచుండ. నప్పుడాకీర్తిమాలినీభద్రాయువుయెదుట భద్రమూర్తి యగువరమేశ్వరుడు సాక్షాత్కరించె.

సౌరీయుక్తుం డగునవ్వరమేశ్వరుడు త్రినేత్రయుతుండై

భుజంబులఁ జిరోత్త రీయంబు చెలువొంద, శిరంబున బాలచం
ద్రునిఁ గరంబునఁ బినాకం బనుచావంబును చాల్చి, సిర్మల
నృటికముం బోలిననెమ్మేనితో, బచ్చనిజడలయందు గంగా
తరంగములు దులకింప, సర్పహారంబులురంజున వేల,
త్రిశూలడమరు కుఠారాదిదివ్యాయుధంబులఁగైకొని, వెండి
కొండం బోలినవృషభేంద్రముపై నధివసించి, దయానంబును
జలుకునై దుమోములతో భద్రాయపు కనులయెదుటఁ
గన్నట్టెను. అవును దివినుండి పుష్పవర్షములు గురిసె. దేవ
దుందుభులు మొరసె. అఘర లాడిరి. గంధర్వులు పాడిరి.
ననకననందనాదిబ్రహ్మర్షులు, నారదాదిదేవర్షులు, నింద్రాది
దిగ్పాలురు, బ్రహ్మాదులు, నమ్మహాదేవుని చుట్టను జేరిమహా
భక్తియుక్తులై జయజయధ్వనులచేఁ గీర్తించు చుండిరి.

అప్పుడు మహాపుణ్య పరిపాకలభ్యం బగునాదేవదేవదివ్య
దశకనంబుచే భద్రాయువుప్పొంగితస్మయం దై, కనుల
నానందజలబిందువు లొలుక, గాత్రంబున రోమాంచములు
పులకింప, భక్తి పారవశ్యంబున వినముం దై నిటలతటంబున
నంజలిఘటించి యిట్లువ్రస్తుతింపఁ దొడఁగెను.

శ్రీమన్మహాదేవ, దేవాదిదేవా, కృపాపూర్ణభావా,
సురక్షాన్వభావా, మహోన్యత్రభావా, 'యనిర్వాచ్యమా
నీవ్రభావంబుచే నత్యనంకల్పలీలావిశేషంబునకా నర్వలోకం
బులకా నర్వభూతంబులకా నర్వముకా భోగ్యభోగస్వరూపం
బుగా నృప్తి గావించి యందంతటకా నిండి నీ వెందునుం

భోక్తవై కర్తవై భర్తవై హర్తవై సాక్షివై యుండు
 నీనత్యరూపంబు నెన్నంగ లే కజ్జు లాకొంద టేశుండు లేడంచు
 వాదితు రీభూమియున్ వాగ్ధియున్ తార లాకాశ
 భూతంబు లిట్లుండగా వీనికిం గారణం బెద్దియే నుండనాగాదె
 యాకారణం బీవె యం చెన్నగా రాదె నీ వెల్లరూపంబులం
 దాల్చి నదభక్తు లేరూపుతో నిన్ను నేవీతురో వారి
 కాయాపముం జూపుచున్ వారి కోర్కెల్ కడుం గూర్పుచుం
 జేర్చుచున్ పాపముల్ వాపుచున్ ధన్యలం జేయుచున్ వారి
 కానంద మోక్షంబులన్ నీవకా గూర్తు వోలోకనాథా !
 నినుం గొల్వకున్నట్టి సంసార బద్ధాత్ము లావారి కెంతేని
 యుక్ నీవు గప్పట్టి వాపత్వమూహంబులం బాప వెల్లప్పు
 డున్ మోహవాసాశిలో ముంచుచున్ కష్టముల్ గూర్తు
 వోయ్యయ్య నిన్ యోగివర్యుల్ నడా నిర్మల స్వాంతమం
 దుంచి ధ్యానించి నేవించి పూజించి యంతర్ముఖత్వంబునన్
 గొల్తురే నట్లు నిన్ గొల్పగా లేనిపాపుండ విజ్ఞానహీనుండ
 నత్కర్మఫలంబు లెంతేనియుం జేయఁగా లేనిదుష్టుండ
 గఱ్ఱుండనేనియో దోషముల్ నల్పితిన్ వాని నీయాత్మలో
 నెన్న కే నేయునాపందనం బెందునుం గొంచునన్ పుత్రుగా
 నెంచి నాతప్పు మన్నించి నాకుయ్యవాలించి నాబాగు
 యోదించి నా కోర్కెలం దీర్చి నన్నుం గటాక్షించి నీ వానిగా
 నెంచి నీచెంతకుం జేర్చుమా జ్ఞానముం గూర్చుమా విద్య
 లన్ నేర్చుమా కోర్కెలం దార్చుమా యిష్టసంసిద్ధి చేకూ

ర్పమా నన్న రక్షింపుమా కారణాకార లోక సజాధార
యోభక్తమందార యోనల్లనాధార యోమృత్యు సంహార
యోమంత్రసారా, నమస్తే నమస్తే నమః

౨౯

ఇట్లు భద్రాయువు వినుతింపఁ బార్వతీ పరమేశ్వరులును
సంతুষ్టులైరి. అంతఁ బరమేశ్వరుఁడు “ వత్సా ! సంతోషము
సంతోషము ! నీభక్తికిని, నీవు నలిపినపుణ్యస్తవంబునకు బ్రస
న్నుఁడ నైతి. నీ వెప్పుడు ననన్యభక్తితో నన్ను నేవించు
చుండుము. నేను నీచిత్తశుద్ధిని బరీక్షించుటకై యాబ్రాహ్మణ
రూపంబున వచ్చితిని. ఆ వ్యాఘ్రము నామాయాస్వరూ
పంబు. ఆ బ్రాహ్మణకాంత యీపార్వతీదేవియే. నామాయ
పులియై బ్రాహ్మణుఁడైతిం బట్టుకొని నీ బాణఘాతములకు
నొన్వక నిన్న లక్ష్యముచేసి యదృశ్యమైనది. బ్రాహ్మణ
రూపుఁడ నగు నేను నీసాహసమును బరీక్షించుటకై నీభార్యను
గోరితిని. సంశయింపక నీవు భార్యాదానముఁ జేయుట
కిచ్చ మెచ్చితిని. నీభక్తికి మాత్రమేగాక యీ కీర్తిమాలినీ
భక్తివిశ్వాసములకు, నీమె పాతివ్రత్యమునకుఁ గూడఁ గౌఠసిం
చితిని. వ్రనన్నుఁడనైతి. మరయు గోరుము”

అని సెల వొనఁగ భద్రాయువు చేతులు జోడించి “దేవా! ఆనందమయుఁడ వగు నీ విట్లు దివ్యరూపమునఁ బరమానుగ్రహముచే నాత్మాత్మరింపఁ డచ్చంబు లగు నైహిక సుఖ లాభంబులఁ గోరనేర. ఏనను, గీర్తిమాలినియు, నాతలి దండ్రులును, బద్మాకరుఁడును, సీతని యనంగుపుత్రుఁ డగు సునయుఁడును, సర్వదా నీపార్శ్వంబున నిలిచి నేవించునట్లు వరం బనుగ్రహింప వేడెన” నని కోరెను. అంతటఁ గీర్తి మాలినియు బహుప్రకారంబులఁ బ్రస్తుతింప ననుగ్రహించి “బిడ్డా! నీవును వరంబుఁ గోరుకొను” మన “మహాప్రభూ! నాతలిఁగ్రు లగు సీమంతినీ చంద్రాంగదులును దేవర వారి నన్నిధానమున నుండి నేవించునట్లు వరము దయసేయు” డని ప్రార్థించెను. పరమేశ్వరుఁడు వారి విన్నపము లాలించి వారి పవిత్రహృదయములకుఁ బ్రీతుఁడై మీవరంబులు కోరి నట్లొనఁగితి నని సెల వొనఁగి యంతర్హితుఁ డయ్యెను.

అంతఁ బరమానందముతోఁ గీర్తిమాలినీ భద్రాయువులు పురంబుఁ జేరి తమవారి నందఱిని రప్పించి యాపరమేశ్వరానుగ్రహవృత్తాంతముఁ దెలుప వా రందఱును బరమానందాంబునిధి నోలలాడిరి. భద్రాయువు పదివేలయేండ్లు మహా సుఖముతో రాజ్యమేలి నిత్యమును పరమేశ్వరు నారాధించుచుఁ దదనంతరము పరమేశ్వరుసాలోక్యమోక్షము నొందెను. ముందుఁదెలుపబడిన సీమంతినీ ప్రభృతులును బహుకాలము భూలోక సుఖంబుల ననుభవించుచుఁ బరమేశ్వరభక్తిపరి

పూర్ణలై యుండి జన్మాంతమునఁ బరమేశ్వరు దివ్యసమ్మ
ఖిలున దివ్యరూపములతో నానంద పరిపూర్ణలై యుండిరి.

పరమపవిత్ర మగు సీచరిత్రమును జనినినను, నిన్నను,
వ్రాసినను, సర్వాభీష్టముల నొంది పరమేశ్వరానుగ్రహ పాత్రు
లయ్యెదరు. అని శ్రీ సూతుఁడు శౌనకాది మహామునులకుం
దెలిపెను.

శ్రీపార్వతీ పరమేశ్వరార్పణమస్తు!

సర్వభూతము.

సరస్వతీ ఇంగ్లీషు - తెనుగు పాకెట్టు డిక్షనరీ

Saraswathi English - Telugu
POCKET DICTIONARY.

గ్లాజాకాగితము-665 పేజీలు—సుమారు 17000 ఇంగ్లీషు

పదములకు సులభమగు తెలుగు అర్థములు

బాలబాలికలకు మిక్కిలి యుపయోగకరము

చక్కని గిట్టు, క్యాలిగ్రాఫైండు, వెల ప్రతి 1కి రు 2-0-0

వ న్తు గు ణ ప్ర కా శి త

పేజీలు 1168

వెల 6-0-0

సమస్తమాలికల ఉత్పత్తిస్వరూపములు. రసవీర్యవిసా, బు, గుణ
గతులు, గొప్ప ఔషధయోగములు తెలుగువచనమున అభివర్ణింపబడినవి
వవీనవైద్యకమత ననుసరించియు గుణములు తెలుపబడినవి. ప్రతి
యింటను ఉం. : 6-0-0 మనీఅర్డరు పంపి దగ్గర రైలుస్టేషన్
పేరు తెలుపుపెడల చార్జీలు మేమే భరించి పుస్తకము పంపుదుము.

సంపూర్ణ భక్త విజయము

పేజీలు 840

రాయల్ సైజు

వెల 6-0-0

మన ఆంధ్రుల తెరుగని మహాభక్తుల చరిత్రము తెన్నె యిందున్నవి.
కావుననే యిది సంపూర్ణభక్తవిజయము. హిందూదేశమంతయు తిరుగలేని
వారును, అనేకభాష తెరుగనివారును, స్వయముగ మహాభక్తులను నేరించి
యొండనివారును ఇది చదివిననే భక్తియొక్క సంపూర్ణత తెలిసికొనగలరు.
దశసరి కాగితాలు. కాలిగ్రాఫైండు. మొత్తము 65 గురు మహాభక్తుల చరి
త్రము. రు 6-0-0 ముందే పంపి దగ్గర రైలుస్టేషన్ పేరు తెలుపువారికి
ఖర్చులు మేమే భరించి పుస్తక మంపెదము.

సరస్వతీ పవర్ ప్లెన్, రాజమండ్రి, అని వ్రాయవలెను.

మా పుస్తకములు పేరుపడ్డ అన్ని బుక్ షాపులలోను ఈభరలకు దొరకును.

